

PALAUTETTA PALAUTTEESTA

- arvostelupalveluiden palautepuheen tarkastelua

Ulla Peltonen

Pro gradu -tutkielma

Jyväskylän yliopisto

Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos

Kirjallisuus, kirjoittajalinja

Syksy 2015

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä – Author Peltonen, Ulla	
Työn nimi – Title PALAUTETTA PALAUTTEESTA – arvostelupalveluiden palautepuheen tarkastelua	
Oppiaine – Subject Kirjallisuus, kirjoittajalinja	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Syksy 2015	Sivumäärä – Number of pages 145
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkimuksessa tarkastellaan arvostelupalveluiden kielenkäyttöä palautepuheessa. Aineisto koostuu viiden arvostelupalvelun antamasta kirjallisesta palautteesta neljälle kaunokirjalliselle tekstile. Tutkimuksessa tehtiin neljä erilaista analyysia: tutkittiin sisällönanalyysin avulla arvostelupalvelujen palautteiden muotoilutapoja, rooleja ja tyyliä. Analyyttisen diskurssianalyysin avulla tutkittiin millaisia retorisia keinoja arvostelupalvelut käyttivät argumenttinsa vahvistamiseksi. Palautepuheesta etsittiin arvostelupalvelukohtaisia diskursseja, sekä yhteistä, hegemonisen aseman saanutta diskurssia. Lisäksi analysoitiin palautteiden aloitusten ja lopetusten kielenkäyttöä. Kullakin analyysillä vastattiin yhteen tutkimuskysymykseen.</p> <p>Työhypoteesi, arvostelupalveluiden palautepuheessa oli merkittäviäkin keskinäisiä eroja, näytti toteutuvan kaikissa analyyseissä siten, AP1:n palautepuhe poikkesi muista arvostelupalveluista merkittävästi. AP1 käytti palautepuheessaan eniten negatiivisia evaluaatioita, hänen tyyliinsä oli autoritaarinen ja neuvova, ja roolinsa kriitikko. Muut arvostelupalvelut käyttivät eniten reflektiivisiä kommentteja, heidän tyyliinsä oli analyttinen, ja heidän roolikseen muodostui lukija kokemustensa jakajana.</p> <p>Retorisia keinoja palautepuheessaan käytti eniten kaksi arvostelupalvelua (AP1 ja AP2), muut arvostelupalvelut käyttivät niitä vähemmän. AP1 vahvisti argumenttejaan eniten vaihtoehdottomalla tosiasiapuheella, kategorioilla hän suhtautui kriittisesti tekstiin. AP2 käytti eniten kategorioita, joilla hän osoitti positiivista suhtautumista tekstiin.</p> <p>AP1:n palautepuhetta hallitsivat vähättelevät, pejoratiiviset, jopa poleemiset ilmaisut. AP1 ottaa itselleen terävänäköisen tietäjän position, josta käsin hän haastaa ja syyllistää kirjoittajaa. AP1:n hallitseva, autoritaarinen ja haastava tyyli on luettavissa jo palautteiden aloituksissa ja lopetuksissa, kun muiden arvostelupalveluiden kannustava, vuorovaikutteinen, positiivinen ja kunnioittava suhtautuminen näkyy näissä.</p> <p>AP1:n kriittistä ja vähättelevää palautepuhetta voi kutsua tappajapalautteeksi ja tyyliä vahvan autoritaariseksi, kun muiden arvostelupalveluiden tyyliä kuvaa vuorovaikutteisuus.</p>	
Asiasanat – Keywords Arvostelupalvelut, palaute, kirjoittaminen, diskurssianalyysi, retoriikka, sisällönanalyysi	
Säilytyspaikka – Depository	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	NÄKÖKULMIA PALAUTTEESEEN	4
2.1	Palaute, arviointi, kritiikki vai ohjaus?	6
2.2	Palaute on vallankäyttöä	8
2.3	Palautteen antaminen.....	9
2.4	Palautteen vastaanottaminen.....	15
2.5	Palautteen haasteet ja esimerkillinen palaute.....	18
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	22
3.1	Tutkimustehtävän määrittely	22
3.2	Tutkimusaineiston kuvaus	24
3.3	Tutkimusmenetelmät	28
3.3.1	Diskurssianalyysi	28
3.3.2	Sisällönanalyysi ja sisällön erittely	59
3.4	Aineiston käsittely ja analysointi.....	60
3.5	Tutkimuksen arviointi.....	66
4	PALAUTEPUHEEN KIELENKÄYTÖN TARKASTELUA	69
4.1	Miten palautetta on annettu	69
4.1.1	Palautteenantajien roolit.....	73
4.1.2	Palautteenantajien tyylit.....	74
4.2	Palautepuhetta vahvistavat retoriset keinot	76
4.2.1	Väitteen esittäjän vakuuttavuuden lisääminen	76
4.2.2	Argumentin vahvistaminen.....	80
4.3	Palautepuheesta löydetyt diskurssit	100
4.3.1	Arvostelupalvelukohtaiset diskurssit	100
4.3.2	Yhteinen hegemoninen diskurssi.....	112
4.4	Palautepuheen aloitukset ja lopetukset.....	116

5	JOHTOPÄÄTÖKSET	118
5.1	Yhteenveto annetusta palautteesta	118
5.2	Yhteenveto retorisisista keinoista.....	120
5.3	Yhteenveto diskursseista	123
5.4	Yhteenveto aloituksista ja lopetuksista	127
5.5	Johtopäätösten synteesi.....	127
6	POHDINTA.....	130
	KIRJALLISUUS.....	135

1 JOHDANTO

Tästä Laila Hirvisaaren sitaatista versoo tutkimukseni:

Mistä esikoisromaanini sai oikein alkunsa? Olin kirjoittanut pienestä tytöstä alkaen. Viisitoistavuotiaana minulla oli jo neljä romaania, joiden päähenkilöt kuolivat joko keuhkotautiin tai muuten vain dramaattisesti. Sitten tuli tauko. Kävi niin, että tarjosin tekstejäni Nuoren Voiman Liittoon, ja sain töykeän, tiukan ja yksiselitteisen viestin eräältä naisihmiseltä: sinusta ei tule koskaan kirjailijaa, sinun on edes turha haaveilla siitä. Olet valitettava keskinkertaisuus. (Hirvisaari 2007, 14.)

Vähän myöhemmin törmäsin vielä Harri Haanpään (2004, 51) ajatuksiin arvostelupalveluista: *Arvostelupalveluista on turha mainita, koska niiden lukijoilla on taipumus sukia sutkisti, ainoastaan myötäkarkoan. He varmistavat toimeentulonsa sillä.* Sekä Jera ja Jyri Hännisen (2012, 25) kannanottoon: *Niissä [kustantamot] ollaan yleisesti sitä mieltä, että NVL:n ja muiden arvostelupalvelut ovat rahantekolaitoksia. Ne antavat liian positiivista palautetta kirjoittajille ja ruokkivat harhaluuloja siitä, että keskinkertaisella kirjallisella kyvyllä olisi mahdollisuus tulla kirjailijaksi.*

Tutustuin kirjoittamisen perusopintojen yhteydessä teokseen *Kirjoittamisen vuodenajat*, josta Hirvisaaren sitaatti on lainattu. Hirvisaaren kokemus jäi vahvasti mieleeni. Olin vuoden 2008 lopulla itsekin siinä vaiheessa omien kaunokirjallisten tekstieni kanssa, että koin tarvitsevani niille ulkopuolista tukea. Hirvisaaren kokemasta huolimatta lähetin käsikirjoitukset 14.1.2009 viidelle arvostelupalvelulle.

Hirvisaaren kriittisestä kokemuksesta syntyi idea tälle tutkimukselle, vaikka en sitä vielä silloin tiennyt. Myöhemmin mietin mistä aiheesta voisin tehdä pro gradu -työni, kun muistin arvostelupalveluilta saamani palautteet. Päätin tutkia arvostelupalveluiden palautepuheen kielenkäyttöä. Kierrätys on aina ollut lähellä itseäni, omaa kirjoitusprosessiani aiemmin palvelleet palautteet saivat uuden funktion tutkimuksen aineistona.

Tutkimuksen tavoitteena on luonnollisen aineiston avulla kuvailla ja tulkita arvostelupalveluiden palautepuheen kielenkäyttöä: miten arvostelupalvelut

representoivat ja arvottavat tekstejä ja miten palautepuhe konstruoidaan? Tutkimuksen pääasiallinen metodi on analyttinen diskurssianalyysi, mutta myös kriittistä diskurssianalyysiä sekä teorialähtöistä sisällönanalyysiä ja sisällön erittelyä on käytetty.

Työhypoteesini on, että arvostelupalveluiden palautepuheiden välillä on merkittäviäkin eroja. Tutkimuksen pääpaino on empiirisessä aineistossa, viiden arvostelupalvelun antamasta kirjallisesta palautteesta neljälle kaunokirjalliselle tekstilleni.

Tutkimus on laadullinen ja tutkimusstrategia tapaustutkimus. Tutkimuksen tarkoitus on kuvaileva. Tutkimus koostuu neljästä analyysistä. Teorialähtöisen sisällönanalyysin avulla tutkitaan miten arvostelupalvelut muotoilevat palautteensa, millaisia rooleja heille muodostuu ja millä tyylillä he antavat palautetta. Käytän pohjana Svinhufvudin (2009, 76-98) esittämää luokitusta, jotka pohjautuu Straubin ja Lunsfordin vuonna 1995 tekemään tutkimukseen opettajien kirjallisesta palautteesta. Lisäksi kuvaan kvantifioinnin avulla luokkia frekvenssijakaumalla sekä prosentuaalisella frekvenssijakaumalla. Analyttisen diskurssianalyysin avulla tutkitaan millaisia retorisia keinoja arvostelupalvelut käyttävät argumenttinsa vahvistamiseksi. Retorisia keinoja tarkastellaan Arja Jokisen (1999b) puolustavan retoriikan keinoilla. Palautepuheesta etsitään myös diskursseja, kullekin arvostelupalvelulle ominaisinta kielenkäytön tapaa, sekä yhteistä, hegemonisen aseman saanutta diskurssia kriittisen diskurssianalyysin avulla. Lisäksi analysoidaan palautteiden aloitusten ja lopetusten kielenkäyttöä. Kukin analyysi vastasi yhteen tutkimuskysymykseen: 1. tutkimuskysymys: Miten palautteet on muotoiltu, ja millaisia rooleja ja tyyliä palautteenantajille muodostuu?, 2. tutkimuskysymys: Miten palautteenantajat retorisesti vahvistavat palautepuhettaan?, 3. tutkimuskysymys: millaisia diskursseja arvostelupalvelut tuottavat palautteissaan?, 4. tutkimuskysymys: millaisia merkityksiä palautepuheiden aloituksissa ja lopetuksissa luodaan?

Luvussa kaksi käsittelen palautteen teoreettista viitekehystä, palautteen antamista ja vastaanottamista, palautteeseen liittyviä ongelmia, sekä sitä millainen on hyvä palaute. Luvussa kolme esittelen tutkimuskysymykset ja määrittelen tutkimustehtävän, esittelen aineiston, tutkimusmenetelmät, analyysin vaiheet ja arvioin tutkimusta. Neljännessä luvussa analysoin palautepuheen kielenkäyttöä. Viidennessä luvussa esittelen yhteenvedon tutkimustuloksista. Luvussa kuusi pohdin tutkimuksen merkitystä.

Vastaavaa tutkimusta arvostelupalveluiden antamasta palautteesta ei tietääkseni ole aiemmin tehty Suomessa. Nora Ekström (2011) on tutkinut väitöskirjassaan *Kirjoittamisen opettajan kertomus, Kirjoittamisen opettamisesta kognitiiviselta pohjalta* palautetta osana kirjoittajaoppaiden tarkastelua. Annamari Murtorinne (2005) on tutkinut väitöskirjassaan *Tuskan hauskaa! Tavoitteena tiedostava kirjoittaminen, Kirjoittamisprosessi peruskoulun yhdeksännellä luokalla* pienryhmiä palautteenantajina ja pienryhmien merkitystä kirjoittamisprosessissa. Liisa Rinne (2014) on tutkinut kustannustoimittajien palautetta omalle tekstilleen kirjoittamisen pro gradu -työssään *Sitten kun - kirjoittajasta kirjailijaksi, käsikirjoituksesta romaaniksi*. Teosten saamaa vastaanottoa kirjallisuuskritiikkien muodossa on tutkinut Kirsi Järvelä (2011) kirjallisuuden pro gradu -työssään *Kritiikin sisuksissa, Jari Järvelän trilogia kriitikkojen silmin* sekä Sisko Riihiaho (2000) kirjallisuuden sivulaudaturtyössään *Keijo Siekkisen Äidin hauta -teos kirjallisuuskritiikkien kuvaamana*. Jouni Tossavainen (2004) on tutkinut kirjoittajan omalle teokselleen saamaa kritiikkivastaanottoa kirjallisuuden pro gradu -työssään *Liiketoimintasuunnitelma*. Palautetta itsessään on käsitelty lukuisissa aloitteleville ja pidemmällekin ehtineille kirjoittajille tarkoitetuissa oppaissa. Elina Hovila (2009) on tutkinut äidinkielen opettajia palautteenantajina Suomen kielen pro gradu -työssään *"Napakka teksti - huomiota myös pilkuille :), Äidinkielen opettajat palautteenantajina*.

2 NÄKÖKULMIA PALAUTTEESEEN

Palautteen merkitys lisääntyi kirjoittamisen opetuksessa 1970-luvulta lähtien prosessikirjoittamisen mallin saadessa jalansijaa. Tätä ennen palaute oli vain kirjoittamisen jälkeen yhdessä istunnossa tapahtuvaa arviointia. Prosessikirjoittamisessa palaute suunnataan eteenpäin ja sen tavoitteena on tekstin kehittäminen saman kirjoitusprosessin aikana. (Kimmo Svinhufvud 2009, 65.)

Nykyisen vallitsevan yhteisöllisen käytännön, kirjallisen tekijyyden, monitekijyyden, rinnalla singulaarisuus on myytti. Arvostelupalvelut tuovat yhteisöllisen ulottuvuuden mukaan, he ovat kirjallisia tekijöitä, jotka ovat palautteillaan vaikuttaneet teksteihin. Tekijyyden yhteisöllisyys koskee kirjallista instituutiota laajasti. Kirjalliseksi tekijöiksi voidaan katsoa esim. ateljeekriitikot, kustannustoimittajat, graafiset suunnittelijat ja kriitikot. Yhteisöllinen tekijyys on saanut aikaan myös erilaisen suhtautumisen kirjailijaan. Kirjailija ei enää kannaa originaalin neron leimaa. Sen lisäksi ymmärretään, että kirjallinen lahjakkuus on kovalla työllä hankittu useista eri alueista koostuva, erityinen taito, ei synnynnäinen kyky. Ammattimainen ja arkinen suhtautuminen kirjoittajan työhön näkyy siinä, että nykyään puhutaan ammattikunnan sisälläkin mieluummin *kirjoittajista* kuin elitistisestä *kirjailijasta*. (Lahdelma 2008, 191-192).

Kirjoittamisen kommunikoivan luonteen vuoksi palautteen saaminen on olennainen osa kirjoittamistaidon kehitystä. Kirjoittaja tarvitsee tietoa suorituksen onnistumisesta, että taito parantuisi. Palaute on rakentavaa arviointia tekstin mahdollisuuksista, heikkouksista ja ennen kaikkea kehittämisestä. (Nora Värre 2001, 154-155.) Niina Hakalahti vertaa hyvää palautetta lääkkeeksi tai ennaltaehkäiseväksi vitamiiniksi (Hakalahti, Niina & Tuominen, Taija 1996, 8). Jyväskylän avoimen yliopiston kirjoittajakoulutuksen kyselytutkimuksessa selvitettiin vuosina 1992-1995 kirjoittamisen perusopinnot suorittaneiden odotuksia koulutukselle. Tutkimuksessa kävi ilmi, että hakijat odottivat eniten (80 %) saavansa henkilökohtaista palautetta. (Vuori, Satu 1998, 32). Lisäksi valtaosan mielestä tehokkain oppimisen muoto oli

palautteen saaminen. Varsinkin opettajan palaute koettiin erityisen hyödylliseksi (Sama 1998, 53). Palautteen saamista voi pitää jopa kirjoittajan perusoikeutena tai kuten Risto Niemi-Pynttärei yhteisöblogissa *Luutii* asian ilmaisee *Kursseilla jokainen on oikeutettu palautteeseen, se on demokratiaa*. Nora Ekström on väitöskirjassaan todennut: *Toive palautteen saamisesta on yleinen syy hakeutua koulutukseen [kirjoittajakoulutus] – –* (Ekström 2011, 204).

Palautteen antaminen on kirjoittamisen ohjauksen ja kirjoittajakoulutuksen keskeinen työtapana (Svinhufvud 2009, 12 ; Ekström, Nora 2011, 204). Ekströmin (2011, 232-233) mukaan nykyisin kirjoittajakoulutuksessa puhutaan palautteesta ateljeekritiikin sijasta tarkoittamaan yleisellä tasolla kirjoittamisen oppimista ja kirjoittajana kehittymistä, kun taas ateljeekritiikki tarkoittaa yksittäiseen tekstiin keskittyvää, kahdenkeskistä tekstin hiomista tarkoituksena julkaisukelpoinen teksti. Marko Kivelä (1998) näkee, että kirjoittajan tärkein tuki on henkilökohtainen ateljeekritiikki, joka lukee tekstin ja auttaa kirjoittajaa muokkaamaan siitä lopullisen version ennen sen julkaisemista. Hän mainitsee lisäksi, että ateljeekritiikki voi olla useamman henkilön rinki yhden henkilön sijaan. Niemi-Pynttärei (s.a.) puhuu ateljeekritiikistä verkkoympäristöissä. Hän näkee kirjoittajan saaman asiantuntijapalautteen, ateljeekritiikin, verkossa tapahtuvaksi arvostelupalveluksi, jossa on mukana ohjaus, tuen antaminen, mentorointi ja dialogia.

Arvostelupalveluita ei voida rinnastaa ateljeekritiikoihin, koska palaute on ainoastaan yksisuuntaista ja kertaluontoista. Siihen ei kuulu tekstin kahdenkeskinen, pitkäaikainen muokkaaminen, eikä dialogi. Liisa Enwaldin (2003, 190) mielestä arvostelupalveluiden kirjekritiikin on oltava perustellumpaa ja ilmaisun tarkempaa kuin lähiohjauksessa, jossa on mukana dialogi. Niemi-Pynttärei (2007, 415) ei näe kasvotusten tapahtuvassa keskustelussa pelkästään myönteisen kohtaamisen merkityksiä. Ilmeet, eleet ja äänenpainot voivat olla paitsi vihamielisiä, myös tulkinnallisesti ristiriitaisia. Aggressioiden ilmaisemisen ei-verbaalit eleet ja ilmeet ovat hallitsemattomampia kuin puhuttu kieli. Vaikka Niemi-Pynttärei puhuu tässä verkkokirjoittamisen kontekstissa, asian voi yleistää myös arvostelupalveluiden kirjepalautteeseen, josta puuttuu kasvotusten tapahtuva viestintä.

Miisa Jääskeläisen (2002, 144) mielestä otollisin hetki palautteen saamiselle on kun, tekstillä on jo jokin muoto, jolloin voidaan tarkastella tekstin rakennetta, kieltä ja ajatuksellista sisältöä. Kirjoittajalle on tärkeää saada ulkopuolisen mielipide onko tekstin muoto ja ilmaisu tarkoituksenmukaista ja perusteltua ja onko hänellä riittävästi kiinnostavaa sanottavaa. Jääskeläinen mukaan palautteen tehtävänä on tuoda näkyväksi niitä ongelmia, joita kirjoittaja ei pysty itse tunnistamaan, vaikka intuitiivisesti tietää, että ne ovat olemassa (Jääskeläinen 2002, 139).

Ihonen (1999) puhuu kritiikin subjektiivisesta luonteesta, kritiikki on yhden ihmisen kirjoittama ja muodostama käsitys taideteoksesta. Kriitikko, alansa asiantuntija jakaa oman näkemyksensä, antaa lausunnon kohteesta siten, kuin hän sen näkee. Kritiikissä ei tarvita ilmauksia kuin mielestäni, uskoakseni, koska kritiikki on olennaisesti yhden asiantuntijan mielipide ja uskomus jostain asiasta.

2.1 Palaute, arviointi, kritiikki vai ohjaus?

Palaute sekoitetaan usein arviointiin tai kritiikkiin. Niiden väliset erot eivät ole aina selvästi havaittavissa, jolloin palautteesta, arvioinnista ja kritiikistä puhutaan toistensa synonyymeinä. Niillä on kuitenkin myös toisistaan eroavat tehtävät. Svinhufvudin (2009, 64) mielestä palautteen ja arvioinnin selvin ero on siinä, että palaute koskee keskeneräistä tekstiä, kun taas arviointi annetaan kirjoitusprosessin jälkeen valmiista tekstistä. Ekström (2011, 220) näkee asian samalla tavalla, hänen mielestään valmiin tekstin palaute kuulostaa arvioinnilta.

Enwaldin (2003, 39) mukaan kritiikki-sanaa käytetään monissa yhteyksissä. Yleisimmin sillä viitataan huonojen puolien etsintään, mutta se voi olla myös kehumista. Kritiikki tunnetaan laajimmin päivälehtiarvostelujen yhteydessä, jopa sellaisissa kirjaesittelyissä, joissa ei ole lainkaan tulkitsevaa erittelyä. Hän lisää vielä, että kritiikki laajimmassa merkityksessä tarkoittaa kirjallisuudentutkimusta.

Ekströmin (2008, 37) esittää eroavuudet arkipäiväisen puheen ja oppimisen kontekstin välillä. Arkipäiväisessä puheessa myönteinen palaute kuvataan arviona,

jolloin suoritukseen ollaan tyytyväisiä, kun taas kielteisellä palautteella tarkoitetaan kritiikkiä, jolla viitataan muutosehdotuksiin. Oppimisen yhteydessä halutaan kuulla myös muutosehdotuksia, jolloin arkipäiväisen puheen jaottelu myönteiseen arvioon ja kielteiseen kritiikkiin ei pidä paikkaansa.

Markku Ihonen (1998, 4-6) määrittää taidekritiikin yleisölle suunnatuksi taiteen erittelyksi, tulkitsemiseksi ja arvottamiseksi, jota ilman ei voi olla taidetta. Värre (2001, 154) toteaa julkista kritiikkiä antavien kirjallisuuden ammattilaisten kommentoivan teoksen ominaisuuksista ja onnistumisista yleisölle ja kirjailijalle. Värren (2001, 154) mielestä Suomessa kritiikki yhdistetään yleensä arvottamiseen toisin kuin Yhdysvalloissa, jossa kritiikkiin liitetään myös teoksen kuvailu ja tutkiminen. Markku Soikkelin (2007, 143) mukaan kirjallisuuskritiikki on elitistinen portinvartija, jonka tärkein tehtävä teosten kategorisoiminen.

Termejä käytetään luovasti ristiin jopa arvostelupalveluissa. Nuoren Voiman Liiton arvostelupalvelun sivuilla puhutaan arvostelupalvelun kriitikoista, joilla tarkoitetaan kokeneen lukijan arviota kaunokirjallisista tekstinäytteistä.

Päivi Atjonen (2007, 68) puhuu arvioinnin avulla saatavasta palautteesta. Hänen mukaansa tekemisestä katoaisi mielekkyys, jos hyvistä saavutuksista ja asetettujen välitavoitteiden saavuttamisesta ei palkita. Välitavoitteet voidaan tässä yhteydessä rinnastaa Svinhufvudin (2009, 64) mainitsemaan keskeneräiseen tekstiin.

Opetushallituksen ammatilliselle koulutukselle suunnatussa julkaisussa *Opiskelijan arvioinnin hyöä käytäntöjä* määritellään erottamaan oppimisen arviointi osaamisen arvioinnista (Opetushallitus 2008, 4). Oppimisen arviointi on oppimisen etenemisestä koulutuksen aikana annettavaa suullista tai kirjallista palautetta. Palaute ohjaa ja tukee opiskelijaa hyviin suorituksiin tuomalla esiin hänen vahvuutensa. Oppimisen arviointi ei ole numeerista arviointia, vaan ohjaavaa ja kannustavaa välitavoitteiden saavuttamisen arviointia. (OPH 2008, 11-12.) Opintojen etenemisen arviointimenetelmiä ovat esimerkiksi suullinen ja kirjallinen palaute (OPH 2008, 14). Osaamisen arvioinnissa opiskelija saa todistukseen numeroarvioinnin (OPH 2008,

18). Terhi Malmivaaran (2002, 47) mielestä prosessikirjoittamisessa, jossa prosessi koostuu erilaisista osavaiheista, joista annetaan palautetta, korostuu arvioinnin ja palautteen yhteys, vaikka arviointi korostuu lopullista numeroa annettaessa. Jatkuva palaute aktivoi ja ohjaa suhtautumaan arviointiin eri tavalla, jolloin ensisijaisena palautteena toimiva arviointi ohjaa opiskelijoita tiedon rakentamiseen ja ongelmanratkaisuun. Malmivaaran (2002, 43) mukaan palaute ja ohjaus ovat läheiset käsitteet toisilleen, mutta ne myös eroavat toisistaan. Palaute annetaan suorituksen jälkeen, kun taas ohjaus voi tapahtua myös ennen suoritusta.

2.2 Palaute on vallankäyttöä

Palaute ei ole tasa-arvoista, siihen liittyy aina koulutuksellinen valta-asetelma, joka on syytä tiedostaa. Palautetta antava opettaja on auktoriteettiasemassa suhteessa kirjoittajaan. Palautteen antajalla ja vastaanottajalla on erilaiset institutionaaliset asemat. (Svinhufvud 2009, 67-68; Ekström 2011, 16.) Kirsti Vänskä (2012, 17) puhuu ohjaustilanteen symmetriasta ja asymmetriasta. Tasavertaisuus toteutuu siinä, että ohjauksen osapuolet ovat eksistentiaalisesti, ihmisinä tasavertaisia, kun taas ohjaustilanteen rakenne ei ole sitä. Se on kognitioltaan, emotioiltaan ja institutionaalisesti asymmetrinen. Niemi-Pynttärin (2006) mukaan kirjoittajalla ja mentorilla on kummallakin omat roolinsa keskustelussa ja erilainen suhde tekstiin, jolloin keskustelusuhde ei ole symmetrinen ja tasavertainen, vaan auktoriteettisuhteet vaihtelevat siinä monikerroksisesti. Niemi-Pynttäri (s.a.) arvelee myös, että fiktiivisen tekstin kehittymisen kannalta tämä epätasa-arvoinen keskustelu on jopa välttämätöntä. Jos dialogi olisi tasa-arvoinen, kirjoittajan kyvyt selittää ja puolustaa tekstiään kehittyisivät sen sijaa, että itse teksti kehittyisi. Ateljeekritiikin lähtökohtana on tekstin uuden version kirjoittaminen, ei sen puolusteleminen.

Ekström (2012, 217) näkee asian toisin. Hänen mukaansa konstruktivisessa mallissa pyrkimys on kohti vuorovaikutusta, vaikka opettajan ja opiskelijan välillä on valta-asetelma, joka ilmenee mm. siinä, että ohjaaja suunnittelee opetuksen yksin ja tekee palautetilannetta ohjaavat valinnat. Svinhufvud (2009, 68) on samoilla linjoilla, hänen mielestään palautteen antajan pitäisi minimoida vallankäyttönsä ja antaa vähemmän

ohjaavaa palautetta tai hyväksyä tosiasia, että palautteella on aina vaikutusta kirjoittajaan ja tämän tiedostettuaan pyrkii aina antamaan mahdollisimman hyödyllistä palautetta. Svinhufvud (2009, 68) ottaa esille vastakkaisen näkökulman palautteen valta-asetelmasta. Sen sijaa, että valta-asema olisi pelkästään ohjaajan muodostama, hän esittää, että kirjoittaja tarjoaa, tai jopa vaatii ohjaajaa ottamaan auktoriteettiaseman, ja näin ollen hän luopuu omasta vastuustaan tekstin suhteen.

2.3 Palautteen antaminen

Jenny Kangasvuo (2006, 107) ehdottaa, että palautteen kohteena oleva teksti luettaisiin kahteen kertaan, jolloin ensimmäisellä kerralla teksti luetaan *filispohjalta*, jolloin havaitaan mikä tuntuu hyvältä, mikä huonolta, missä on tylsää, mikä jää kesken. Toisella lukukerralla tarkastellaan esille nousseita kohtia ja ryhdytään miettimään miksi jossakin kohdassa tuntui näin. Kangasvuon mielestä kirjoittajan iästä tai asemasta huolimatta hänen pitää saada mahdollisimman rehellistä palautetta, jossa huomioidaan aina tekstin hyvä ja huonot puolet tekstin tasosta riippumatta.

Yleinen ja tunnettu tapa antaa monenlaista palautetta, on hampurilaispalaute. Siinä kerrotaan ensin, mikä tekstissä toimii, tämä on tekstin kannatteleva hyvä asia, hampurilaisen pohja. Tämän jälkeen nostetaan esille tekstin kehittämiskohteet, pureksittavat asiat, hampurilaisen pihvi. Lopuksi mainitaan onnistunut kohta, tekstin *helmi*, hampurilaisen kansi. (Opetushallitus 2009 Palautteen antamisesta. Edu.fi-opettajan verkkopalvelu.)

Svinhufvud (2009, 76–98) tarkastelee palautteen muotoilua sekä palautteenantajien rooleja ja tyylejä. Hän esityksensä nojaa amerikkalaisten Richard Straubin ja Ronald F. Lunsfordin (1995) tutkimuksessa *Twelve readers reading: responding to college student writing* esiin tulleeisiin ajatuksiin. Tämä on laajin yksittäinen opettajien kirjallisesta palautteesta tehty tutkimus. (Straub & Lunsford (1995), viitattu lähteestä Svinhufvud 2009, 76-79).

Palautteen muotoilu

Kaikki palaute evaluoi tekstiä ja ohjaa kirjoittajaa. Jokainen kommentti ohjaa kirjoittajaa tarkastelemaan jotain kohtaan tekstissä. Se millä tavalla kommentit muotoillaan vaikuttaa paljon arvottamisen ja kontrolloinnin määrään. Palautteenantajan suhtautumista tekstiin ilmaisevat palautteen muotoilun ja kieliopillisen muodon lisäksi myös sanavalinnat ja sävyt. Palautteen avulla muokataan tekstiä, mutta se myös luo kuvaa palautteenantajasta toimijana, jolloin voidaan puhua palautteen kaksisuuntaisesta vaikutuksesta. Palautteenantajan kommenttien muotoilu määrittää sille tietyt roolit suhteessa kirjoittajaan. (Svinhufvud 2009, 92.)

Yksittäiset palautekommentit voidaan jakaa kommenttien muotoilun suhteen neljään pääluokkaan: *evaluaatioihin, muutosehdotuksiin, kysymyksiin ja reflektiivisiin kommentteihin* (Svinhufvud 2009, 88). Taulukossa 1 on esitelty palautteen muotoilutavat.

TAULUKKO 1. Palautteen muotoilutavat

Evaluaatiot	Negatiiviset evaluaatiot Perustellut negatiiviset evaluaatiot Kehut
Muutosehdotukset	Korjaukset Käskyt Neuvot Epäsuorat pyynnöt
Kysymykset	Suljetut ongelmaperustaiset kysymykset Avoimet ongelmaperustaiset kysymykset Suljetut heuristiset kysymykset Avoimet heuristiset kysymykset
Reflektiiviset kommentit	

(Svinhufvud 2009, 87-91 Straubin ja Lunsfordin 1995 mukaan)

Evaluaatiot

Negatiivisessa evaluaatioissa palautteenantaja kritisoi tekstiä tai osoittaa siinä olevan puutteen ja tuo sen esille objektiivisesti. *Perustelluissa negatiivisissa evaluaatioissa*

palautteenantaja perustelee kriittisen arvionsa ja tuo sen usein esille subjektiivisena mielipiteenään, joka on edellistä pehmeämpi tapa antaa kritiikkiä. Positiivisissa evaluaatioissa, *Kehuissa* tekstin ominaisuuksia arvioidaan positiivisesti, kommentit perustellaan subjektiivisesti tai objektiivisesti. (Svinhufvud 2009, 88.)

Muutosehdotukset

Korjauksissa palautteenantaja tekee itse muutoksen tekstiin esim. yliviivaamalla jonkun kohdan ja kirjoittamalla oman ehdotuksensa vaihtoehdoksi. Näitä ei yleensä perustella enempää. Yleensä imperatiivimuodossa annettavat *käskyt* kohdistuvat joko yksittäiseen tekstikohtaan tai yleiseen tekstin ominaisuuteen. Kirjoittajalle vaihtoehtoja jättävät *neuvot* esitetään usein konditionaalimuodossa. Jos kirjoittajalle ei anneta ehdottomia ohjeita ja häntä pyydetään harkitsemaan tai yrittämään jotain asiaa, ovat käskymuodossa olevat muutosehdotukset neuvoja. Usein kysymysmuodossa esitetyissä *epäsuorissa pyynnöissä* palautteenantaja ehdottaa tekstiin lisäyksiä tai muutoksia. Palautteenantajan perimmäisenä tarkoituksena on *epäsuorien pyyntöjen* avulla ehdottaa tekstiin lisäyksiä tai muutoksia, vaikka pyynnöt esitetään kysymysmuodossa. (Svinhufvud 2009, 89.)

Kysymykset

Ongelmaperustaisten kysymysten lähtökohtana on tekstissä olevat ongelmat, joiden tarkasteluun kirjoittajaa pyritään ohjaamaan kysymysten avulla. Palautteenantajan käsitykset paljastuvat *suljetuissa ongelmaperustaisissa kysymyksissä*, jotka muistuttavat kysymysten muodossa esitettyjä käskyjä tai negatiivisia evaluaatioita. *Avoimet ongelmaperustaiset kysymykset* ovat väljempää kuin edellinen, ne jättävät kirjoittajan harkintaan tarvitseeko tekstiin tehdä muutoksia. *Heuristiset kysymykset* kehottavat kirjoittajaa jatkamaan tekstin kehittelyä tai lisäämään siihen jotain. *Suljetuissa heuristisissa kysymyksissä* palautteenantaja pyytää kirjoittajalta selvennystä tai lisätietoa sellaisesta asiasta, jonka kirjoittaja jo tietää. *Avoimet heuristiset kysymykset* kohdistuvat tekstin sisältöön ja kirjoittajan nostamiin ajatuksiin, niiden avulla

haastetaan kirjoittajaa ja pyritään saamaan hänet kehittämään jotain sisällöllistä asiaa eteenpäin. (Svinhufvud 2009, 90.)

Reflektiiviset kommentit ovat kuvailevia, tulkitsevia tai selittäviä. Ne voivat myös nostaa esille palautteenantajan vaikutelmia, havaintoja, mielipiteitä tai tuoda tietoa tekstin ulkopuolelta. Reflektiiviset kommentit voivat liittyä neuvoihin tai neuvojen perusteluihin, vaikka ne eivät varsinaisesti arvioi tai ohjaa. (Svinhufvud 2009, 91.)

Palautteenantajien roolit ja tyyli

Se millä tavoin palautteenantaja muotoilee kommenttinsa, määrittää hänelle tietyn roolin suhteessa kirjoittajaan. Roolien lisäksi voidaan jäsentää kuusi laajempaa palautteen antamisen tyyliä, jotka ilmentävät palautteenantajan roolia, painotuksia ja suhdetta kirjoittajaan. Palautteenantajien tyylien jaottelu perustuu siihen kuinka autoritaarisena palautteenantaja esiintyy kommentteissaan sekä siihen painottaako hän kommentteissaan enemmän tekstiä vai kirjoittamisen prosessia. Tuskin kukaan palautteenantaja kuitenkaan sijoittuu puhtaasti vain yhteen tyylikategoriaan, tyyli ei ole selvärajaisia, niissä voi olla viitteitä useasta eri tyylistä tai ne voivat sijoittua sopivasti tyylien välimaastoon. (Svinhufvud 2009, 94-97.)

Keskinkertaisen kontrolloivassa ja tietyssä määrin autoritaarisessa neuvovassa tyyliä palautteenantaja tekee ehdotuksia ja antaa vaihtoehtoja, joiden avulla hän pyrkii auttamaan kirjoittajaa muokkaamaan tekstiä. Hallitsevimmassa ja arvioivimmassa autoritaarisessa tyyliä palautteenantaja ottaa tekstiin vahvan kontrollin. (Svinhufvud 2009, 95.)

Palautteenantajan tapa muotoilla palautteensa, sävy, sanavalinnat, kielioppi asettaa palautteenantajan tiettyyn rooliin suhteessa kirjoittajaan. Taulukossa 2 on esitelty palautteen muotoilutapoja vastaavat roolit. (Svinhufvud 2009, 92-93.)

TAULUKKO 2. Palautteen muotoilutavat ja palautteenantajien roolit

Palautteen muotoilu	Palautteenantajan rooli
Evaluaatiot Negatiiviset evaluaatiot Perustellut negatiiviset evaluaatiot Kehut	Kriitikko Subjektiiivinen lukija Rohkaiseva valmentaja
Muutosehdotukset Korjaukset Käskyt Neuvot Epäsuorat pyynnöt	Oikolukija Päätoimittaja Neuvonantaja Ohjaaja
Kysymykset Ongelmaperustaiset kysymykset Suljetut ongelmaperustaiset kysymykset Avoimet ongelmaperustaiset kysymykset	Ongelmien paikallistaja Haastaja
Heuristiset kysymykset Suljetut heuristiset kysymykset Avoimet heuristiset kysymykset	Kiinnostunut lukija Pohdiskeleva kumppani
Reflektiiviset kommentit	Lukija kokemustensa jakajana

(Svinhufvud 2009, 93 Straubin ja Lunsfordin 1995 mukaan)

TAULUKKO 3. Palautteen antamisen tyylit

← Autoritaarinen		Vuorovaikutteinen →			
Autoritaarinen	Ohjaava	Neuvova	Sokraattinen	Dialektinen	Analyyttinen
Korjaa, kritisoi	Ohjaa	Neuvoo	Johdattelee	Kyselee	Pohtii
Korjaukset, evaluaatiot	Evaluaatiot, käskyt	Perustellut negatiiviset evaluaatiot, neuvot	Suljetut kysymykset	Avoimet kysymykset	Reflektiiviset kommentit
Tiukka kontrolli osoittaa ongelmat		Keskinertainen kontrolli (tarjoaa suoraa apua)		Vähäinen kontrolli (tarjoaa epäsuoraa apua)	
Toimittaja		Opettaja		Lukija	
Tekstiin suuntautunut				Prosessiin suuntautunut	

(Svinhufvud 2009, 98 Straubin ja Lunsfordin 1995 mukaan)

Kuusi erilaista palautteen antamisen tyyliä sijoittuvat janalle, jonka vastakkaisissa päissä ovat *autoritaarinen* ja *vuorovaikutteinen* suhtautumistapa palautteen antamiseen. Henkilö joka pyrkii saamaan aikaan tarpeellisiksi katsomiaan muutoksia auktoriteettiaan käyttämällä edustaa *autoritaarista* tyyliä. Hän esittää suoraviivaisesti mitä muutoksia teksti hänen mielestään tarvitsee. Palautteenantajan suuntautuminen painottuu tekstiin, ei niinkään kirjoittamisen prosessiin. *Vuorovaikutteisen* tyylin edustaja pyrkii kirjoittajan ja lukijan väliseen vuorovaikutukseen. Hän ei osoita eikä ehdota muutoskohtia, vaan pyrkii saamaan kirjoittajan aktiivisesti tekemään omat muutospäätökset. Tyyli painottaa kirjoittamisen prosessia. *Autoritaarisen, ohjaavan ja neuvovan* tyylin edustajat pyrkivät hallitsemaan. Eniten arvioivin ja kontrolloivin näistä on *autoritaarinen tyyli*, jossa palautteenantaja korjaa ja kritisoi tekstiä. Tyypillisiä kommentteja ovat korjaukset, evaluaatiot ja käskyt. Edellistä vähemmän hallitsevassa *ohjaavassa tyyllissä* palautteenantaja ei tuomitse, mutta on kriittinen. Hän ei vaadi muutoksia, mutta osoittaa niiden tarpeellisuuden ja antaa yksityiskohtaisia ohjeita miten niitä korjataan. Palautteen muotoilussa käytetään käskyjä ja evaluaatioita. *Neuvovaa tyyliä* suosiva palautteenantaja auttaa kirjoittajaa muokkaamaan tekstiä tekemällä ehdotuksia ja tarjoamalla vaihtoehtoja. Tämä on edellisiin tyylihin verrattuna vähiten kontrolloiva ja keskustelevampi tyyli. Tunnusomaiset kommentit liittyvät subjektiivisiin evaluaatioihin ja neuvoihin. *Sokraattinen, dialektinen ja analyttinen* tyyli edustavat vuorovaikutuksellista näkökulmaa. *Sokraattinen tyyli* on näistä kolmesta vähiten vuorovaikutuksellinen. Palautteenantaja johdattelee kirjoittajaa tekemään muutoksia, hän pyrkii saamaan kirjoittajan näkemään saman asian tekstissä, jonka hän on itse nähnyt. Kontrolli lopputuloksesta säilyy palautteenantajalla, vaikka tyyli muuten perustuu kirjoittajan ja palautteenantajan vuorovaikutukselle. Se perustuu kysymyksiin, joihin implisiittisesti sisältyy kysyjän tarkoittama vastaus (suljetut ongelmaperustaiset kysymykset) sekä sellaisiin kysymyksiin, joihin tiedetään kirjoittajalla olevan vastaus (suljetut heuristiset kysymykset). Tyylin lähtökohtana on samankaltaiset kysymykset, joita Sokrates käytti Platonin dialogeissa. *Dialektisessa tyyllissä* palautteenantaja siirtää avoimien kysymysten avulla vastuuta päätöksistä kirjoittajalle. Hän yrittää niiden avulla saada kirjoittajaa tarkastelemaan ja pohtimaan tekemiään valintoja. *Analyttinen tyylin* edustaja pohtii ja kertoo omia tulkintojaan

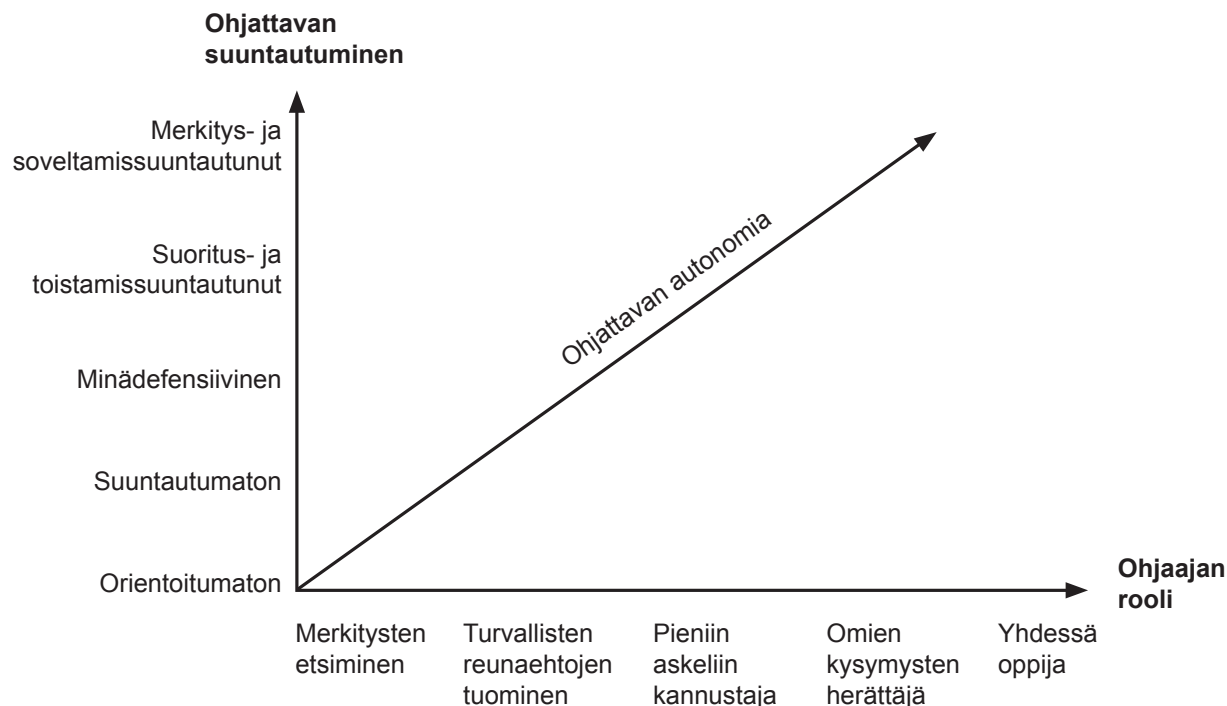
tekstistä. Hän analysoi tekstiä, mutta jättää muutosten harkinnan kirjoittajalle. Tässä vähiten kontrolloivassa tyyllissä palautteen muotoilussa käytetään reflektiivisiä kommentteja. (Svinhufvud 2009, 94-98.)

2.4 Palautteen vastaanottaminen

Edellä on käsitelty palautteenantajan näkökulmaa. Palautetilanteessa on kuitenkin kaksi osapuolta, jolloin palautetta on syytä tarkastella myös palautteen vastaanottajan näkökulmasta. Jääskeläinen (2002, 144) mainitsee kolme erilaista strategiaa miten palautteensaajat suhtautuvat saamaansa palautteeseen. *Teflonstrategiassa* kirjoittaja ei ota vastaan palautetta, hän suhtautuu kommentteihin ja ehdotuksiin kieltävästi. Kirjoittajalla on vahva näkemys tekstistään ja hän odottaa saavansa vain kehuja, kun niitä ei tule, hän ei ota vastaan minkäänlaista palautetta. *Opetuslapsistrategia* toimii päinvastoin kuin edellinen. Kirjoittaja vähättelee itseään ja tekstiään. Hän hylkää omat ideansa ja noudattaa palautteenantajan pienintäkin toivetta. *Väärinymmärretyn neron strategiassa* kirjoittaja etsii alati lukijaa, joka ymmärtäisi hänen elämäntehtävän aseman saaneen tekstinsä arvon.

Värre (2011, 156) mainitsee ihmisten yksilöllisyyden palautteen vastaanottamisessa. Suoritustaan parantamaan pyrkivät haluavat tietoa puutteistaan, kun taas positiivisia asioita kirjoittamisestaan kaipaava haluaa tietoa onnistumisestaan.

Vänskä ym. (2011, 64-68) ovat tarkastelleet ratkaisu- ja voimavarakeskeisen ohjaustilanteen suuntautumistapoja ja löytäneet viisi erilaista tapaa miten asiakkaat orientoituvat ohjaustilanteeseen. Ohjaustilanteeseen vaikuttavat aikaisemmat kokemukset ohjaustilanteista sekä ohjattavan henkilökohtaiset ominaisuudet ja elämäntilanne. Vaikka Vänskä tutkimus on tehty terveysneuvonnan, sosiaalialan työn ja terapeuttisen toiminnan kontekstissa, sitä voi soveltaa yleisemminkin ohjaustilanteeseen, jolloin tutkimuksessa mainitut asiakkaat voidaan kirjoittamisen yhteydessä nähdä palautteen vastaanottajina.

KUVIO 1. Ohjattavan suuntautumiset ja ohjaajan roolit (Vänskä 2011, 68)

Suuntautumattomassa lähestymistavassa keskeisiä ydinsisältöjä on vaikea löytää, asiat ja ilmiöt ovat keskenään yhtä tärkeitä, jolloin myös tavoitteita on hankala asettaa. Aikaisempien ohjaus- ja oppimiskokemusten ennakko-oletukset ovat läsnä. Tämä vaihe menee useimmilta ihmisiltä nopeasti ohi. Ohjaajan on tässä lähestymistavassa luotava vuorovaikutuksellinen ja turvallinen ilmapiiri, jossa asiakasta voidaan ohjata suuntautumaan ohjaukseen esim. selkiyttämällä tavoitteita, tarkoitusta, aikataulua, ohjauksen etenemistä ja ohjaajan omaa roolia ohjauksessa. *Minädefensiivisessä orientaatiossa* eli minää puolustavassa orientaatiossa on alussa läsnä vahvat negatiiviset emootiot. Ohjattava tulkitsee aikaisempien ohjaustilanteiden kokemukset uudessa ohjaustilanteessa minään kohdistuvaksi uhkaksi. Ohjattava yrittää selviytyä ohjaustilanteessa tutulla ja turvallisella hallintakeinolla, esim. vetäytymällä, aggressiivisella ja provosoivalla käytöksellä, leikinlaskulla, myöntymällä ohjaajan esittämiin asioihin tai esittämällä *hyvää* asiakasta. Ohjaajan on pyrittävä löytämään aikaisemmista negatiivisista ohjaus- ja oppimistilanteista jotakin positiivista, jotka vievät ohjausta eteenpäin. Tehtävä on hankala, mikäli ohjattavan ohjaus- ja oppimishistoria on pääsääntöisesti negatiivinen. Ohjaustilanne etenee

yleensä hitaasti ja onnistumisen kokemuksia joudutaan luomaan jo ohjaustilanteessa. Samassa elämäntilanteessa oleva vertaisohjaaja voi antaa asiantuntijaa paremmin rakentavaa, positiivista ja kannustavaa palautetta. *Suoritus- ja toistamisorientaatio* on riippuvuusorientaatio, jossa ohjattavalle on tärkeää sosiaalinen vuorovaikutus ja asiantuntijan miellyttäminen, jolloin ohjaustilanteen kärjeksi nousee sosiaalisten suhteiden hoitaminen ja sosiaaliin tilanteisiin vastaaminen. Ohjaajan toivotaan olevan osaamisen ja oppimisen käynnistäjä ja jatkaja. Aikaisemmissa neuvontatilanteissa kerrotut tiedot, niiden toistaminen ja ulkoa osaamisen arvostaminen ja niiden kautta selviytymistä tukevat kokemukset ovat läsnä tässä orientaatiossa. Asiakkaat ovat saaneet positiivista palautetta siitä, että he ovat oppineet noudattamaan heille kerrottuja ja opetettuja neuvoja. Riippuvuus- ja toistamisorientaatiossa, jota suomalainen kouluhistoria tukee, älyllinen vastuu omasta oppimisesta siirretään asiantuntijoille. Mallin mukainen helppo ja palkitseva ohjattava antaa ohjaajalle asiantuntijan ja enemmän tietävän roolin, mutta ohjaaja saattaa itsekin ottaa tämän roolin ja vastuun tiedon jakamisesta, neuvomisesta ja oppimisen etenemisestä. Ohjattavaa ei motivoi tiedollinen ristiriita, vaan ohjaustilanteen, sosiaalisen tilanteen hallinta. Aikaisemmin vallalla ollut ohjaajalähtöinen ja -keskeinen behavioristinen käsitys, jossa asiakas kysyy ja ohjaaja vastaa tukee suoritus- ja toistamisorientaatiota. Ohjaajan haasteellisena tavoitteena on, miten ohjattava ottaisi vastuuta tekemisestään, asettaisi omia tavoitteitaan, tekisi itsenäisiä kysymyksiä, virittyisi opittavaan asiaan tai ilmiöön ja saavuttaisi autonomian. Erityisesti aikaisempi työhistoria, mutta myös ohjaus- ja oppimishistoria vaikuttavat siihen, että osa asiakkaista on *merkitys- ja soveltamissuuntautuneita*. Asioita ja ilmiöitä ymmärtämään pyrkivät *merkityssuuntautuneet* asiakkaat tulkitsevat ja antavat omia merkityksiä asioille ja ilmiöille aiemman osaamisensa ja oppimisensa kautta. He pyrkivät ymmärtämään uuden tiedon ja tilanteen syvemmin suhteuttamalla sen olemassa olevaan tietoon. Ohjaustilanteessa merkityssuuntautuneet asiakkaat paneutuvat itseään kiinnostaviin teemoihin ja asioihin. He ovat kriittisiä ja pyrkivät ottamaan haltuun omaa oppimistaan ja elämäntilannettaan luomalla ehyen kuvan käsiteltävästä asiasta tai tilanteesta. *Soveltamissuuntautuneet* asiakkaat soveltavat uutta tietoa ja oppimaansa etsimällä kytkentöjä aikaisemmin oppimastaan. He omaksuvat uuden toimintatavan

tehtyään kriittisen arvion aiemmasta toimintatavastaan. Autonominen soveltamissuuntautunut asiakas ottaa älyllisen haasteen uudesta oppimisesta itselleen ja nostaa itsenäisesti tavoitetasoaan. Hän on ohjaajan ulkoisesta palautteesta riippumaton, koska hän ottaa oppimistilanteessa vastuun omasta oppimisestaan. Ohjaajan näkökulmasta he ovat haastavia, mutta myös mielenkiintoisia. Asiakkaat kyseenalaistavat, kysyvät, tietävät, hankkivat itsenäisesti uutta tietoa ja arvioivat omaa osaamistaan. Ohjaajan esille tuomat asiat ovat ainoastaan osa todellisuutta. He haastavat asiantuntijan yhdessä oppimiseen, etsimiseen, pohtimiseen ja jaettuun asiantuntijuuteen. Jos asiakas on täysin orientoitumaton ohjaustilanteeseen puhutaan *orientoitumattomasta suuntautumisesta*, jolloin tavoitteet ja esillä olevan ilmiön sisällöt eivät tarjoa asiakkaalle omakohtaista, merkityksellistä tai mielekästä sisältöä. Omistautumattomuus näkyy ohjattavan vetäytymisenä, passiivisena tai provosoivana käytöksenä. Orientoimattoman suuntautumisen on seurausta minää puolustavasta orientaatiosta tai nuoremmilla identiteetin rakentumisesta aikuiseksi kasvamisen yhteydessä. Omistautumattomuuden syyt voivat liittyä ohjausympäristöihin tai ohjaustilanteiden auktoriteetteihin tai asiantuntijoihin esim. niin, että ohjattavan ja ohjaajan tavoitteet ja päämäärät ovat hyvin erilaiset keskenään. Ohjattavan on löydettävä merkitys ja mielekkyys ohjaukselle, että se toimisi pohjana hänen sisäiselle motivaatiolle. Ohjaajan tehtävänä on keskustella ohjattavan kanssa ohjauksen tavoitteista, mielekkyydestä ja merkityksestä hänelle itselleen. (Vänskä ym. 2011, 64-68.)

2.5 Palautteen haasteet ja esimerkillinen palaute

Se miten opiskelija henkilökohtaisesti kokee palautteen on opettajan aikomuksia merkittävämpää ja vaikuttaa hänen tulkintaansa palautteen myönteisyydestä. Muutosehdotukset koetaan myönteiseksi, jos se edistää oppimista ja kannustaa eteenpäin. Palautteen tulee olla tarkkaa, liian epätarkka palaute saa kirjoittajan toistamaan itseään, jolloin kirjoittaja ei kehity ja palaute koetaan kielteiseksi. Palautetta josta on vastaanottajalle enemmän haittaa kuin hyötyä, kutsutaan tappajapalautteeksi. Määrällisesti liian runsas palaute ylikuormittaa vastaanottajaa ja saa hänet puolustuskannalle, sillä kirjoittaja automaattisesti tulkitsee runsaan

palautemäärän korreloivan tekstin työstämisen määrän kanssa. Tämä itsessään herättää vastarintaa ja saattaa jopa vaikuttaa kirjoittajan itsetuntoa alentavasti. Kirjoittajan on vaikeaa löytää keskeisiä muutoskohtia liian runsaasta ja yksityiskohtaisesta palautteesta. Palaute jonka sisällöllä ei ole yhteyttä kirjoittajan ajatuksiin, mielletään myös tappajapalautteeksi. Jos palautteenantaja ei tunne kirjoittajan ajatuksia, hän saattaa kirjoittaa tai havainnollistaa asian liian vaikeaselkoisesti niin, ettei kirjoittaja ymmärrä sitä. Tappajapalaute ei myöskään sisällä vinkkejä miten muutoksia pitäisi alkaa tehdä. Tappajapalaute ei neuvo, eikä ymmärrä, sen kokonaissävy on arvioiva. (Ekström 2011, 210-211; Svinhufvud 2009, 71.)

Jääskeläinen (2002, 138) on samaa mieltä, että liian yksityiskohtainen ja ohjaava palaute vie tekstiä sellaiseen suuntaan, jota kirjoittaja ei ole tarkoittanut. Kirjoittajan pitäisi olla muutosehdotuksista samaa mieltä, että palaute toimisi. Eija Mattinen (1995, 73) esittää, että palautteen yksityiskohtaisuus täytyy arvioida kunkin tekstin kohdalla yksilöllisesti. Se ei aina ole välttämättä yksinkertaista, sillä palaute ei saa olla liian yksityiskohtaista, mutta sen pitää olla riittävän yksityiskohtaista, jolloin se kohdistuu suoraan tarkasteltavaan tekstikohtaan. Tämän lisäksi palautteen pitää olla avointa ja kuvailevaa.

Tappajapalautetta voidaan tarkastella myös palautteenantajan näkökulmasta. Liian runsaan ja yksityiskohtaisen palautteen antaminen uuvuttaa myös opettajan. Kirjoittajana kehittyminen on hidasta, jolloin tarkkaa palautetta antava opettaja voi turhautua, kun opiskelijan teksteissä ei tapahdu muutoksia riittävän nopeasti. (Ekström 2011, 212-213; Svinhufvud 2009, 71.) Taija Tuominen (2003, 209) puhuu tuhoavasta palautteesta. Hän listaa muutamia asioita, joita käyttämällä ohjaaja tehokkaasti tuhoaa kirjoittajan. Näitä ovat mm. ylettömät keuhut, aukoton media, ideologinen harha, murska- ja hämykritiikki, itsensä ylentäminen, liukuhihnapalaute, puhuminen kirjoittajasta ja hänen tekstistään synonyymeinä, ohjaaja ei ymmärrä kirjoittajan tapaa hahmottaa asioita, opettamisen ja oppilaiden pelko, alituinen viittaaminen ulkopuolisiin auktoriteetteihin, toisista oppilaista ja opettajista juoruilu ja lopuksi oppilaisiin *sotkeentuminen*.

Jääskeläinen (2002, 138) mainitsee hyvántahtoisien ja pahántahtoisien palautteenantajien. Ennakkoluuloton ja avoin hyvántahtoinen palautteenantaja ymmärtää tekstin maailmaa, ajatuksia ja rakentumistapaa. Hän yrittää nähdä tekstin kirjoittajan lähtökohdista ja antaa palautetta siitä mikä tekstissä on hyvää, mitä mahdollisuuksia sillä on ja miten se paranisi muutosten jälkeen. Pahántahtoinen palautteenantaja etsii tekstistä vikoja ja haluaa, että sitä muokataan hänen omista lähtökohdistaan.

Enwald (1980, 114) puolestaan nimeää neljä karrikoitua palautteenantajatyyppeä, joiden välistä palautteenantajan olisi hyvä löytää itsensä. *Tekstilähtöinen kriitikko* on ryppyotsainen, hän ei katso ohjattavaan, vaan osoittaa tekstistä esim. alleviivaamalla mitkä kohdat ovat hänen mielestään vääriä. *Ankara auktoriteetti* ei hyväksy kirjoittajaa ellei tämä omaksu hänen näkökulmaansa ja toimintamalliaan. *Yksinpuhuja* ei halua paljastaa ohjattavalle salaisia kikkojaan sen pelossa, että ohjattavasta voi tulla hänen kilpailijansa. *Käytännöllinen lahjakkuus* antaa toissijaisia käytännön neuvoja esim. paperin hinnasta, mutta hän ei osaa neuvoa teoreettisissa kysymyksissä.

Ekström (s.a.) kritisoi kirjoituksessaan ”Palaute kirjoittajakoulutuksessa”, että palautetilanne ei ole muuttunut kirjoittajakoulutuksen muun kehityksen mukana. Kirjoittaja ei edelleenkään osallistu palautetilanteessa oman tekstinsä käsittelyyn, vaan toimii kuuntelijana ja palautteen passiivisena vastaanottajana. Palautetilanne muistuttaa perinteistä koulumallia. Kirjoittajan pitäisi osallistua palautetilanteeseen tasa-arvoisena, keskustelevana jäsenenä ja esitellä omia näkemyksiään, tavoitteitaan kirjoittajana ja arvioitaan tekstistä.

Hyvä palaute

Svinhufvud (2009, 99) nimeää *keskustelevan palautteen* hyväksi palautteeksi. Siinä molemmat osapuolet tuovat esille omia näkemyksiään keskustelen avulla. Palautteen antaja ei tunne tekstin taustoja, jolloin hän ei myöskään kerro mikä hänen mielestään on väärin. Palautteen vastaanottaja oppii ottamaan vastuuta kirjoittamisestaan ja tekemistään muutoksista ja näin ollen kehittyä kirjoittajana. Keskusteleavassa

palautteen periaatteisiin kuuluu, että ohjaajan kommentit ovat hyvin muotoiltuja, tekstikohtaisia ja ne liittyvät kokonaisuuksiin, ei paikallisiin asioihin. Palautteen pitäisi lisäksi olla ei-autoritääristä, harkittujen ja merkityksellisten kommenttien pitäisi huomioida tekstin tarpeet. Palaute tulisi suhteuttaa siihen vaiheeseen, jossa kirjoittaminen on ja sen pitäisi olla kirjoittamisympäristöstä ja -tilanteesta tietoinen. Palaute tulisi myös muokata yksilöllisesti, tekstin kirjoittajalle sopivaksi. (Svinhufvud 2009, 99-100.)

Ekström (2011, 229) puhuu palautteen antajan ja palautteen vastaanottajan roolijakojen väljentämisestä, jolloin syntyy vuoropuhelua, yhdessä kirjoittamista. Kirjoittamisen ammattilaisena ja kanssakirjoittajana opettaja pystyy auttamaan kirjoittajaa toteuttamaan intentioitaan. Roolien katoamisen myötä kirjoittaja saattaa löytää opettajan tulkinnan pohjalta kokonaan uuden suunnan tekstilleen. Ekström toivoo, että kirjoittajakoulutuksessa tekstin ohella kirjoittaja tekisi saatekirjeen, jossa hän kertoisi pyrkimyksistään, toiveistaan, tavoitteistaan tekstin ja opintojen suhteen. Saatekirjeessä kirjoittaja arvioisi omaa tekstiään ja muodostaisi kuvan sen ominaispiirteistä, jolloin tekstistä keskustelu olisi luontevaa. Saatekirjeessä kirjoittaja voi myös rajata opettajan palautetta.

Malmivaara (2002, 51) mainitsee hyvän palautteen kriteereiksi palautteen henkilökohtaisuuden ja oppilaan oppimistyylin ja persoonan tuntemisen. Samalla hän toteaa, että tällainen palautteen ideaali ei välttämättä ole normaalissa luokkaopetuksessa mahdollinen. Palautteen tehtävänä on synnyttää kiinnostus kirjoittamiseen.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimustehtävän määrittely

Tutkimus on laadullinen ja tutkimusstrategia tapaustutkimus. Tutkimuksen tarkoitus on kuvaileva. Tutkimuksen tavoitteena on luonnollisen aineiston avulla kuvailla ja tulkita arvostelupalveluiden palautepuheen kielenkäyttöä: miten arvostelupalvelut representoivat ja arvottavat tekstejä ja miten palautepuhe konstruoidaan? Tutkimuksen pääasiallinen metodi on analyttinen diskurssianalyysi, mutta myös kriittistä diskurssianalyysiä sekä teorialähtöistä sisällönanalyysiä ja sisällön erittelyä on käytetty.

Aineistoni pohjalta muotoutunut tutkimustehtävä tarkastelee *miten palautteet rakentuvat arvostelupalveluiden kielenkäytössä*. Tutkin aineistoa yksityiskohtaisesti ja monitahoisesti, tavoitteenani on nostaa siitä esiin kiinnostavia tosiasioita. En pyri todentamaan olemassa olevaa tietoa tai testaamaan teoriaa. Tarkastelen minkälaisista tulkintarepertuaareista palautteet koostuvat, miten palautteet eroavat toisistaan, minkälaisia tarkoituksia ja merkityksiä teksteille annetaan ja miten niitä arvotetaan. Hirsjärven ym. (2009, 226) mukaan diskurssianalyysissä aineistosta pyritään identifioimaan tulkintarepertuaareja. Tulkintarepertuaarit määritellään sellaisiksi kielenkäytön alueiksi, jotka muodostavat omia merkitys- ja termisysteemejä. Käytännössä tutkija etsii aineistosta saman kaltaisia kielikuvia ja puhetapoja. Olennaista diskurssianalyysissä on, että siinä ei etsitä tekstin takana olevia asenteita.

Työhypoteesini on, että arvostelupalveluiden palautepuheiden välillä on merkittäviäkin eroja. Tutkimuksen pääpaino on luonnollisessa aineistossa, viiden arvostelupalvelun antamasta kirjallisesta palautteesta neljälle kaunokirjalliselle tekstilleni. Tutkimus koostuu neljästä analyysistä. Teorialähtöisen sisällönanalyysin avulla tutkitaan miten arvostelupalvelut muotoilevat palautteensa, millaisia rooleja heille muodostuu ja millä tyylillä palautetta annetaan. Käytän pohjana Svinhufvudin (2009, 76-98) esittämää luokitusta, jotka pohjautuu Straubin ja Lunsfordin vuonna

1995 tekemään tutkimukseen opettajien kirjallisesta palautteesta. Lisäksi kuvaan kvantifioinnin avulla luokkia frekvenssijakaumalla sekä prosentuaalisella frekvenssijakaumalla.

Analyyttisen diskurssianalyysin avulla tutkitaan millaisia retorisia keinoja arvostelupalvelut käyttävät argumenttinsa vahvistamiseksi. Retorisia keinoja tarkastellaan Arja Jokisen (1999b) puolustavan retoriikan keinoilla. Palautepuheesta etsitään myös diskursseja, kullekin arvostelupalvelulle ominaisinta kielenkäytön tapaa, sekä yhteistä, hegemonisen aseman saanutta diskurssia kriittisen diskurssianalyysin avulla. Lisäksi analysoidaan palautteiden aloitusten ja lopetusten kielenkäyttöä analyyttisen diskurssianalyysin avulla.

Kunkin analyysin avulla etsitään vastausta yhteen tutkimuskysymykseen:

Teorialähtöisen sisällönanalyysin ja sisällön erittelyn avulla selvitän miten arvostelupalvelut ovat antaneet palautetta, ja vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen: 1. tutkimuskysymys: miten palautteet on muotoiltu, ja millaisia rooleja ja tyylejä palautteenantajille muodostuu?

Tarkastelen analyyttisellä diskurssianalyysillä arvostelupalveluiden käyttämiä retorisia keinoja, ja vastaan toiseen tutkimuskysymykseen: 2. tutkimuskysymys: miten palautteenantajat retorisesti vahvistavat palautepuhettaan

Analyyttisen diskurssianalyysin avulla tutkin arvostelupalvelukohtaisia diskursseja ja kriittisen diskurssianalyysin avulla yhteistä, hegemonisen aseman saanutta diskurssia, ja vastaan kolmanteen tutkimuskysymykseen: 3. tutkimuskysymys: millaisia diskursseja arvostelupalvelut tuottavat palautteissaan?

Tarkastelen analyyttisellä diskurssianalyysillä palautteiden aloituksia ja lopetuksia, ja vastaan neljänteen tutkimuskysymykseen: 4. tutkimuskysymys: millaisia merkityksiä palautepuheiden aloituksissa ja lopetuksissa luodaan?

3.2 Tutkimusaineiston kuvaus

Tutkimuksen pääpaino on empiirisessä, luonnollisessa aineistossa, viiden arvostelupalvelun antamassa kirjallisessa palautteessa neljälle kaunokirjalliselle tekstilleni. Luonnolliseksi aineistoksi kutsutaan olemassa olevaa aineistoa, tai aineistoa, joka on syntynyt tutkijasta riippumatta (Juhila ym. 1999, 236). Oma aineistoani voi kutsua luonnolliseksi, koska sen alkuperäinen käyttötarkoitus eroaa nykyisestä, jolloin sitä voidaan pitää tässä kontekstissa olemassa olevana aineistona.

Vuonna 2008 lopulla olin siinä vaiheessa omien kaunokirjallisten tekstieni kanssa, että koin tarvitsevani niille ulkopuolista tukea, jonka vuoksi lähetin käsikirjoitukset 14.1.2009 viidelle arvostelupalvelulle. Silloin en vielä tiennyt, että tulisin käyttämään myöhemmin jossain muussa yhteydessä, kuin mikä niiden alkuperäinen, kirjoitusprosessiani palveleva, tarkoitus oli. Pohtiessani myöhemmin aihetta pro gradu -työlleni, muistin arvostelupalveluiden palautteet. Kierrätys on aina ollut lähellä itseäni, joten palautteet saivat uuden funktion tutkimuksen aineistona.

Jari Eskola ja Juha Suoranta (2014, 17) esittävät, että tutkijan ei pidä sotkea omia uskomuksiaan, asenteitaan, arvostuksiaan ym. tutkimuskohteeseen, jos tutkimuksen halutaan olevan objektiivinen. Samalla he kuitenkin mainitsevat, että se ei aina ole edes mahdollista. He ehdottavatkin, että objektiivisuuteen pyrkivän tutkijan olisi ainakin yritettävä tunnistaa omat esioletuksensa ja arvostuksensa. Sirkka Hirsjärvi, Pirkko Remes ja Paula Sajavaara (2009, 309) mainitsevat, että tutkijalta edellytetään menetelmällistä ja kielellistä objektiivisuutta. Kriteerinä menetelmälliselle objektiivisuudelle tarkoitetaan sitä, että toinen tutkija voi toistaa tutkimuksen samoista lähtökohdista. Lähteiden valinta ja niiden huolellinen tulkinta merkitsee objektiivisuutta metodikysymyksissä. Tämä tarkoittaa myös sitä, että rehellisesti mainitaan omien käsitysten kanssa ristiriitaiset lähteet tutkimuksessa. Hirsjärvi ym. (2009, 310) ovat samaa mieltä Eskolan ym. kanssa siitä, että kysymys objektiivisuudesta ja subjektiivisuudesta ei ole ongelmatonta. Heidän mukaansa tutkija tavoittelee objektiivisuutta niin, että se ei ole kenenkään ulkopuolisen määräysvallan alla ja toistettavissa. He myös toteavat, että tutkija-subjektin

näkökulma on mukana jo tutkimuksen ongelmanasettelussa kuin myös tulosten tulkinnassa, samoin kielenkäytön valinnassa tutkimusta kirjoitettaessa.

Pyrin suhtautumaan empiirisen aineistoni analysointiin neutraalin ulkopuolisena sekoittamatta siihen asenteitani, esioletuksia, uskomuksiani tai tunteitani, siitäkin huolimatta, että aineistoni koostuu omille teksteilleni annetusta palautteesta. Omille teksteille saatu palaute on emotionaalisesti herkempää, kuin jos kyseessä olisi ulkopuolisen tekstit, mikä esioletuksena on huomioitava. Arvostelupalveluilta saamastani palautteesta on kuitenkin kulunut jokseenkin pitkä aika, reilu kuusi vuotta, mikä osaltaan edesauttaa tarkastelun objektiivisuutta esioletusten tunnistamisen ohella. Olen pyrkinyt valitsemaan lähteet, niin palautteen kuin menetelmäkirjallisuuden näkökulmasta kattavasti. Pyrin tutkimaan aineistoa yksityiskohtaisesti ja monitahoisesti, tavoitteenani on nostaa siitä esiin relevantteja tulkintoja.

Arvostelupalveluista käytän lyhenteitä AP1, AP2, A3, AP4 ja AP5. Niiden järjestysnumero on kronologinen sen mukaan milloin olen saanut palautteet, sillä ei ole vastaavuutta palautteen sisällön tai minkään muunkaan kanssa. Kirjaimellisesti ajatellen termi *arvostelupalvelu* on jopa harhaanjohtava, sillä arvostelupalvelu instituutiona ei anna palautetta, vaan arvostelupalveluiden palautteenantajat. Nimitys *arvostelupalvelu* tai lyhenne *AP* kuitenkin etäännyttää, jolloin se myös lisää objektiivisuutta. Palautteen kohteena olevista novelleista käytän pääasiassa neutraalia nimitystä *teksti* (T1, T2, T3, T4), järjestysnumero viittaa siihen, mikä teksti on valmistunut ensimmäisenä (T1) ja mikä viimeisenä (T4).

Diskurssianalyysissä on aineistokorpuksesta irrotettu kunkin tutkimuskysymyksen kannalta relevantit analyysien kohteena olevat aineisto-otteet, sitaatit, jotka on numeroitu juoksevasti. Kunkin tekstinäytteen lopussa on suluissa maininta, minkä arvostelupalvelun esimerkistä on kyse. Sitaatit ovat alkuperäisessä muodossaan, niihin ei ole korjattu mahdollisia kielioppivirheitä. Tekstinäytteissä olevat alleviivaukset ilmaisevat mikä kohta tekstissä on kulloinkin tarkastelun alla.

Sitaattien esille tuominen lisää läpinäkyvyyttä, jolloin kuka tahansa voi tehdä näytteistä omat tulkinnat halutessaan.

Tutkimuksen kohteena olevat arvostelupalvelut

Kerron tässä miten alun perin, vuoden 2009 alussa valitsin viisi maksullista arvostelupalvelua, joilta pyysin palautetta kaunokirjallisille teksteilleni. Etsin arvostelupalveluita verkosta hakusanalla, ja tutustuin niiden kotisivuihin. Tiesin entuudestaan kaksi arvostelupalvelua, mutta en ollut aiemmin käyttänyt niiden palveluita. Otin sähköpostilla yhteyttä kahdeksaan, ympäri Suomea sijaitsevaan arvostelupalveluun, ja kysyin miten heidän arvostelupalvelunsa toimii, ja ketkä toimivat palautteenantajia, jos tästä ei ollut verkkosivuilla mainintaa.

Yhdessä arvostelupalvelussa oli minulle entuudestaan tuttuja kriitikoita. Halusin mahdollisimman neutraalin palautteen, johon ei ulkokirjalliset asiat vaikuttaisi, joten kysyin voisinko mahdollisesti vaikuttaa palautteenantajan valintaan. Sain vastaukseksi, että toiveita voi aina esittää, mutta ei ole varmaa, että juuri tietty arvostelija ehtii antamaan palautteen. Karsin kyseisen arvostelupalvelun pois. Kaksi arvostelupalvelua oli tauolla kyseisenä aikana, jolloin ne kokivat luonnollisen poistuman. Lopuksi jäi viisi arvostelupalvelua, joille lähetin tekstini 14.1.2009 palautetta varten.

Arvostelupalveluille lähettämässäni saatekirjeessä esittelin novellit lyhyesti ja kerroin, että ne tulisivat novellikokoelmaan. Pyysin myös mahdollisimman rehellistä palautetta, siitäkkin huolimatta, että teksteissäni olisi enemmänkin kehityskohteita. Esitin toiveeni saada rehellisen arvion sekä yksittäisistä novelleista että niiden muodostamasta kokonaisuudesta. Pyysin lisäksi ottamaan kantaa, mikä neljästä tekstistä olisi sopivin aloitusnovelliksi. Toivotin lisäksi tervetulleeksi arviot kaikilta osa-alueilta. Arvostelupalveluissa joissa oli enemmän kriitikoita, pyysin naispuolista arvioijaa, sillä kokoelman kohderyhmänä olisivat naiset, joten arvelin naisten pystyvän paremmin pääsemään sisälle teksteihin. Palautteenantajiksi valikoitui viisi naispuolista henkilöä ympäri Suomen.

Hinnoissa, toimitusajoissa ja palautteiden pituuksissa oli arvostelupalveluiden välillä eroja. Hinnat vaihtelivat 40:n-102:n euron välillä ja toimitusajat päivästä aina 21:een päivään. Palautteet maksettiin joko postiennakolla tai etukäteismaksulla. Annettujen palautteiden pituus vaihteli 1:stä liuskasta 5,5:een liuskaan. Lisäksi toiset palautteenantajat olivat merkanneet käsikirjoitukseen korjauksia ja kommentteja. Osa arvostelupalveluista halusi tekstit tulostettuna rivivälillä 2 ja osa rivivälillä 1,5. Rivivälillä 2 tekstieni pituudeksi tuli yhteensä 85 liuskaa ja 1,5 rivivälillä 64 liuskaa. Kaikki arvostelupalvelut halusivat, että tekstit lähetetään tulosteina, arvostelupalvelut toimittivat palautteensa postitse.

Aineistositaatit kuvaavat selontekoja

Kritiikin julkaiseminen ilman asianomaisen kriitikon lupaa ei ole tekijänoikeudellisesti luvallista, jonka vuoksi arvostelupalveluiden palautteet eivät ole liitteenä mukana tässä työssä, sillä en ole pyytänyt lupaa niiden julkaisemiseen. Lähettäessäni vuoden 2009 alussa novelleitani arvostelupalveluille, en tiennyt, että tulisin myöhemmin käyttämään palautteita tutkimusaineistona. Jos olisin pyytänyt lupaa vuosia myöhemmin, kriitikot tuskin olisivat edes muistaneet koko tapausta, tai he olisivat mahdollisesti lopettaneet toimintansa kyseisen arvostelupalvelun kriitikkona. En myöskään halunnut ottaa riskiä, että yrittäessäni myöhemmin saada lupaa palautteiden käytölle tutkimustyössä, kriitikot olisivat voineet kieltäytyä luvasta.

Tekijänoikeudellisista syistä en mainitse arvostelupalveluiden palautteenantajien taustatietoja, tai ylipäätään edes arvostelupalvelun nimeä, sillä joissakin paikoissa toimii vain yksi kriitikko, jolloin hänen henkilöllisyytensä selviäisi helposti. Novellit eivät myöskään ole työssä liitteenä, sillä tutkimuskohteena on käsikirjoituksille annettu palaute, ei itse käsikirjoitukset. Käsikirjoitusten mukana olo saattaisi johtaa tutkimuksen fokusta väärään suuntaan tutkimustehtävän kannalta.

3.3 Tutkimusmenetelmät

Tutkimuksen päämenetelmä on analyyttisen diskurssianalyysi. Olen käyttänyt yhteisen hegemonisen diskurssin etsinnässä myös kriittistä diskurssianalyysiä sekä teorialähtöistä sisällönanalyysiä ja sisällön erittelyä tutkiessani palautteen muotoilutapoja, palautteenantajien rooleja ja tyylejä. Seuraavassa käyn läpi tutkimuksessa käytetyt menetelmät.

3.3.1 Diskurssianalyysi

Diskurssianalyysi on kiinnostunut siitä miten toimijat kielenkäytön avulla tekevät asioita ymmärrettäväksi. Se ei tarkastele kielenkäyttäjien asenteita, elämäntilannetta tai heidän edustamaansa kulttuuria, se ei myöskään tulkitse tai selitä syitä miksi toimitaan tietyllä tavalla tai miksi kulttuuri on tietynlainen. Diskurssianalyysi ei oletta, että on olemassa yksi kirjaimellinen totuus vaan, että sama ilmiö voidaan ymmärtää ja perustella useilla tavoilla. Tutkimuskohteena on sellaisenaan ne tavat, joilla toimijat kuvaavat ilmiöitä ja nimeävät niille syitä, teoille ja ilmiöille ei nimetä syitä. (Suoninen 1999, 18.)

Diskurssianalyysin teoreettinen perusta nojaa sosiaalisen konstruktionismiin, jossa kielen käyttö nähdään todellisuutta rakentavana ja osana todellisuutta. Diskurssianalyysin ymmärtämiseksi on tarkasteltava kahta erilaista kielikäsitystä. Realistisessa näkemyksessä kieli nähdään todellisuuden kuvana, jossa kielen käyttö toimii välineenä saada tietoa olemassa olevista faktoista. Sosiaalisessa konstruktionismissa kieli ei ole väline todellisuuden tavoittamiseen, vaan se on osa todellisuutta. Diskurssianalyysissä kyse on jälkimmäisestä todellisuutta rakentavasta kielikäsituksesta. (Eskola ym. 2014, 195.) Kielenkäyttö on sosiaalista toimintaa, jossa rakennetaan sosiaalista todellisuutta ja jolla tehdään erilaisia asioita (Jokinen, Juhila & Suoninen 1999, 10).

Sosiaalisessa konstruktionismissa tutkittava todellisuus nähdään aina jostakin näkökulmasta merkityksellistettynä, emme voi kohdata sitä *puhtaana*. Tutkimuksen kohteena olevat asiat, esineet, tuntemukset, tunteet, instituutiot ym. tulee nimetä

jotenkin. Nimeämisellä tarkoitetaan asioiden ja ilmiöiden merkityksellistämisen tapoja. Nimeämisen ollessa mahdotonta sanallisen artikulaation puuttuessa, esim. kuvien, nonverbaalin viestinnän ollessa tutkimuksen kohteena, pitää tutkijan lähestyä niitä symbolien ja kulttuurisesti mahdollisten merkitysten kautta. Merkityksellistämässä on aina käynnissä kaksi vastakkaista tendenssiä. Merkitysten vakiinnuttamisen prosessi auttaa suunnistamaan arkipäivässä ja erottamaan järjellisen järjettömästä, mutta samaan aikaan on käynnissä myös merkitysten rajojen hämäryys, merkitysten moninaisuus, muuntuminen ja uusien merkityksellistämisen tapojen esiintyminen. Diskurssianalyysissä pyritään huomioimaan sosiaalisen konstruktionismin lähtökohtapremissit. Sosiaalisen konstruktionismin tulkintakehys näkyy tutkimuskohteen valinnassa, tutkimuskysymysten muotoilussa, analyttisten työkalujen kehittämisessä sekä tutkijan ja tutkimuskohteen välisen suhteen ymmärtämisessä. Diskurssianalyttisen tutkimuksen tutkimuskohteeksi valitaan sellaiset kielelliset prosessit ja niiden tuotokset, joissa ja joiden kautta sosiaalinen todellisuutemme ja kanssakäymisemme rakentuvat. (Jokinen 1999a, 39-41.)

Jokinen, Juhila & Suoninen (1993, 9-10) määrittelevät diskurssianalyysin sellaiseksi kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimukseksi, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. Hirsjärven ym. (2009, 225) esittävät, että diskurssianalyysin keskeinen tehtävä on tutkia miten kielelliset sopimukset ohjaavat ajattelua ja toimintaa. Koska kyseessä on kielenkäytön tutkiminen, tutkimus kohdennetaan puhetapoihin eli diskurssihin. Diskurssianalyysin lähtökohtana on korostaa todellisuuden tulkinnallista luonnetta. Kielenkäytön ei oleteta kertovan puhujan tai kirjoittajan asenteista tai ulkomaailman tosiasioista (Jokinen 1999b, 127; Eskola ym. 2014, 198.)

Diskurssianalyysiä ei voi pitää tarkkarajaisena tutkimusmenetelmänä, sen väljä teoreettinen viitekehys mahdollistaa erilaisia menetelmällisiä sovelluksia ja tarkastelunäkökulmia. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993a, 17.) Diskurssianalyysissa tekstejä analysoidaan monilla tavoilla. Kielitieteilijät keskittyvät usein tekstin ja

puheen lingvistiseen analyysiin, sosiologit, sosiaalipsykologit ja kulttuurintutkijat näkevät sen laajemmin tiedon ja sosiaalisten käytäntöjen hahmottamistavaksi. (Lähdesmäki 2012, 47.)

Diskurssianalyysissä painotetaan kahta erilaista analyysitapaa analyyttistä ja kriittistä, joista ensimmäinen keskittyy sosiaalisen todellisuuden moninaisuuteen ja toiminnan vaihtelevuuteen ja jälkimmäinen valtasuhteisiin. Analyysitavat eivät sulje toisiaan pois, vaan täydentävät toisiaan. (Jokinen ym. 1993, 11.) Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa tulee miettiä minkälaiseen keskusteluun sillä halutaan osallistua, janan ääripäissä ovat analyyttinen ja kriittinen diskurssianalyysi. Kriittisen ja analyyttisen orientaation ero on tutkimuksen lähtökohtatavoitteissa ja sitoumuksissa. Analyyttinen diskurssianalyysi on tiukan aineistolähtöinen, tutkijan tehtävänä on kuunnella aineistoaan, olla sille ja sen jäsenyksille mahdollisimman avoin. Aineistosta ei myöskään tehdä lähtökohta oletuksia etukäteen esim. valtasuhteista, vaan vasta analyysin jälkeen näistä muodostetaan käsitys. Aineistoa luetaan ei-tietäjän positiosta käsin. Kriittisen diskurssianalyysin lähtökohta oletus on joidenkin alistussuhteiden olemassaolo. Tutkijan tehtävänä on tarkastella niitä kielellisiä käytäntöjä, joilla näitä suhteita oikeutetaan ja ylläpidetään. Kriittisen diskurssianalyysin käsitteitä ovat ideologia, ideologinen käytäntö, valta, valtasuhteet, hegemoninen diskurssi ja vaiennetut äänet. (Jokinen ym. 1999c, 86.)

Diskurssianalyysin viisi lähtökohta oletusta

Diskurssianalyysin väljä teoreettinen viitekehys rakentuu viidestä lähtökohta oletuksesta. *1. kieli rakentaa sosiaalista todellisuuttamme, 2. rinnakkaisten ja kilpailevien merkityssysteemien olemassaolo, 3. merkityksellinen toiminta on kontekstisidonnaista, 4. toimijat kiinnittyvät merkityssysteemeihin, 5. kielen käyttö tuottaa seurauksia.* Tutkimusongelma ja -asetelma vaikuttaa siihen mikä lähtökohta oletus saa merkittävän roolin kussakin tutkimuksessa. (Jokinen ym. 1993a, 17-18.) Esittelen alla lähemmin kunkin diskurssianalyysin lähtökohta oletuksen.

1) Kieli rakentaa sosiaalista todellisuuttamme

Kun käytämme kieltä, me konstruoinme eli merkityksellistämme kohteet, joista puhumme tai kirjoitamme. Kielenkäyttö kuvaa maailmaa, merkityksellistää, rakentaa, järjestää, uusintaa ja muuntaa sosiaalista todellisuuttamme. Sanojen konstruktiiivisuuden havaitseminen on hankalaa, neutraaleinkin kuvaus voi sisältää piileviä oletuksia. Diskurssianalyysissä tutkitaan juuri näitä konstruktioita, miten niiden vaihtelut ja vakiintuminen tehdään näkyväksi, eksplisiittiseksi. Konstruktiiivisuuden ideassa kieli jäsennetään sosiaalisesti jaettuina merkityssystemeinä. Merkitykset muodostuvat suhteessa ja erotuksena toisiinsa, esim. arkikielessä puhumme dikotomisesti: maalainen, kaupunkilainen. Konstruktiiivinen merkityssystemi pitää sisällään ei-heijastavuuden idean, jossa kieltä tai kielen käyttöä ei oleteta todellisuuden kuvaksi. Ei-heijastavuuden idealla tarkoitetaan sitä, että rakennetaan selitysvoimaisia kuvauksia siitä, miten sosiaalinen todellisuus on rakentunut ja miten sitä jatkuvasti rakennetaan. Kuitenkin kielen käyttö ja muu todellisuus kuuluvat erottamattomasti yhteen, jolloin pystymme näkemään sekä aineelliset että käsitteelliset asiat merkityssystemien avulla. Maalaista ja kaupunkilaista tutkittaessa lähtökohtana on se miten kaupunkilaisuus tai maalaisuus tuotetaan, miten ja milloin niihin liitetyt itsemääritykset ja erot nousevat esille. Merkityssystemit rakentuvat osana sosiaalisia käytänteitä. Reflektointi pohtii, miten tutkija kuvaa asioita, ilmiöitä, tekoja tai toimintaa ilman, että ne konstruoidaan totutulla tavalla, sekä sitä minkälaisia käytännön seurauksia tutkijan esittämällä käsitteellisillä konstruoinneilla on. (Jokinen ym. 1993a, 18-24.) Teksti ei heijasta valmista maailmaa, vaan luo tulkinnan siitä (Hiidenmaa 2000, 174). Omassa tutkimuksessani tarkastelen arvostelupalveluiden palautepuheen kielenkäyttöä, jota konstruoin. Etsin aineistosta keskinäisiä merkityseroja, jotka luokittelen. Pyrin myös selittämään miten palautepuheissa on rakennettu sosiaalista todellisuutta. Lopuksi yritän reflektoida itseäni ja tarkastella olenko huomaamattani konstruoinut aineistosta esiin nousseita ilmiöitä liian tavanomaisella tavalla.

2) Merkityssystemien kirjo

Merkityssystemien kirjosta puhuttaessa, puhutaan siitä, miten sosiaalinen todellisuus jäsenetään moniulotteisena, useiden rinnakkaisten tai kilpailevien systemien kenttänä, jotka merkityksellistävät maailmaa, prosesseja ja suhteita. Erilaisia merkityssystemeja voidaan kutsua myös diskursseiksi ja tulkintarepertuaareiksi. (Jokinen ym. 1993a, 24-26.) Diskurssi-termi on vakiintunut eri tieteenaloille. Sitä on myös yritetty suomentaa puhetavaksi, merkityksellistämisen järjestelmäksi tai sille on annettu osittain rinnakkaistermejä, kuten merkityssystemi tai tulkintarepertuaari, merkitysavaruus tai sanasto sekä tulkintapaketti tai kehys. (Lähdesmäki 2012, 45.) Diskurssit ovat tulkintatyön tuloksia, eivät raakamateriaalia, kuten tekstit, joksi aineisto voidaan luokitella. Teksteille on ominaista ambivalenttius, ja monitulkintaisuus, joka asettaa vaatimuksia merkityssystemien analyysille. Analyysin on pohjauduttava perustellulle tulkinnalle, jonka lähtökohtana on tutkijan vuoropuhelu aineiston kanssa. Diskurssianalyysissä eksplikoidaan miten diskurssit aktualisoituvat sosiaalisissa käytännöissä. Merkityssystemit voivat myös määrittää suhteessa toisiinsa, jolloin puhutaan interdiskursiivisuudesta tai -tekstuaalisuudesta. Diskurssit ovat sekä keskenään kilpailevia että rinnakkaisia merkityssystemeja, esim. valtasuhteiden tarkastelussa joku diskurssi nousee toista voimallisemmin esiin, jolloin voidaan puhua yhteisesti jaetuista tai itsestään selvistä totuuksista, jotka vaijentavat vaihtoehtoiset, marginaaliset totuudet. (Jokinen ym. 1993a, 28-29.) Tutkimuksessani pyrin löytämään arvostelupalvelukohtaisia diskursseja sekä yhteisen, useiden arvostelupalveluiden palautepuheessa toistuvan hegemonisen aseman saavuttaneen diskurssin. Käytän diskurssin käsitettä yhdenmukaisesti läpi tutkimuksen. Pyrin syvälliseen vuoropuhelun aineistoni kanssa, jotta pystyn perustelemaan tulkintani merkityssystemien analyysissa.

3) Toiminnan kontekstuaalisuus

Diskursseja tuotetaan, uusinnetaan ja muunnetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. Kontekstin, tapahtumatilanteen moniulotteisuus koetaan ominaisuutena, joka rikastuttaa aineiston analyysiä, ja virittää merkityssystemien

rakentumista. Diskurssianalyysissä aineiston mahdollinen vuorovaikutuksellisuus kontekstualisoi sanottua, joten se nähdään arvokkaana asiana. Kontekstin huomioiminen analyysissä tarkoittaa sitä, että analysoinnin kohteena olevaa toimintaa tarkastellaan tietyssä ajassa ja paikassa, johon tulkinta pyritään suhteuttamaan. Kontekstit ovat diskurssianalyysissä apuvälineitä, joilla käsitetään useita asioita, niiden erottelu toisistaan on usein hankalaa, ja tutkija joutuukin tapauskohtaisesti miettimään kunkin kontekstin tilanteen aineiston erityispiirteitä kuunnellen. 1) Konteksti voi olla sanojen yhteys lauseeseen tai yksittäisen teon rakentuminen suhteessa toimintaepisodiin. Lausekontekstista riippuu mikä sanan merkityspotentiaali realisoituu. Konteksti laajenee kehämäisesti, yksittäisen lauseen merkitystä voidaan tarkastella suhteessa kokonaisuuteen jne. Tulkinnassa pitää huomioida myös äänensävyt, jotka muuttavat ilmaisua esim. ironiseen suuntaan. 2) Vuorovaikutuskontekstiksi nimitetään sellaisia vuorovaikutuksen ominaisuuksia, jotka ovat lausumien tulkinnan kannalta olennaisia, esim. keskustelupuheenvuoroja on analysoitava suhteessa keskustelun kulkuun. Edellä kuvatut lause- ja episodikonteksti sekä vuorovaikutuskonteksti rakentuu aktuaalisessa toiminnassa, joten ne ovat aineistouskollisia. 3) Kulttuurisessa kontekstissa kielenkäytön nähdään suhteutuvan tapahtumatilanteen, esim. keskustelutilanteen ulkopuolelle. Pystyäkseen tulkitsemaan kulttuurista kontekstia, tutkijan täytyy tuntea omat kulttuuriset tavat, stereotypiat ja yhteiskunnallinen ilmapiiri. Kulttuurisen kontekstin analyysia voidaan tarkastella myös siten, miten kielen käyttäjät suhtautuvat vasta-argumentteihin. Vasta-argumentit ovat laaja-alaisia kulttuurisia konventioita, ja siksi olennaisia, vaikka niitä ei olisi julkisesti edes esitetty. Puhuja ottaa huomioon ennakoita mahdollisen kritiikin, jolloin hänen nähdään argumentoivan näkymättömälle yleisölle. 4) Reunaehdot voidaan myös lukea kontekstiksi. Reunaehdot ovat oleellisia tutkittavan aineiston tuottamisen kannalta, esim. tieteellisen tekstin tuottamisen reunaehdot poikkeavat haastattelupuheen reunaehdoista. Reunaehdot huomioidaan yleensä jo tutkimuksen lähtökohdissa, aineiston valinnassa ja kysymyksenasettelussa. Reunaehtokontekstia voidaan tarkastella esim. silloin, kun toimijat perusteluissa viittaavat tiettyihin *realiteetteihin* tai tuottavat ne implisiittisesti itsestäänselvyyksinä, jolloin niihin viittaamiseen ei ole edes tarvetta. (Jokinen ym. 1993a, 29-36.)

4) Toimijan kiinnittyneisyys merkityssysteemeihin

Diskurssianalyysissä tarkastelun kohteena on sosiaaliset käytännöt, ei yksilöt. Tarkastelu kiinnittyy yksilöiden kielen käyttöön eri tilanteissa, ja laajempiin merkityssysteemeihin, joita yksilöt tuottavat toiminnassaan. Kielen käyttöä ei nähdä väylänä pään sisäisiin, kognitiivisiin prosesseihin. Kiinnostus kohdistetaan minän rakentamiseen ja minän rakentumisen prosesseihin, ei minän olemuksen erittelemiseen. Minän merkitys rakentuu sosiaalisissa käytännöissä, tietyissä konteksteissa. Sama toimija voi liikkua monenlaisissa toiminnallisissa positioissa, jolloin yksilölle rakentuu useita, eri konteksteissa realisoituvaa minää. Minän rakentumisen prosessien tarkastelulla pyritään eroon staattisuudesta, jossa toimintaa luonnehditaan persoonallisuuden, roolien tai tyyppien käsitteillä. Käsitteet identiteetti, subjektipositio ja diskurssin käyttäjä edustavat diskurssianalyysissä erilaisia toimijaulottuvuuksia. Väljä yläkäsite *Identiteetti* voidaan määritellä tarkoittamaan niitä oikeuksia, velvollisuuksia ja ominaisuuksia, joita toimija olettaa itselleen, toisille toimijoille tai muut toimijat odottavat hänelle. Erilaiset merkityssysteemit mahdollistavat erilaisten minuuksien ja näiden kautta toimintojen rakentumisen. Käsite *Subjektipositio* sopii tilanteisiin, joissa analysoidaan toiminnan rajoituksia. Itsensä rakentamiselle on tietyt kulttuuriset rajat, jolloin myöskään kaikki positiot eivät ole kaikille mahdollisia, esim. lääkäri ja potilas ottavat positiot annettuina, jolloin lääkäri positioituu asiantuntijana ja potilas hoidettavana. Diskurssianalyysissä mielenkiinto kohdistetaan siihen, miten sosiaalisissa käytännöissä tuotetaan stabiilisuutta. Subjektiposition tuotetaan aina sosiaalisissa käytännöissä. Käsite *diskurssin käyttäjä* käsite näyttää samasta asiasta toisenlaisen, toiminnallisen puolen. Kyseessä on ihmisen tavat määrittää itse itseään, puhua kokemuksistaan erilaisilla tavoilla, jotka voivat olla keskenään ristiriitaisiakin. (Jokinen ym. 1993a, 37-40.) Faircloughin (1997, 76) mukaan kielenkäyttö uusintaa, pitää yllä sekä uudistaa ja muokkaa yhtäaikaisesti sosiaalisia identiteettejä, sosiaalisia suhteita ja tieto- ja uskomusjärjestelmiä eli representaatioita.

5) Kielen käytön seurauksia tuottava luonne

Kielen käytöllä, lausumilla paitsi kuvataan, myös tehdään jotakin. Lausumat sekä välittävät asioita todellisuuden luonteesta että rakentavat todellisuutta. Todellisuutta rakentavat lausumat, joilla on kielen käytön seurauksia tuottava luonne (funktionaalisuus) on olennainen. Kyse on tällöin kiinnostuksen kohdistamisesta ilmaisuihin, mitä kielen käyttäjä kulloinkin tekee ja tulee tuottaneeksi niillä. Kielikuvien käyttö on usein pragmaattista, jolloin analyysissä tarkkaillaan mitä tilannekohtaisia funktioita kielellisillä teoilla, ilmaisuilla on. Funktioilla ei tarkoiteta toimijan itsensä tarkoittamaa vaikutusta. Analyysissä tarkastellaan mitkä funktiot ovat potentiaalisina läsnä tai aktualisoituvat vuorovaikutussuhteissa. Tulkittaessa funktioita, ei pohdita sitä, onko toiminta tietoista vai ei, kiinnostuksen kohteena on se, mitä eri tilanteissa tehdään, mitä funktioita täytetään. Funktioiden tarkastelussa on kysymys siitä, mitä asiantiloja toimija puheteoillaan tekee mahdolliseksi, mitä tulkintamahdollisuuksia sosiaalisesti läsnä oleviksi ja reflektoiduiksi. Edellä selostettu kuvaa kielen käytön *tilannekohtaista funktiota*. Kielen käytöllä on myös *ideologisia seurauksia*, jossa diskurssit ja valta kietoutuvat yhteen. Ideologisia seurauksia ovat mm. tiettyjen alistussuhteiden legitimoiminen ja ylläpitäminen. Alistussuhteiden tuottaminen ei aina eksplisiittistä, jolloin sitä voi olla vaikea havaita. Sama diskurssi voi myös näyttäytyä seurauksiltaan ristiriitaisena, jolloin se tuottaa niin kielteisiä kuin myönteisiäkin seurauksia näkökulmasta riippuen. Analyysin avulla pyritään etsimään näitä joskus selkeitä, mutta useimmiten piiloisia ja ristiriitaisia seurauksia. Kun ideologisia seurauksia tehdään näkyväksi, se lisää diskurssianalyysin yhteiskunnallista merkitystä ja erottaa sen vahvasti eettisestä kaiken hyväksynnästä eli moraalisesta relativismista. Ideologisten seurausten tutkimisella tehdään näkyväksi vaihtoehtoisia sosiaalisen todellisuuden jäsenyyksiä. Tutkijan tehtävä on reflektoida omaa suhdettaan valtaan, hänen on myös suhtauduttava sensitiivisesti siihen mitä hän omilla tulkinnoillaan on tuottamassa ja mahdollistamassa. Kyse on siitä miten tutkimustuloksena löydetyt diskurssit rakentavat sosiaalista todellisuutta, ja millaisia seurauksia niiden käytöllä mahdollisesti on. (Jokinen ym. 1993a, 41-45.) Pyrin löytämään aineistosta ideologisia

seurauksia tuottavan hegemonisen diskurssin, jossa tiettyjä valta- ja alistussuhteita legitimoidaan ja uusinnetaan.

Diskurssianalyysin sisäiset metodiset painotukset

Diskurssianalyttinen tutkimus voidaan nähdä kolmiona, joiden kärkinä ovat merkitykset, kommunikatiivisuus ja kulttuurisuus. Kolmion keskellä on kielenkäytön funktiot ja selonteot. Diskurssianalyysi on kiinnostunut kulttuurisista merkityksistä, yhteisen sosiaalisen todellisuuden rakentumisesta. Kulttuurisia merkityksiä tarkastellaan ihmisten välisessä kanssakäymisessä, jossa merkitykset rakentuvat, pysyvät yllä ja muuttuvat. Näin kolmion kärjet eivät ole erillisiä, vaan liittyvät toisiinsa. Diskurssianalyttiselle tutkimukselle on tyypillistä erilaiset tutkimukselliset orientaatiot ja ratkaisut. Diskurssianalyysin sisäisiä metodisia painotuksia voidaan tarkastella diskurssianalyttisen tutkimuksen karttana neljän ulottuvuusparin välisen suhteen kautta: *tilanteisuus–kulttuurinen jatkumo*, *merkitykset–merkitysten tuottamisen tavat*, *retorisuus–responsiivisuus* sekä *kriittisyys–analyyttisyys*.

Tilanteisuus-kulttuurinen jatkumolla tilanteisuutta painottavissa tutkimuksissa painopiste on merkitysten tilanteisessa rakentumisessa, kun parin toisessa päässä kiinnostus on kulttuurisessa jatkumossa. Merkitykset–merkitysten tuottamisen parissa voidaan esittää pelkistetyksi mitä- tai miten-kysymyksiä. Mitä-kysymyksissä kiinnostus kohdistuu sisältöön, kuten millaisia merkityksiä puheissa rakennetaan. Miten-kysymyksissä esitetään esim. millaisia kielellisiä keinoja käyttämällä tuotetaan merkityksiä. Parissa Retorisuus-responsiivisuus retorisisessa analyysissä tutkitaan tietylle yleisölle suunnattua vakuuttelua ja suostuttelua, kun responsiivisessa vuorovaikutuksessa painotetaan *tässä ja nyt* vastavuoroisuutta, jolloin keskustelun osapuolet vastaavat toistensa puheenvuoroihin vuorotellen rakentaen yhdessä tietynlaista sosiaalista todellisuutta. Parissa Kriittisyys-analyyttisyys analyyttisyys on tiukan aineistolähtöistä, ilman ennakko-oletuksia tehtävää analyysiä, kun kriittisyydessä on lähtökohtana jonkin alistussuhteen olemassaolo.

Ulottuvuusparit voidaan nähdä janana, jolloin diskurssianalyttisessä tutkimuksessa on molemmat janat läsnä, mutta tutkimuksen painopiste sijoittuu janan jompaankumpaan päähän tai sen keskelle, lisäksi painopiste voi vaihdella tutkimuksen eri vaiheissa. (Jokinen & Juhila 1999b, 54-56). Tämä tutkimus painottaa tilanteisuuden ja kulttuurin janalla enemmän tilanteisuutta. Aineistovetoisessa analyysissä pyrin kuuntelemaan aineistostani, olemaan avoin sieltä nouseville jäsenyksille. Seuraavassa parissa, merkitykset-merkitysten tuottaminen, tutkimus sijoittuu keskivaiheille. Tutkimuksessa kysytään esim. miten arvostelupalvelut luovat merkityksiä ja millaisia merkityksiä he luovat palautepuheessaan. Janalla retorinen-responsiivisuus painottuu omassa tutkimuksessani retorisuus. Tutkimuksen yksi merkittävä osa-alue on palautepuheen retoriikan tarkastelu. Janalla analyttinen-kriittinen tutkimukseni sijoittuu enemmän analyttisyyden puolelle, mutta myös kriittisyys on mukana. Palautepuhetta tarkastellaan pääosin analyttiseltä kannalta, ilman ennakko-oletuksia retoristen keinojen, arvostelupalvelukohtaisten diskurssien ja palautteiden aloitusten ja lopetusten tarkastelussa. Palautepuheeseen liittyy aina koulutuksellinen valta-asetelma, jossa palautteenantajalla on auktoriteettiasema suhteessa palautteen saajaan (Svinhufvud 2009, 67-68; Ekström 2011, 16.) Palautepuheeseen liittyvän epätasa-arvoisen valtasuhteen ominaisuuden tiedostaminen aiheuttaa sen, että palautepuhetta on tarkasteltava myös kriittisesti. Aineiston kolmen arvostelupalvelun yhteisen statusdiskurssin epätasa-arvoisia valta-asetelmiä tutkitaan kriittisen orientaation näkökulmalla.

Subjektiposition määrittäminen

Diskurssianalyysin keskeinen kiinnostus kohdistuu siihen, miten ihmiset konstruoivat kielellisissä toiminnoissaan itselleen identiteettejä ja asettuvat tiettyihin positioihin. Identiteetit ja positiot eivät ole pysyviä, ne vaihtuvat tilanteiden mukaan. Myös tutkimuksen tekeminen on kielellistä toimintaa ja tutkija sen keskeinen toimija. Diskurssianalyttistä tutkimusta tekevä tutkijan työ on hyvin vuorovaikutuksellista. Tutkija keskustelee aineistojensa kanssa, hän on välillisessä dialogissa muiden tutkijoiden kanssa tutkimuskirjallisuuden välityksellä, hän suuntaa kirjoituksensa

jollekin yleisölle sekä toimii kulttuurisena toimijana, jolla on tietyt tulkintaresurssit. Tutkijan työ on luonteeltaan samanlaista kuin toiminta mitä hän tutkii. Tutkija ei voi toimia ilman positiota. Jos tutkija määrittää itsensä tutkittavan toiminnan ulkopuolelle, on sekin toiminnallinen positio. Se tapa, jolla tutkija lähestyy ja analysoi tutkimuskohdetta, määrittää tutkijan suhteen tutkimuskohteeseen. (Juhila 1999, 201-202.)

Juhila (1999, 201-221) luokittelee neljä erilaista diskurssianalyttikon tutkijapositiota sen mukaan mistä näkökulmasta tutkija lähestyy aineistonsa kielenkäyttöä. Positiot ovat *analyttikko*, *asianajaja*, *tulkitsija* ja *keskustelija*. Näistä *keskustelija* poikkeaa muista sen vuoksi, että sen keskeinen ominaisuus rakentuu suhteessa tutkimustulosten käyttöön, ei tutkimusaineistoon, kuten muilla. Positiot eivät ole pysyviä ominaisuuksia, ne vaihtelevat tilanteiden mukaan. Tutkijan positio voi vaihtua eri tutkimusten välillä tai saman tutkimuksen sisällä tutkimusintressien ja -kysymysten muuttuessa. *Analyttikon* positiossa tutkijan osallistuminen analysoitavaan aineistoon on mahdollisimman pieni ja kontrolloitu. Tutkijalla ei ole mitään etukäteistietoa aiheesta, kaikki tieto mitä on, on nähtävissä aineistosta. Analyysin tärkein ohjenuora on pitäytyä toimijoiden itsensä relevanteiksi tekemissä raameissa. Toimijoiden omat kuvaukset ja selonteot ovat tutkimuksen kohteena. Tutkija ei tuota itse itsensä selityksiä kielellisten toimintojen tapahtumista. *Analyttikko* asettuu ikään kuin ulkopuoliseksi suhteessa tutkimuskohteeseensa. *Analyttikon* voidaan sanoa katselevan aineistoa ei-motivoiduin, kurinalaisin silmin. *Analyttikon* positio sopii parhaiten keskusteluanalyysiin, ei niinkään kirjallisten tekstien tutkimiseen. *Asianajajan* positiossa tutkija pyrkii ajamaan tai myötävaikuttamaan jotakin asiaa, jonkin päämäärän saavuttamista. *Asianajaja* analysoi aineistoa tietyllä tavalla motivoitunein silmin, hän pohtii kysymystä miten todellisuudet voisi rakentaa toisin, eikä vain tyydy tutkimaan miten kielelliset toimijat sosiaalisen todellisuutensa rakentavat. *Asianajaja* on sitoutunut muutokseen. Hän on jollakin tavalla aina olemassa olevien todellisuuksien kriitikko. *Asianajaja* jäsentää kielellistä vallankäyttöä ja paljastaa vakiintuneita ja vaiettuja totuuksia ja vastarintoja. Hän antaa äänen vaiennetuille tai marginalisoiduille äänille erittelemällä valta- ja alistussuhteita. *Tulkitsija* näkee tutkimusaineiston lukuisina mahdollisuuksina, joita

voi lukea monella tavalla. Keskeisintä on analyysin sekä aineiston välinen vuorovaikutus. Analyysin koodin pitää löytyä aineistossa, mutta se ei ole kokonaan siellä. Tulkitsija on läsnä ja vuorovaikutuksessa aineiston kanssa esimerkiksi oman subjektiivisuutensa kautta, jolloin tutkijan omat henkilökohtaiset kokemukset, elämänhistoria tai yhteiskunnallinen paikka auttavat havaitsemaan aineistosta tiettyjä rakenteita. Tutkijan ja aineiston vuorovaikutus ymmärretään kielellisenä toimintana, jossa tutkijan ääni on eräs vuorovaikutuksen osapuolista ja kuuluu esim. kysymyksenasettelussa, metodin kuvauksissa ja aineiston tulkinnassa. Tulkitsijan positiossa olevalle tutkijalle aineisto on tärkeässä roolissa, analyysin vihjeet on saatava sieltä. Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa on useita aineiston analyysitapoja ja tutkimuksellisia tulkintaresursseja, esim. faktuaalistamisen strategiat ja identiteettien konstruointi, jolloin aineiston voidaan sanoa puhuvan monella kielellä. Nämä lähestymistavan valinnat vaikuttavat siihen, että aineisto ei pelkästään puhu tutkijalle, vaan myös tutkija puhuttaa aineistoa erilaisten lähestymistapojen välityksellä. Diskurssianalyysin suuntautumisvaihtoehtoinen on tutkijan priorisoima tulkintaresurssi, joka ohjaa tarkastelemaan aineiston kieltä, kuten esim. variaatioita, retorisuutta, responsiivisuutta, todellisuutta konstruoivana toimintana. Kulttuurisena toimijana tutkijalla on lisäksi arkielämänsä kautta myös muita tulkintaresursseja. Hän ei voi täydellisesti häivyttää olemassa olevaa esiyymmärrystään ja tietoa jostakin asiasta, vaikka kuinka haluaisi tavoitella tiettyä positiota. Lisäksi tutkimuksen yleisö eri yhteyksissä tulkitsee analyysiä ja sen tuloksia omien tulkintaresurssiensa kautta. *Keskustelijan* positiolla viitataan tilanteeseen, jossa tutkija on mukana kielellisten aineistojen analyysien tulosten kanssa jossain julkisella mielipiteenvaihdon areenalla, kuten esim. mediassa, tieteellisillä areenoilla, koulutustilaisuuksissa, seminaareissa. Tutkijan rooli voi vaihdella paljonkin, isosta alustajan roolista mielipiteen ilmaisijan rooliin. Keskustelijan positiossa on mahdollisuus olla kriittinen, joka tässä tarkoittaa itsestäänselvyyksien ravistelua. Itsestään selvinä pidettävät asiat voivat esiintyä kolmella tavalla: ideologisena kritiikkinä, faktan konstruoinnin kritiikkinä sekä refleksiivisyys. Kaikille näillä on yhteisenä ominaisuutena se, ettei tutkijalla ole ennen tutkimusta käsitystä hyvistä tai huonoista käytännöistä, kriittinen argumentaatiopositio saavutetaan vasta kielellisten aineistojen analyysien jälkeen.

Ideologinen kritiikki paneutuu legitimitietin, epätasa-arvon ja riiston tuottamisen käytäntöihin, jotka ilmenevät siinä miten ihmisiä houkutellessaan hyväksymään alistussuhteet välttämättömänä osana modernia yhteiskuntaa. Faktan konstruoinnin kritiikki esittelee tiettyjä puheen ja tekstin muotoja, jotka saavat maailman näyttämään selvältä ja vakaalta, mutta jättävät huomioimatta muut todellisuuden tulkitsemisen mahdollisuudet. Refleksiivinen kritiikki kohdistuu tutkijan omiin teksteihin, niissä tuotettuihin konstruktioihin ja niiden mahdollisiin seurauksiin.

Oma positioni tässä tutkimuksessa on pääasiassa tulkitsijan positio, mutta asetan itseni myös asianajajan positioon. Tulkitsijan positiossa kuuntelen aineistosta nousevia ääniä ilman ennakko-oletuksia tarkastellessani palautepuheen retorisia keinoja, palautepuheen aloituksia ja lopetuksia sekä arvostelupalvelukohtaisia diskursseja. Asianajajan positioista käsin tarkastelen motivoitunein silmin kolmen palautepuheen yhteistä hegemonista statusdiskurssia, jossa on havaittavissa vääristyneitä valtasuhteita.

Aineiston merkitys diskurssianalyysissä

Diskurssianalyysin tutkimusaineistosta täytyy voida erottaa merkitysten rakentumisen muotoja. Diskurssit ovat multimodaalisina rakenteita, joissa yhdistyy erilaiset viestintätavat. Menetelmällisenä lähtökohtana diskurssianalyysissä on aineiston tarkka lähiluku sekä analysoiminen niin, että analyysin perustelut ja johtopäätökset tuodaan esille. Vaikka diskurssianalyysissä aineistot yleisimmin muodostuvat kirjoituksista ja puheesta, voi tutkimuskohteena olla myös kuvat, ympäristöt ja sosiaalinen toiminta. Tutkimuskysymykset johdattavat diskurssianalyysin kulkua. Aineistoa ei analysoida seikkaperäisesti kokonaan. Tutkija valitsee aineistosta yksityiskohtaisempaan tarkasteluun tietyt osat, joista hän analysoi niiden merkitysten rakentumista, joihin tutkimuskysymykset viittaavat. Tutkijan valitsemasta yksityiskohtaisesti analysoidusta tekstistä hän valitsee näytteet, joita lainataan tutkimuksessa. Näytteet valitaan siten, että ne ovat olennaisia analyysin argumentoinnin ja johtopäätösten esittämisen kannalta, sekä havainnollistavat käsiteltävät asiat mahdollisimman perusteellisesti. Alkuperäisen

tekstin kontekstin säilyttäminen voi olla tutkimuksessa ylivoimaista, sillä näytteet ovat aina jonkinlainen representaatio alkuperäisen tekstin kontekstista. Tutkimus ei pysty toistamaan tekstejä ja niiden välistä interaktiota. Tutkijan omilla valinnoilla on iso merkitys siinä miten aineisto representoituu tutkimuksessa. Tutkijan tehtävä on yrittää tuoda aineistosta esiin tekstejä, jotka kattavasti tiivistävät aineistoa tai havainnollistavat sen monimuotoisuutta. Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa on omat heikkoutensa ja etunsa. Diskurssianalyysi väistämättä pelkistää, se ei voi toistaa kaikkia sävyjä, joita empiriassa ilmenee. Tutkimusaineistosta esiin nousseet diskurssit ovat yleistäviä teoreettisia konstruktioita. Diskurssianalyysissä tapahtuva väistämätön pelkistäminen ei ole pelkästään sen heikkous. Se on myös etu, moniäänisestä tekstimassasta voidaan diskurssianalyysissä eritellä tiettyjä tutkittavaa ilmiötä selittäviä säännönmukaisuuksia ja järjestyksiä. Tutkijan on huomioitava myös, että diskurssintutkimuksen aineistot eivät ole yksiselitteisiä. Niistä löytyy erilaisia näkökulmia, mielipiteitä ja maailmankatsomuksia, joiden vuoksi diskurssit voivat näyttäytyä osin päällekkäisinä ja moniäänisiä. Diskurssianalyttinen tutkimusote ja sosiaaliseen konstruktionismiin nojaavassa teoreettisessa lähestymistavassa on tutkijan positiolla merkittävä osuus. Positio määrittää miten tutkija suhtautuu tutkittavaan ilmiöön ja tehtyihin tulkintoihin. Tutkija ei voi toimia tarkkailijana aineistonsa ulkopuolella, hänen on oltava tietoinen omasta positiostaan suhteessa tarkasteltavaan ilmiöön ja aineistoon. Tutkijan käyttämä kieli on muun kielen käytön tapaan konstruktivistista, jolloin sitäkään ei voi ymmärtää ulkopuolisena. Tutkijan aineistosta poimimat yksittäiset diskurssit ovat hänen kontekstisidonnaisen tulkintatyönsä tulos. Aineistot ovat monitulkintaisia, jolloin joku toinen henkilö voi tehdä aineistosta erilaisen tulkinnan. (Lähdesmäki 2012, 50-52.) Tutkimusteksti on aina tutkijan omaa tulkintaa, hän tulkitsee aineistoa ja lähteitä omasta näkökulmastaan. (Hirsjärvi ym. 2009, 309).

Diskurssianalyysille sopivat luonnolliset aineistot, jotka ovat olemassa tai syntyneet tutkijasta riippumatta. Niitä tutkimalla päästään kiinni luonnollisiin tilanteisiin, joita ei tavoiteta tutkijan itsensä aikaansaamien aineistojen kautta. Luonnollisissa aineistoissa merkitykset, retoriset keinot ja vuorovaikutuksen säännönmukaisuudet ovat läsnä aineistoissa, niitä ei voi kartoittaa ulkopuolelta. Niiden tarkastelussa on

pyrittävä huomioimaan myös sosiaalinen käytäntö, johon ne on alun perin luotu. (Juhila & Suoninen 1999, 236-237.) Diskurssianalyysissä etsitään sitä miten merkityksiä tuotetaan teksteissä, ei tekstin merkityksiä. Sitä mitä sanotaan, on tarkasteltava siinä kontekstissa, jossa se on tuotettu, sitä ei voi irrottaa kontekstistaan. (Eskola ym. 2014, 196.) Diskurssianalyysissä suositaan pieniä aineistoja, joiden avulla voidaan tuottaa merkittäviä asioita. Suurempi aineisto ei tuo lisäarvoa tutkimukselle, se lisää vain työmäärää. Diskurssianalyysi myös suosii valmiita aineistoja, joihin tutkija ei pääse vaikuttamaan verrattuna itse keräämiin aineistoihin (Eskola ym. 2014, 198-199; Hirsjärvi ym. 2009, 226.) Arvostelupalveluiden palautteet voidaan katsoa luonnollisiksi aineistoiksi yhtä hyvin kuin esimerkiksi lehtiartikkelit, romaanit, raportit tai pöytäkirjat. Vaikka olen itse ollut aloitteellinen arvostelupalveluiden suuntaan ja pyytänyt niiltä kommentteja teksteilleni, palautteiden alkuperäinen käyttötarkoitus poikkeaa nykyisestä. Arvostelupalvelut eivät tienneet silloin, kun pyysin heiltä palautetta, että tulisin käyttämään niitä myöhemmin tutkimukseni aineistona. Kun pyysin arvostelupalveluilta palautetta vuonna 2009 omille teksteilleni, en itse tiennyt, eikä arvostelupalvelut, että tulisin käyttämään niitä myöhemmin tutkimukseni aineistona.

Tutkijan tehtävänä on tunnistaa aineistosta erilaisia repertuaareja, joita voivat olla erilaiset ilmaisut, sanontatavat tai sisällöllisesti yhtenevät asiakokonaisuudet. Aineistosta etsitään asioita, jotka eivät ole niin ilmeisiä. Tutkijan tehtävänä on etsiä aineistosta eroja ja yhtäläisyyksiä sekä muodostaa hypoteeseja tekstin funktioista ja näiden vaikutuksista. Se miten tutkija tulkitsee diskurssien rakentumista, on eräs diskurssianalyttisen tutkimuksen tärkeimmistä kriteereistä. (Eskola ym. 2014, 198-199.) Suoninen (1993, 50-51) esittää, että aineiston analysointi on hyvä aloittaa siitä löytyvien erojen ja yhtäläisyyksien etsimisellä, näistä varsinkin merkityssystemeissä olevat eroavuudet ovat kiinnostavimpia. Merkityssystemien löytyminen aineistosta ei välttämättä ole aivan yksinkertaista. Ne eivät esiinny aineistossa tarkasti rajattuina kokonaisuuksina, vaan pieninä paloina, jolloin niiden identifiointi merkityssystemien osiksi tarkentuu ja muuttuu analyysin kuluessa. Koska tulkinnat muuttuvat analyysiprosessin aikana, diskurssianalyysissä ei rakenneta kiinteitä

alkuhypoteeseja, jotka on tarkoitus todentaa tai kumota tutkimuksessa. Hypoteettisia oletuksia voidaan kuitenkin asettaa tutkimusprosessin eri vaiheissa. Merkityssystemien identifiointi ei tarkoita aiheiden erottelua toisistaan. Sillä kiinnostavimmat ja monitulkintaisimmat ilmiöt löytyvät sellaisilta kielen käytön alueilta, joilla tehdään ymmärrettäväksi erilaisia aiheita tai teemoja. Tutkijan pitäisi tulkinnoissaan huomioida ne erot ja ristiriidat, joihin toimija ajatuksensa suuntaa, merkityssystemien identifiointi ei saisi perustua pelkästään tutkijan itse luomiin konstruktioihin. Lisäksi analysoinnissa on huomioitava, että sanoilla ja symbolisilla teoilla on kirjaimellisen merkityksensä ohella myös konnotaatioita tai mielle yhtymiä, jotka ovat olennaisia, mutta vaikeasti havaittavia. Keskeiseksi haasteeksi analysoijalle tulee eri merkityssystemien käyttötapojen seikkaperäinen erittely, ei niiden pelkkä olemassaolon havaitseminen (Suoninen, 1993 59.)

Diskurssianalyysin merkityksellisin ja työläin työvaihe on tulkintojen kehittäminen aineistosta. Tulkintojen perusteluja ei voida todentaa muulla tavalla kuin tarkastelemalla aineistoa riittävän tiiviisti ja raportoimalla havainnot. Tutkijalla onkin mahdollisuus kehittää omia tutkimuksellisia sovelluksia, jotka parhaiten sopivat hänen aineistoonsa. Tutkijan tärkein tehtävä on löytää aineistosta ihmettelyn aiheita. Aineiston ristiriitojen, jännitteiden, urautumisen jne. tunnistaminen kertoo tutkijan metodisesta valmiudesta. (Jokinen ym. 1993, 13.) Diskurssianalyysissä kiinnostus kohdistetaan kielen käytön vaihtelevuuteen, ristiriitoihin, moniäänisyyteen. Kielen käytön vaihtelevuus ei johdu ihmisten epäjohdonmukaisuudesta, vaan siitä, että kielen käytön avulla tehdään erilaisia asioita, tuotetaan erilaisia funktioita. Funktiot tarkoittavat kaikkia niitä seurauksia, joita kielen käytöllä on. Käsite pitää sisällään sekä tarkoitukselliset että huomaamattomat seuraukset, ja toisaalta sekä tilannekohtaiset funktiot että kauaskantoiset ideologiset seuraukset. (Suoninen 1993, 48.) Diskurssianalyysissä ei pakolla etsitä samankaltaisuuksia, jos niitä ei ole. Erilaisuus tekee aineistosta mielenkiintoisen. Tekstejä ei nähdä väylänä tekstien takana oleviin piileviin ilmiöihin, kiinnostuksen kohteena on aineistosta esiin nousseet diskurssit, mitä funktioita niillä on, miten ne on organisoitu ja mitä niillä tehdään. Tekstit ovat aktiivisia, ne muodostavat tietyn version asioista. Kun rakennetaan sosiaalista

todellisuutta ja käytetään kieltä, on kielellä tiettyjä funktioita (Eskola ym. 1998, 197-198.)

Diskurssianalyysissä ilmaisujen merkitysten ei oleteta olevan pysyviä, koska merkityssystemit ja kielen käytön funktiot vaihtelevat tilannekohtaisesti. Diskurssianalyysissä tehtäessä ei oleteta, että ilmaisujen merkitykset olisivat pysyviä, ne voivat nivoutua tilannekohtaisesti eri merkityssystemeihin ja kielen käytön funktioihin. Kielen käytön vaihtelevuutta (variability) selitetään sekä *merkityssystemeillä* (diskurssit tai repertuaarit), joihin toimija tapauskohtaisesti nojautuu että alati muuttuvilla *vuorovaikutustilanteilla*, joissa kielen käytön funktioita muodostetaan. Diskurssianalyysissä tekevä tutkija keskittyy lujasti tutkimusaineiston yksityiskohtaiseen tarkasteluun. Diskurssianalyysin aineiston korkea status johtuu siitä, että sitä pidetään osana sosiaalista todellisuutta, osana tutkimuskohdetta, ei pelkästään siitä kertovaa kuvausta. Aineistojen laatua lisää, jos se on luonteeltaan vuorovaikutteinen ja sisältää erilaisia näkökulmia ja että siitä voidaan tunnistaa eri merkityssuhteisiin kuuluvia osia. Aineiston muodon puolesta diskurssianalyysi on monipuolinen, aineistoksi soveltuu haastattelut, jokapäiväisten keskustelujen audio- ja videotallenteet, kokoustallenteet, lehtiartikkelit, uutiset, tieteelliset paperit, julkiset asiakirjat ym. (Suoninen 1993, 48-49.)

Se miten tutkija on päätelmissään tullut tiettyyn lopputulokseen, on syytä raportoida tutkimuksessa tarkasti, sillä merkityssystemien tunnistamisessa ja rajaamisessa tehdään aina luovia valintoja. Merkityssystemien tunnistamisessa ja rajaamisessa on mietittävä mitä funktioita niihin liittyvillä lausumilla on. Funktioiden jäsentäminen auttaa tutkijaa näkemään omien tulkintojensa ja toimijan näkökulman vastaavuuden. (Suoninen 1993, 54-55.) Diskurssianalyysissä funktiolla tarkoitetaan kaikkea sitä, mitä kielenkäyttäjät tosiasiallisesti puheellaan tekee tai tekee mahdolliseksi, riippumatta tarkoittiko hän sitä tai ei. Funktioiden tulkinnassa ei ole oikeita ratkaisuja, joka johtuu siitä, että kielen luonne on monimerkityksisestä. Lausumilla voi olla monia mahdollisia merkityksiä, jolloin tulkinnat ovat moniselitteisiä. (1993, 56.)

Perinteiset lingvistiset analyysimuodot: sanaston ja semantiikan analyysi, virkkeiden ja niitä pienempien yksikköjen kieliopillinen analyysi sekä äänteiden eli fonologian ja kirjoitusjärjestelmän analyysi kuuluvat tekstien analyysiin. Tämän lisäksi tekstien analyysissä tehdään huomioita kuinka teksti järjestyy virkkeiden tasoa laajemmin. Tässä voidaan tarkastella esim. koheesiota eli kuinka virkkeet liittyvät toisiinsa, haastattelussa puheen vuorottelu, tietyn sanomalehtiartikkelin kokonaisrakenne. Nämä kaikki muodostavat laajan lingvistisen analyysin. Tekstianalyysissä tarkastellaan sekä tekstien merkityksiä että niiden muotoa, vaikka niitä on usein vaikea erotella toisistaan. (Fairclough 1997, 79.)

Retorinen diskurssianalyysi

Retorinen analyysi kuuluu analyyttiseen diskurssianalyysiin. Retoriikka on lähtöisin Antiikin Kreikasta. Aristoteleen puhetaidon oppikirja *Retoriikka* (300-luvulla eaa.) on nykyisinkin eräs retoriikan perusteoksista. Aristoteleen määritelmän mukaan retoriikka ”on kyky havaita kunkin asian yhteydessä vakuuttava”, jolloin näkökulma on puheen tuottajan. (Mäntynen 2003, 103.) Aristoteles jakaa puheen vaikutuskeinot kolmeen osa-alueeseen: logos, ethos ja pathos. Logos on argumentin asiasisältö, argumentti itsessään, ethos nähdään puhujan omaksumina tapoina viestittää omaa uskottavuuttaan tai luonnettaan, pathos puolestaan edustaa yleisön vastaanottokykyä, mielentilaa tai tunteita, joilla on vaikutusta argumentin vastaanottoon ja arvioon. Nykyisin puhujan yleisökäsitystä pidetään ethoksen vastineena. Aristoteleen oppien mukaan sanoman uskottavuuden lisäämisen on kaikkien kolmen vaikutuskeinon päämäärä. (Kakkuri-Knuutila 2004, 233.)

Uusi retoriikka sai alkunsa 1900-luvun puolivälissä, jolloin ilmestyi sen kolme keskeistä teosta: Burken *A rhetoric of motives* (1945), Perelmanin ja Olbechts-Tytecan *Traité de l'argumentation: La nouvelle rhétorique* (1958) sekä Toulminin *The uses of argument* (1958). Näistä tunnetuin on Chaïm Perelmanin argumentaatioteoria. Uusi retoriikka on analyyttistä ja kuvailevaa, tekstin analysoinnissa keskitytään vakuuttavuutta lisäävien kielellisten keinojen havainnointiin päinvastoin kuin normatiivisessa klassisessa retoriikassa, jossa painopiste on tekstin tuottamisessa.

Uusi retoriikka keskittyy vakuuttavuutta lisäävien kielellisten keinojen havainnointiin. Retoriikka pyrkii vakuuttamaan ja sitouttamaan yleisönä pätevällä argumentilla. Retorisen argumentaation perusolettamus on avoimuus, joka perustuu argumentaation perustana olevan luonnollisen kielen kiistanalaiseen luonteeseen. Avoimuudesta johtuu, että argumentaatio pyrkii tietyn väitteen uskottavuuden lisäämiseen ja vastaavasti kilpailevien väitteiden uskottavuuden vähentämiseen. (Mäntynen 2003, 103-105; Kakkuri-Knuutila 2004, 241; Jokinen 1999, 46.)

Uudessa retoriikassa, erityisesti Perelmanin argumentaatioteoriassa tarkastellaan keinoja, joilla väitteitä tehdään uskottaviksi, ja saadaan yleisö sitoutumaan niihin. Argumentaatiossa merkittävässä roolissa on yleisö, johon argumentin esittäjä pyrkii vaikuttamaan. Yleisön taivuttelussa ja sitouttamisessa yhteisesti jaetut ja hyväksytyt lähtökohtapremissit ovat merkittävässä asemassa. Retoriikka on kielenkäytön perustavanlaatuinen ominaisuus, joka on läsnä kaikessa kielenkäytössä, kuten poliittisessa puheessa, tieteellisessä puheessa ja arkipuheessa. Diskurssianalyysissä hyödynnetään retoriikan keinoja tutkittaessa kielenkäytön argumentatiivista rakentumista. Retorisessa analyysissä etsitään niitä vakuuttelun ja suostuttelun keinoja, joilla yleisö saadaan vakuutettua esitetyn argumentin uskottavuudesta tai kannatettavuudesta, ja sitä kautta saada yleisö taivuteltua puheenalaisen asian puolelle. Diskurssianalyysissä retorisia keinoja käytetään esim. tarkasteltaessa miten erilaisia selontekoja tuotetaan, miten tekojen tai asioiden kategorisointeja legitimoidaan tai miten ne saadaan näyttäytymään kyseenalaistamattomilta itsestäänselvyyksiltä. Diskurssianalyttisessä retorisisessa analyysissä kielenkäyttöä tarkastellaan kulttuuristen merkitysten tuottamisen ja tulkinnan vuorovaikutuksellisenä prosessina, kun taas puhdas retoriikka keskittyy lausumien muotoiluun ja yleisösuhteen tarkasteluun. (Jokinen 1999, 46-47.)

Seikkaperäisellä retoristen keinojen analyysillä nähdään miten faktoja konstruoidaan ja kategorisointeja rakennetaan, vahvistetaan ja kyseenalaistetaan ja miten subjektipositioita ja identiteettejä tuotetaan. Analyysissä tehdään havaintoja kuinka asioita normalisoidaan ja oikeutetaan, ja vastaavasti toisista rakennetaan epänormaaleja tai epäsuotavia. Retorinen argumentaatio liittyy oleellisesti

hegemonisten diskurssien rakentamiseen, uusintamiseen ja purkamiseen, jolloin valtasuhteiden analysointi voidaan liittää osaksi retorista analyysia. (Jokinen 1999b, 157.) Retorisessa diskurssianalyysissä, kuten diskurssianalyysissä yleensäkin, lähtökohtana on todellisuuden tulkinnallisen luonteen korostaminen. Kielenkäytön ei nähdä yksiselitteisesti kertovan ulkomaailman faktoista tai puhujan asenteista. Analyysin tarkoituksena on argumentaation tulkitseminen, selvittää mitä kyseisillä argumenteilla tai selonteilla tehdään niissä tilanteissa, joissa ne tuotetaan. Argumentaatio nähdään siten ennen muuta sosiaalisena toimintana (Jokinen 1999b, 127.)

Diskurssianalyysissä puhutaan asemoitumisesta asenteen sijasta. Asemoituminen on sosiaalista toimintaa, tietyn position ottamista julkisessa keskustelussa. Jokainen asennepositio on vastaposition nähden implisiittinen tai eksplisiittinen, argumentaatiossa omaa positiota pyritään vahvistamaan tai puolustamaan ja vastaavasti heikentämään tai kritisomaan vastapositiona. Vakuuttava retoriikka nähdään diskurssianalyysissä usein faktan konstruointina, jossa kuvaukset nähdään kiistämättöminä tosiasioilta, ne kertovat kerrotaan miten asiat todella ovat. Näin sosiaalisen todellisuuden luonne hämärtyy ja vaihtoehtoiset todellisuuden kuvaukset vaiennetaan. Retorisessa lähestymistavassa analysoijan rooli on tarkastella niitä resursseja, joita toimijat tilanteisesti käyttävät rakentaessaan tosiasiapuhetta kuvauksissaan, hän ei ota kantaa siihen, mikä versioista on totuudellisempi. Kategorisointi nähdään retorisen strategian kulmakivenä. Kategoriat eivät ole viattomia, ne määrittelevät toimintoja, esineitä, ihmisiä tai tapahtumia joksikin, jolla on tietyt ominaisuudet. Diskurssianalyysissä kategoriat nähdään inhimillisen toiminnan seurauksena syntyneinä neuvottelukysymyksinä. Todellisuus ei kategorisoi itseään, vaan ihmiset keskinäisessä kanssakäymisessään kategorisoivat todellisuutta erilaisiin kategorioihin, todellisuuden versioihin tai selontekoihin, joilla he erilaisten retoristen keinojen avulla pyrkivät vakuuttamaan toisiaan. Retoriset keinot nähdään kielenkäytön ja todellisuuden tuottamisen kiistämättömänä ominaisuutena. (Jokinen 1999b, 127-130.)

Jokinen (1999b, 155–156) puhuu puolustavista ja hyökkäävistä retorisisista keinoista. Jokisen mukaan hyökkäävässä ja puolustavassa retoriikassa käytetään samoja keinoja, mutta niiden tavoitteet ovat päinvastaiset. Puolustavassa retoriikassa vahvistetaan omaa positiota, pyritään osoittamaan argumentin esittäjä luotettavaksi ja argumentti vakuuttavalta, hyökkäävässä retoriikassa vastaavasti pyritään vahingoittamaan vasta-argumenttia ja saamaan argumentin esittäjästä tai argumentista epäsuotuisa vaikutelma. Jokinen muistuttaa, että puolustavaa ja hyökkäävää retoriikkaa ei pidä mieltää dikotomisesti vastakkaisina, niitä voidaan käyttää myös paralleelista täydentämässä toisiaan, jolloin argumentaatio muodostetaan esim. niin, että samalla, kun suojataan oma argumentti, hyökätään vastapuolen käsitystä vastaan. Jokinen (1999b, 131) keskittyy puolustavaan retoriikkaan esitellessään myöhemmin keinoja oman argumentaation vahvistamiseen ja yleisön vakuuttamisessa sen totuudellisuudesta tai kannatettavuudesta. Hän perustelee puolustavan retoriikan käyttöä mm. sillä, että se tekee aihealueen käsittelystä selkeämpää ja lukijaystävällisempää, lisäksi se on retorisen argumentaation kulmakivi. Hyökkäävä retoriikka voi toimia puolustavan retoriikan apuna, mutta argumentaation muodostaminen pelkästään hyökkäävälle retoriikalle ei johda mihinkään.

Jokinen muistuttaa, että analyysissä fokus on pidettävä retoristen strategioiden aktuaalisessa käytössä, ei itse strategioissa, jolloin tarkastelun kulmana on se, miten retoriset keinot vaikuttavat aktuaaliseen argumentaatioon, kirjalliseen kommunikaatioon tai kasvokkain tapahtuvaan interaktioon. Analysoijan ei pidä miettiä onko retoristen keinojen käyttäminen tietoista ja harkittua vai käytetäänkö niitä enemmän luonnostaan, hänen tehtävänsä on keskittyä toimintaan ja sen seurauksiin, ei yksilöllisiin motiiveihin. Retoriset keinot eivät näyttäytyä aina ja joka paikassa samanlaisina, ne muuttuvat käyttöyhteyksistä riippuen. (Jokinen 1999b, 131–132.)

Jokinen (1999b, 132–133) jakaa argumentaation vakuuttavuuden lisäämisen kahteen osa-alueeseen: *väitteen esittäjän* vakuuttamiseen liittyviin keinoihin ja *esitetyn argumentin* vahvistamiseen liittyviin keinoihin. Jos väitteen esittäjää pidetään

luotettavana, on hänen helpompi saada kannatusta argumentilleen kuin arveluttavana tai epäluotettavana koetun väitteen esittäjän. Esitetyn argumentin vahvistamiseen liittyvät retorisisilla keinoilla pyritään vahvistamaan puheenalaista asiaa, ja saada se näyttämään kannatettavalta ja totuudelliselta. Esittelen seuraavaksi pääkohdat Jokisen (1999b, 133–155) puolustavista retorisisista keinoista, joista neljä ensiksi mainittua liittyvät väitteen esittäjän vakuuttamiseen ja loput argumentin vahvistamiseen.

Etäännyttäminen omista intresseistä

Väitteen esittäjän on helpompi vakuuttaa yleisö puolelleen, jos häntä pidetään puolueettomana ja riippumattomana, ja nähdään, ettei hän aja omaa etuaan. Tällöin puhutaan väitteen esittäjän omien intressien häivyttämisestä puheenalaiseen asiaan. Puhujan pyyteettömyys voi tulla esille esim. tapauksissa, jossa on selvästi nähtävissä, että puhuja on vastoin omaa tahtoaan joutunut ajamaan jotain asiaa, jolloin hän vain raportoi tai välittää kyseisen asian sitoutumatta siihen. Puhuja voi myös joissain tilanteissa luoda itsestään rehellisen kuvan kertomalla suoraan liitoksensa ja intressinsä kyseenalaiseen asiaan, jolloin on helpompi saavuttaa yleisön luottamus. Yleisö voidaan myös saada vakuuttuneeksi tuomalla oma kokemus esille kyseenalaiseen asiaan, sillä omakohtainen kokemus on subjektiivinen, ja siihen ei kukaan toisella ole pääsyä, jolloin tällaisen argumentin mitätöiminen voi olla hankalaa. Jokinen 1999b, 133–134.)

Puhujakategorioilla oikeuttaminen

Arvostetusta kategoriasta esitetty argumentti on vakuuttavampi kuin, jos argumentin esittäjällä on vähemmän arvostusta. Tietyillä kategorioilla nähdään olevan oikeutus tietynlaiseen tietoon, esim. jos puhutaan sairauksista, on lääkärin kategoriasta annettu tieto vakuuttavampi kuin maallikon. Kategorioiden luonne ei ole staattinen, vaan ne vaihtelevat tilanteista ja kulttuurista riippuen. Kategoriat voivat esiintyä myös päällekkäin, sama henkilö voi olla osallisena useassa eri kategoriassa esim. lääkäri voi esittää kannanottonsa vaikkapa myös koiran

omistajan, sarjakuvapiirtäjän tai puutarhaharrastajan kategoriasta. Luokittelu johonkin kategoriaan edellyttää kyseisen kategorian mukaista käytöstä, asemaa, ulkonäköä tms. Kategorioihin jako on ongelmattomampaa, kun kyseessä on julkinen kategoria esim. professori tai presidentti, kun taas kategorioihin, jotka vaativat neuvottelua tai ovat rajauksiltaan epäselviä, esim. rokkari, luokittelu voi olla hankalampaa. (Jokinen 1999b, 135–136.)

Liittoutumisasteen säätely

Puhujan sitoutumisella esittämäänsä väitteeseen kutsutaan liittoutumisasteen säätelyksi. Jos puhuja ei sitoudu esittämäänsä väitteeseen, vaan etäännyttää itsensä siitä esim. raportoimalla tai vain välittämällä yleisesti tiedossa olevaa asiaa tai jonkun toisen esittämää asiaa, kuten vaikka uutistenlukijat, hänen toimillaan ei ole seurauksia, jolloin hänelle ei synny selityksenantovelvollisuutta asian johdosta. Heikko liittoutumisen aste puheenalaiseen asiaan tuottaa neutraalisuutta ja vastaavasti vahva sitoutuminen asiaan on usein seurauksellista. (Jokinen 1999b, 136–138.)

Konsensuksella tai asiantuntijan lausunnolla vahvistaminen

Argumentin uskottavuutta lisää, jos sitä ei nähdä vain henkilökohtaisena mielipiteenä, vaan se saa tukea usealta suunnalta, erityisen uskottava se on silloin, kun eri tahot ovat tulleet samoihin päätelmiin toisistaan riippumatta. Suorilla lainauksilla yritetään muodostaa kuva, että joku arvovaltainen taho on argumentin takana. Me-retoriikka, argumentaation takana on laajempi tukijajoukko, on eräs konsensuksen rakentamisen muodoista. Vahvin konsensuksen muoto saavutetaan, kun vedotaan kaikkien tai ison joukon jakamiin yhteisiin kulttuurisiin itsestäänselvyyksiin, kuten *kaikkihan sen tietävät*, jolloin vaihtoehtoiset näkemykset jäävät taustalle, koska kaikkien hyväksymää totuutta vastaan on hankala kapinoida. (Jokinen 1999b, 138–139.) Kirjoittajan luotettavuudesta syntyvä kuva korreloi tekstin luotettavuuden kanssa. Retoriikassa tätä asiantuntijan luotettavuudesta muodostettavaa kuvaa kutsutaan eetokseksi. Aristoteleen mukaan teksti ja sen

ominaisuudet, ei ennakkokäsitykset, vaikuttavat puhujan luonteesta muodostettavaan kuvaan. (Mäntynen 2003, 120.)

Tosiasiat puhuvat puolestaan

Faktuaalisessa argumentaatiossa asiat pyritään esittämään niin, että ne saadaan näyttämään puhujan näkemyksestä tai tulkinnasta riippumattomilta tosiasioilta, jolloin toimijoiden ei nähdä olevan vastuussa tapahtumien kulusta. Asiat vain tapahtuvat, ja ne on hyväksyttävä sellaisenaan, riippumatta siitä miten toimijat ovat niihin itse vaikuttaneet. Tosiasiapuhetta käytetään esim. tieteellisessä argumentaatiossa, jolloin aineiston osuus toimijana korostuu, sen roolina on osoittaa ja johtaa tuloksiin samalla, kun tutkijan rooli jää taustalle, tutkijalla ei ikään kuin ole osuutta tulosten syntymiseen. Myös poliittisessa argumentaatiossa käytetään tosiasiapuhetta, jolloin asiat tuodaan esille tosiasioina, jotka on vain hyväksyttävä. Vaihtoehdottomuuspuheessa asiat muodostetaan yhdestä vaihtoehdosta tai toimintatavasta, jolloin vaihtoehtoiset äänet jätetään marginaaliin, asioista tulee itsestään selviä tosiasioita, jotka on vain hyväksyttävä, ja joihin tulee mukautua. Vaihtoehdottomuuspuheeseen ei voi tehdä moraalisia kannanottoja, koska ne edellyttävät vaihtoehtoja, joista voi valita. Passiivimuodon ja nominalisaation käyttämisellä häivytetään toimijuutta. Subjektin implisiittinen kadottaminen on eräs vallankäytön muoto, jossa tekijä ei joudu vastuuseen sanomisistaan. (Jokinen 1999b, 140-141.)

Kategorioiden käyttö vakuuttamisen keinona

Asioita, ihmisiä, tapahtumia ilmaistaan usein erilaisilla kielikuvilla, joiden seurauksena syntyy erilaisia kategorioita. Tutkimuksessa voidaan tarkastella esim. miten kategoriat on luotu, millaisia sisältöjä niillä on, miten epämääräisiä niiden rajat ovat, miten kategorioita käytetään erilaisissa tilanteissa, mitä funktioita kategorioiden avulla tuotetaan. Tuotettuja funktioita ovat esim. oikeuttaminen ja kritisoiminen. (Jokinen 1999b, 141-144.)

Yksityiskohdilla ja narratiiveilla vakuuttaminen

Tapahtumakulkuihin eli narratiiveihin liitetyillä tarkoilla kuvauksilla jostakin asiasta saadaan aikaan todenmukainen ja autenttinen kuva. Erityisesti kaunokirjallisuudessa ja elokuvissa käytetään tällaista narratiivirakennetta, jossa lukija arvaa ennakolta tapahtumien kulun. Lukija tekee tapahtumista itsenäisesti oikeat tulkinnat ilman, että ne tuodaan eksplisiittisesti esille. Yksityiskohtaisia tarinoita käytetään myös arkielämässä, kun joku asia kerrotaan epäsuorasti niin, että kuulija tekee omana tulkintanaan oikean johtopäätöksen. Seikkaperäisellä narratiivirakenteella kerrottu asia rajoittaa puhujan vastuuta, puhuja ei jää selontekovelvolliseksi, koska kuulija on tehnyt itse päätelmät oman tulkintansa kautta. Liian yksityiskohtainen tarinointi voi myös joskus tehdä tarinasta epäuskottavan, jolloin yleisyystason nostaminen on paikallaan esim. idiomaattisten ilmaisujen, kuten *ruokahalu kasvaa syödessä* avulla. Tällaisten ilmaisut kääntävät huomion pois itse argumentista ja sen puutteista, lisäksi niitä vastaan on vaikea väittää. (Jokinen 1999b, 144–146.)

Yksityiskohdat ja narratiivit auttavat tuottamaan totuudenmukaisia kuvia tapahtumista, kun yksityiskohtaisia kuvauksia sijoitetaan osaksi joitakin tapahtumakulkuja eli narratiiveja. Tällainen kerronnan muoto, jossa käytetään tarinamaisia kuvauksia, on tyypillinen esimerkiksi kirjallisuudessa ja useissa mediateksteissä. Narratiivirakenne saa vastaanottajan ennakoimaan tapahtumia siten, että hän täydentää tarinaa ennalta itse, eli tekee tulkinnat narratiivissa rakentuneen tulkintakehikon puitteissa, jolloin puhujan vastuu väitteestään väistyy. (Jokinen 1999b, 144–145.) Esimerkki yksityiskohtien ja narratiivien käytöstä on tilanne, jossa on järkevämpää olla nimeämättä toista suoraan hyväksikäyttäjäksi, vaan sen sijaan kertoa yksityiskohtainen kuvaus, jonka perusteella kuulija itse tekee luokittelun hyväksikäyttäjäksi.

Numeerinen ja ei-numeerinen määrällistäminen

Kvantifioinnissa argumenttia vahvistetaan numeerisesti ja ei-numeerisesti. Numeerisessa määrällistämässä käytetään prosentteja, lukuja, taulukoita ym., kun ei-numeerinen määrällistäminen kuvailee määrällistämistä sanallisesti, esim. termein pieni, suuri, marginaalinen ym. Ei-numeerisessa määrällistämässä ääri-ilmaisujen: ei yhtään, ei yksikään, kaikki, jokainen käytön on havaittu olevan vaikuttava tehokeino. Kvantifiointi luo yleisesti ottaen vaikutelman selkeästä, mitattavasti, ristiriidattomasta tiedosta, vaikkakin sitä voi myös käyttää omien väitteiden vakuuttavuuden tukena esim. valitsemalla esitykseen vain sellaiset luvut ja tilastot, jotka tukevat omaa argumentaatiota. Pelkkä asioiden kvantifiointi, varsinkin tieteellisen argumentaation ulkopuolella, jättää tärkeän aspektin, tulkinnan toissijaiseksi. (Jokinen 1999b, 146–147.)

Metaforien käyttö

Metaforinen kielenkäyttö liittyy vanhaan tuttuun merkitykseen uusia asioita, jolloin se tekee uutta asiaa ymmärrettävämmäksi, ja samalla näyttää vanhasta asiasta uusia puolia. Asioiden kirjaimellisia merkityksiä kaihtavat, metaforiset kielenkäytön muodot aktivoivat erilaisia merkityspotentiaaleja. Hyvä metaforinen ilmaisu synnyttää halutunlaisen konnotaation ilman monimutkaista argumentaatiota. Metaforia käytetään yleisesti kaikessa kielenkäytössä, mutta niiden havaitseminen ei aina ole ongelmaton, varsinkin jos kyseessä on uinuva metafora, kuten *taloudellinen taantuma iski*, joita ei ole helppo erottaa kielenkäytöstä niiden arkipäiväisen luonteen vuoksi. (Jokinen 1999b, 148–150.)

Ääri-ilmaisujen käyttäminen

Ääri-ilmaisut korostavat kuvauksen kohteeseen liitettäviä piirteitä, niiden avulla maksimoidaan tai minimoidaan kohteena olevan ominaisuuksia. Niiden avulla myös luodaan kuvaa toiminnan säännönmukaisuudesta ja oikeutetaan omaa toimintaa. Ääri-ilmaisujen käytöllä on myös varjopuolensa, niiden käyttäminen liikaa saattaa

aiheuttaa ärtymystä vakuuttavuuden sijaan. Ääri-ilmaisuja ovat esim. *joka kerta, ei todellakaan, täysin, ikuisesti, täydellisesti, koko, ei mitään*. (Jokinen 1999b, 150–152.)

Kolmen lista

Kolmen listan avulla pyritään antamaan vaikutelma toiminnan säännönmukaisuudesta, tavanomaisesta toiminnasta tai asian yleisestä luonteesta. Kolmen lista tehokkuus pohjautuu sen välittämään kuvaan riittävästä evidenssistä puheenalaista asiaa kohtaan, näyttöä voidaan tehostaa lisäämällä listan alkuun *esimerkiksi* tai loppuun *jne.*, jolloin luodaan vaikutelma, että asia ja näkökulmat jatkuisivat. (Jokinen 1999b, 152-153.) Poliittisessa puheessa, esim. Alexander Stubbin puheessa, käytetään usein kolmen listaa argumentin vakuuttamisena.

Kontrastiparin käyttö

Kontrastiparit ovat vastakkaisessa asemassa toisiinsa nähden. Argumentaatiossa oma kanta näytetään mahdollisimman myönteisessä valossa merkityksellistettynä ja vastaavasti argumentti, jota ei itse kannateta tuodaan esille negatiivisin merkityksin. (Jokinen 1999b, 153.)

Esimerkit ja rinnastukset

Havainnollistavat esimerkit ja rinnastukset helpottavat argumentin vastaanottoa ja ymmärrettävyyttä. Rinnastamalla taitavasti kaksi eri asiaa, liitetään toiseen asiaan toisen positiiviset tai negatiiviset ominaisuudet. (Jokinen 1999b, 153–154.)

Toisto ja tautologia

Toisto ja tautologia ovat varsinkin mainonnassa hyödynnettyjä tehokeinoja. Toistoa voi havainnoida myös tutkimuksen näkökulmasta siten, miten toisen henkilön argumentteja liitetään oman argumentaation tueksi, jolloin puhutaankin uudelleen kontekstualisoinnin vaikutuksesta tapahtuvaan uuden luomiseen. Keskustelua

analysoitaessa voidaan tarkastella kuinka erilaisia muotoiluja esiintyy, miten ne liitetään argumentaatioon, ja edelleen millaisia uusia merkitysulottuvuuksia niistä syntyy. Tekstejä tarkastellessa huomio voidaan kiinnittää intertekstuaalisiin funktioihin, miten teksteistä voi löytyä viitteitä toisista teksteistä eri kontekstiin sijoitettuna. (Jokinen 1999b, 154.)

Oletettuun vasta-argumenttiin varautuminen

Omaa argumenttia suojataan etukäteen oletetulta vasta-argumentilta, näin vastapuolelta evätään mahdollisuus kyseisen argumentin käyttöön. Vasta-argumenttiin varautuminen voidaan nähdä myös suostuttelevan retoriikan käyttönä, jolloin puhuja ensin liittoutuu yleisön kanssa muokkaamalla argumentaatiotaan yleisön odotusten mukaiseksi, ja vasta tämän jälkeen kertoo yleisön näkemysten vastaisen argumentin. Argumentin esittäjä pyrkii näin välttämään luokittelun epäedulliseen kategoriaan. (Jokinen 1999b, 155.)

Ironian käyttö

Jokinen (1999, 156) mainitsee vielä yhden retorisen keinon *ironian*, joka liittyy ainoastaan hyökkävään retoriikkaan. Ironian käytöllä pyritään heikentämään kilpailevan argumentin tai argumentin esittäjän uskottavuutta, saada ne näyttämään naurettavalta. Sarkasmi ja muut vastustajan nolaamiseksi esitetyt keinot voivat olla hyvinkin tehokas keino vastapuolen vaimentamiseksi. (Jokinen 1999b, 155.)

Jokisen (1999b, 126-127) mukaan retorisisessa analyysissä painopisteenä on tutkia miten kielellisillä prosesseilla tuotetaan erilaisia merkityksiä niin, että toiset todellisuuden versiot tulevat vakuuttavimmiksi ja kannatetuimmiksi kuin toiset, ja miten yleisöt saadaan sitoutumaan niihin. Retorinen analyysi korostaa todellisuuden tulkinnallista luonnetta pyrkimällä analysoimaan kielenkäytön argumentointia. Sen tarkoituksena ei ole tuoda esille tutkijan mielipiteitä tai asenteita tai ulkomaailman faktoja, sen tarkoituksena on analysoida mitä argumenteilla tai

selonteoilla tehdään niissä tilanteissa, joissa ne tuotetaan. Argumentointia pitää katsoa tekemisenä, sosiaalisena toimintana.

Valtasuhteiden tarkastelu

Norman Faircloughin kriittinen diskurssianalyysi on eräs diskurssianalyysin perusmalleista, jota on sovellettu runsaasti myös suomalaisissa tutkimuksissa. Sosiokulttuurista ja yhteiskuntateoreettista näkökulmaa painottavan Faircloughin diskurssianalyysissä yhdistyy keskusteluanalyysin tekstilähtöinen tutkimusote ja kriittisen sosiologisen analyysin yhteiskunnalliset näkökulmat. (Lähdesmäki 2012, 48.) Kielentutkimuksellisesta näkökulmasta katsottuna voidaan yhteiskuntatieteellisen diskurssianalyysin sanoa kiteyttävän keskittyvän tutkimaan kielen kautta muita ilmiöitä ja kielitieteellisen diskurssianalyysin tarkastelevan kielenkäyttöä ja sen piirteitä. Kielitieteellinen diskurssianalyysi lähtee kielestä päin sosiaalisia rakenteita, ilmiöitä ja suhteita, kun taas yhteiskuntatieteellisen diskurssianalyysin kulku on päinvastainen. Käytännössä lähestymistavat risteytyvät ja täydentävät toisiaan. Kriittisen diskurssianalyysin tavoitteena on soveltaa kumpaakin tutkimussuuntausta. (Pietikäinen 2000, 192-193.)

Fairclough (1997, 28–29) jaottelee diskurssikäytännön kontekstin osat erityisiä sosiaalisia tilanteita koskeviin *tilannekohtaisiin* käytännön tasoihin, *institutionaalisiin* ja laajempia yhteiskunnallisia yhteyksiä koskeviin *yhteiskunnallisiin* tasoihin. Diskurssianalyysi pyrkii jäljittämään tekstien, diskurssikäytäntöjen ja sosiokulttuuristen käytäntöjen välistä järjestelmällistä yhteyttä.

Kriittinen diskurssianalyysi tarkastelee kahden kielenkäytön aspektin välistä jännitettä: kieltä yhteiskunnallisena tuotoksena ja kieltä yhteiskunnallisena vaikuttajana. Kielenkäyttö paitsi rakentaa, ylläpitää ja uusintaa yhtäaikaaisesti sosiaalisia identiteettejä, sosiaalisia suhteita sekä tieto- ja uskomusjärjestelmiä, se voi myös uudistaa niitä ja muuttaa niitä toisenlaisiksi. Luovalla kielenkäytöllä voidaan siis uudistaa tai muuttaa identiteettejä, suhteita ja järjestelmiä. Yhteiskunnallisista olosuhteista ja kielen toimimisesta siinä riippuu onko hallitsevana luova vai

konventionaalinen kielenkäyttö. Kullakin yhteisöllä on omat diskursiiviset käytäntönsä, sille ominaiset kielenkäyttötavat. Näitä verkostoina pidettyjä käytäntöjä kutsutaan kriittisessä diskurssianalyysissä diskurssijärjestyksiksi. Diskurssijärjestys muodostuu kahdesta diskurssityyppien kategoriasta: genreistä ja diskursseista. Diskurssi on tässä kontekstissa kieli, jolla tietty sosiaalinen käytäntö representoidaan tietyistä näkökulmasta. Kielenkäyttö joka yhdistetään tiettyyn käytäntöön ja joka rakentaa tiettyä sosiaalista käytännettä, nimitetään genreksi. Oman tutkimukseni genre on arvostelupalveluilta saamani palaute, jolloin puhutaan palautteen genrestä. (Fairclough 1997, 76-78.) Fairclough jaottelee diskurssianalyysinsä tekstiin, diskurssikäytäntöön ja sosiaaliseen ulottuvuuteen, joiden mukaan analyysi myös etenee. Diskurssikäytännöllä hän tarkoittaa tapoja, joilla tekstejä tuotetaan, jaetaan ja joilla eri yleisöt vastaanottavat niitä. (Lähdesmäki 2012, 48.) Tässä tutkimuksessa tavat, joilla arvostelupalvelut ovat tuottaneet ja jakaneet palautteita, ovat diskurssikäytäntöjä.

Fairclough (1997, 14) esittää kolme mediatekstien kielen analysoinnin peruseriaa: *miten maailma, sen suhteet, tapahtumat ym. representoidaan?, minkälaisia identiteettejä on annettu ohjelmassa tai tarinassa esiintyville? sekä mitä suhteita esiintyjien välille on rakennettu?* Hänen mielestään kaikki tekstit samanaikaisesti representoivat maailmaa, rakentavat identiteettejä sekä muodostavat suhteita. Faircloughin (1997, 29) ajatukset tekstin monifunktionaalisuudesta perustuvat Michael Hallidayn systeemifunktionaaliseen kielioppiin (1978), jossa kielen *ideationaaliset, interpersoonalliset* ja *tekstuaaliset* funktiot ovat läsnä kaikissa teksteissä yhtä aikaa. Faircloughin mallissa teksteissä on aina siis kyse samanaikaisesti representaatiosta, identiteeteistä ja suhteista. Kielen ideationaalinen funktio on se funktio, joka tuottaa representaatioita maailmasta, interpersoonallinen funktio käsittää kielen suhteita ja identiteettejä luovan funktion ja tekstuaalinen funktio liittyy siihen miten teksti koostuu yksittäisistä lauseista. Pietikäisen (2009, 198) mukaan kriittinen diskurssianalyysi näkee tekstin monifunktionaalisena ja kielen sosiaalisena funktiona. Jokainen teksti toimii maailmaa ja kokemuksia kuvatessaan ideationaalisesti, sosiaalisia suhteita ylläpitäessään vuorovaikutuksellisesti sekä tekstuaalisesti rakentaessaan tekstistä järkevää kokonaisuutta.

Fairclough (1997, 30) esittää systeemisen näkökulman vahvuudeksi sen, että teksti nähdään vaihtoehtojen kokoelmaksi. Muodolliset valinnat, kuten kielelliset muodot, sanastolliset ja kieliopilliset vaihtoehdot määräävät mikä merkitys kulloinkin valitaan, miten tiettyä asiantilaa tai tapahtumaa representoidaan, miten teksti osoitetaan jollekin ja mitä identiteettejä tuodaan esille. Muodollisten valinnat liittyvät toisella tasolla tapahtuviin valintoihin, kuten mitkä lajityypit nousevat esille tekstiä tuottaessa tai tulkittaessa, mitä diskursseja käytetään. Tutkija pystyy näiden näkökulmien pohjalta tarkastelemaan tehtyjä valintoja sekä siihen, mitä tekstistä puuttuu eli niitä vaihtoehtoja, joita ei ole valittu sekä näiden keskinäiseen vertailuun.

Faircloughin (1997, 25-26) mukaan väittämiä, jotka ilmenevät tekstissä epäsuorasti ja itsestäänselvyyksinä alkuoletuksissa, sanotaan ideologioiksi. Ideologiset väittämät edesauttavat eriarvoisten valta- ja hallintasuhteiden ylläpitämiseen ja muotoutumiseen. Tekstien välillä on eroja, toiset ovat ideologisesti ladatumpia kuin toiset. Jos halutaan osoittaa, että jonkin tekstin merkitys on ideologinen, on pystyttävä näyttämään, että merkitykset palvelevat valtasuhteita. Metodologisesti tutkijan pitäisi jokaisen tekstin kohdalla kysyä toimiiko se ideologisesti ja jos toimii, niin miten. Faircloughin (1997, 75) mukaan kieli on vallankäytölle välttämättömyys, vaikka monille ihmisille kielenkäytön ja vallankäytön välinen suhde on epämääräinen. Valtasuhteet ovat näkymättömiä niille ihmisille, jotka eivät itse osallistu käytäntöihin, joissa ideologiset oletukset ja niiden taustalla olevat valtasuhteet ilmenevät. Tämä osaltaan pitää yllä valtasuhteita. Se millaiset valtasuhteet ryhmien välillä on, muokkaa käytäntöjä. Palautetilanne ei ole arvovapaa tapahtuma, palautteenantajan ja palautteensaajan välillä on valtasuhde. Arvostelupalveluiden ja palautteensaajan välillä ideologinen potenssi esiintyy itsestään selvinä pidettävissä erilaisissa oletuksissa oikeuksista, suhteista, tiedoista ja identiteeteistä. Arvostelupalvelut ovat oikeutettuja antamaan palautetta teksteille.

Kriittinen diskurssianalyysi tarkastelee kielenkäyttöä rajoittavia rakenteita ja kielenkäytön sosiaalisia vaikutuksia kriittisestä eli valtasuhteiden näkökulmasta, jossa hegemoniat ja ideologiat kilpailevat keskenään. Diskurssianalyysi tarkastelee

miten valta ilmenee diskurssissa sekä diskurssin valtaa, kielenkäytön ajatellaan olevan kietoutunut tiedostamattomiin syihin ja seurauksiin. Jos diskursiiviset käytänteet neutralisoituvat tai tulevat itsestäänselvyyksiksi, ne luovat pohjan vallankäytölle. Kriittinen diskurssianalyysi hyödyntää teoriaa hegemoniasta (Gramsc 1971), joka on eräs vallan teoria. Hegemoninen teoria antaa kriittiselle diskurssianalyysille käsitteellisen keinon tarkastella diskursiivisten käytänteiden jäsentymistä, miksi toiset jäävät marginaaliseen asemaan ja toiset hiljenevät kokonaan. Hegemoninen valta-asetelma riippuu osittain kyvystä esittää diskursiiviset käytännöt tavalla, joka auttaa valtasuhteiden ylläpitämisessä. Kielenkäytöllä on siis merkittävä rooli hegemonisten valta-asetelmien luomisessa. Hegemoninen valta-asetelma on mahdollista saavuttaa vain väliaikaisesti ja osaksi, jonka vuoksi se on jatkuvan kilpailun kohde. Kriittinen näkemys ideologiasta liittyy sen valtasuhteiden analysointiin. Siinä ideologia nähdään tiettyinä tapoina, esittää ja konstruoida yhteiskuntaa. Tämä ideologinen tapa osallistuu valtasuhteiden uusintamiseen tai muuttamiseen. Kriittisen diskurssianalyysin näkökulmasta ideologian käsite nähdään diskursiivisena prosessina, jossa kielenkäytön avulla esitetään tietty näkemys ilmiöstä tai tapahtumasta, ja tämä näkemys liitetään tiettyyn ihmisryhmään tai sosiaaliseen identiteettiin. Kielenkäyttö osallistuu näin valtasuhteiden ylläpitämiseen tai muuttamiseen. Kriittisen diskurssianalyysin tutkimusintresseihin kuuluu sosiaalisten ja yhteiskunnallisten epäkohtien ja epätasavaruuden diskursiivisten puolien tarkastelu, diskurssin roolin tarkastelu tiedon ja identiteetin rakentumisessa sekä kielenkäytön roolin yhteiskunnallisen muutoksen tarkastelu. (Pietikäinen 2000, 200-204.)

3.3.2 Sisällönanalyysi ja sisällön erittely

Sisällönanalyysi on väljä metodinen viitekehys, joka sopii useaan laadulliseen tutkimukseen. Se ei ole yksittäinen metodi, vaan mahdollistaa aineiston mahdollistaa monipuolisen tarkastelun osana toista laadullista tutkimusta. Sisällönanalyysin avulla hajanainen aineisto järjestetään tiiviiseen ja selkeään muotoon ilman, että siitä katoaa informaatiota. Tutkijan tehtävä on saada aineistosta yhtenäistä informaatiota sisältävä, selkeä kokonaisuus, josta voidaan tehdä johtopäätöksiä tutkittavasta

ilmiöstä. Analyysin perustana on tulkinta ja päättely, joka etenee induktiivisesti. Sisällönanalyysin voidaan sanoa olevan keino järjestää empiirinen aineisto tulkintaa varten. Sisällönanalyysi voidaan jakaa aineistolähtöiseen, teoriasidonnaiseen ja teorialähtöiseen analyysitapaan. Aineisto voidaan aloittaa aineistolähtöisesti, mutta analyysin edetessä sitä ohjaava ajatus nostetaan teoreettisesta viitekehystä. Teoriasidonnaisessa analyysissä on kyse abduktiivisesta päättelystä, tutkijan ajatteluprosessiin vaikuttaa aineistolähtöisyys sekä aiemmin tiedetty. Teorialähtöisen analyysitavan lähtökohtana on teoria, jolla on ohjaava ja ensisijainen rooli analyysissä. (Puusa 2011, 117-120.)

Kun tekstin sisältöä kuvataan kvantitatiivisesti, puhutaan sisällön erittelystä. Tutkimusongelmaan vastataan kvantitatiivisilla mittaustuloksilla, frekvenssi- ja volyymimittauksella, jossa lasketaan kuinka monta kertaa jostakin asiasta on kirjoitettu tai kuinka usein jotain tiettyä termiä tai ilmaisua on käytetty aineistossa. (Eskola ym. 2014, 186.) Väliverronen (1998, 15-16) puhuu sisällönerittelystä tai määrällisestä sisällönerittelystä, jonka avulla saadaan yleiskuva laajasta dokumenttiaineistosta. Se tarvitsee kuitenkin teoreettisia selitysmalleja ja laadullisia analyysimenetelmiä tuekseen. Määrällistä sisällönanalyysiä käytetään usein rinnakkain diskurssianalyyttisten tutkimusten kanssa.

3.4 Aineiston käsittely ja analysointi

Lähdesmäen (2012, 42-43) mukaan diskurssin käsite pitäisi erikseen määritellä jokaisessa diskurssintutkimuksessa, koska se on teoreettisena käsitteenä ymmärrettävissä usealla tavalla. Määrittelyn mukaan diskurssilla tarkoitetaan tiettyä tapaa tuottaa merkityksiä, jolloin voidaan osoittaa myös millaisissa käyttötilanteissa diskurssi esiintyy. Merkitysentilanteen muuttuessa vaikuttaa toinen diskurssi. Tutkimuksen empiirinen aineisto ja tutkijan siitä havaitsemat erilaiset todellisuuden representointitavat ovat diskurssien havaitsemisen ja erottelun pohjana. Jotta diskursseja olisi helpompi analysoida, esitellä ja tehdä niistä johtopäätöksiä, tutkijan pitää nimetä aineistosta havaitut ja jäsennellyt diskurssit niiden olemuksen paljastavalla nimellä.

Diskurssianalyysi tässä tutkimuksessa

Tarkastelen arvostelupalveluiden palautepuhetta diskurssianalyysin avulla. Menetelmä sopii muotonsa ja aineiston laadun suhteen hyvin arvostelupalveluiden palautepuheen tarkasteluun. Diskurssianalyysissä aineiston vahvuutena pidetään erilaisten näkökulmien ja merkityssystemien läsnäoloa sekä vuorovaikutteisuutta (Suoninen 1993, 49-50). Aineistoni koostuu viiden arvostelupalvelun palautteesta, jolloin näkökulmia on useita, samoin tunnistettavia merkityssystemejä. Kirjoittamisen ammattilaisen antamaan palautteeseen liittyy myös oletuksena interaktiivisuus.

Analyyttisen diskurssianalyysiin kuuluvalla retoristen keinojen analyysillä tutkitaan palautepuheen argumentaation vakuuttavuuden lisäämistä. Argumentaation vakuuttavuuden lisääminen voi tapahtua kahdella tavalla: väitteen esittäjän vakuuttamiseen liittyviin keinoihin ja esitetyn argumentin vahvistamiseen liittyviin keinoihin. Tarkastelussa käytetään Jokisen (1999) retorisia keinoja. Retoristen keinojen analyysillä vastataan toiseen tutkimuskysymykseen: *2. tutkimuskysymys: miten palautteenantajat retorisesti vahvistavat palautepuhettaan?*

Analyyttisen diskurssianalyysin avulla palautepuheesta etsitään arvostelupalvelukohtaisia diskursseja, kielenkäyttötapoja joilla tuotetaan merkityksiä. Kukin arvostelupalvelulle ominainen puhetapa nimetään niiden olemuksen paljastavalla nimellä. Kultakin arvostelupalvelulta valittiin yksi sen puhetapaa hallitseva diskurssi. Arvostelupalvelukohtaisten diskurssien lisäksi palautepuheesta löytyi yksi, kolmen arvostelupalvelun palautepuheessa toistuva hegemonisen aseman saanut diskurssi. Tällä analyysillä vastataan kolmanteen tutkimuskysymykseen: *3. tutkimuskysymys: millaisia diskursseja arvostelupalvelut tuottavat palautteissaan?*

Analyyttisen diskurssianalyysin avulla tutkittiin myös palautepuheen aloituksia ja lopetuksia ja etsittiin niistä keskinäisiä eroavuuksia. Tällä analyysillä vastataan neljänteen tutkimuskysymykseen: *4. tutkimuskysymys: millaisia merkityksiä palautepuheiden aloituksissa ja lopetuksissa luodaan?*

Analyttisessä diskurssianalyysissä tutkijan positioni on tulkitseva, kuuntelen aineistosta esiin tulevia ääniä ilman ennakko-oletuksia. Asianajajan positiosta tarkastelen motivoitunein silmin kolmen arvostelupalvelun yhteistä hegemonista diskurssia.

Diskurssianalyysissä aineistositaatit kuvaavat selontekoja, ei niiden tulkintoja, ja niitä on tarkasteltava siinä yhteydessä, missä ne on esitetty, niitä ei voi myöskään luokitella eri teemojen alle. (Eskola ym. 2014, 197.) Diskurssianalyysissä selonteot ovat tarkastelun kohteena olevia kuvauksia, joilla tehdään ymmärrettäväksi omaa itseään ja maailmaa. Aineistoa ei siis lueta todellisuuden kuvauksena. Selonteot ja sosiaalinen maailma ovat nivoutuneet yhteen. Selonteot ylläpitävät kulttuuria kolmella tavalla: ne pitävät yllä konventionaalisia rakenteita, joita ne myös noudattavat tai perustelevat niistä poikkeamista, toiseksi, ne pitävät yllä diskurseja, joihin viittaavat tai vetoavat, että saisivat yleisön vakuutettua, kolmanneksi selonteot tuottavat monia symbolisia ja aineellisia seurauksia, joiden päättely on hankalaa. (Suoninen 1999, 20-22.)

Tehdäkseni omia tulkintojani ymmärrettäväksi, olen irrottanut aineistosta tekstisitaatteja, selontekoja, joiden analyysillä haetaan vastauksia tutkimuskysymyksiin. Selonteot ovat näytteitä tutkittavien palautepuheesta. Niiden avulla lukija voi luoda oman käsityksensä tutkittavien puheesta, ja kenties jopa kyseenalaistaa omat tulkintani. Olen poiminut diskurssianalyysiin tekstisitaatit kattavasti koko aineistosta.

Sisällönanalyysi ja sisällön erittely tässä tutkimuksessa

Palautteiden muotoilutapoja, palautteenantajien rooleja ja tyylejä analysoin teorialähtöisen sisällönanalyysin avulla. Luokittelussa käytän Straubin ja Lunsfordin (1995) mallia (Svinhufvud 2009, 98 Straubin ja Lunsfordin 1995 mukaan). Lisäksi kuvaan palautteiden muotoilutapoja, palautteenantajien rooleja ja tyylejä kvantitatiivisesti, sisällön erittelyn avulla. Frekvenssijakaumalla kuvataan kuinka

usein tiettyä luokitteluun kuuluvaa ilmaisua on käytetty palautepuheessa, ja prosentuaalisen frekvenssijakauman avulla kyseisten määrien suhteellisia arvoja. Tällä analyysillä vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen: *1. tutkimuskysymys: miten palautteet on muotoiltu, ja millaisia rooleja ja tyylejä palautteenantajille muodostuu?*

Aineiston käsittelyn eteneminen tutkimuksessa

Aloitin aineiston käsittelyn lukemalla läpi useaan kertaan kaikki viisi arvostelupalveluilta saamaani palautetta. Tutustuin näin aineistooni ja sain kokonaiskäsityksen siitä. Kaikki saamani palautteet olivat paperimuodossa. Tein papereiden marginaaleihin lukuisia merkintöjä käsin, alleviivasin, ympyröin, piirsin nuolia ym. Ongelmaksi muodostui marginaalien tilan puute. Kunkin neljän analyysivaiheen teemoittelu piti saada mahtumaan marginaaleihin, mikä ei ollut aivan yksinkertaista, sillä käytin luokittelussa lyhenteitä, joiden käsitteellisyys yksinkertaisti luokittelua niin, ettei se ollut itsellenikään myöhemmässä tarkastelussa aivan selvä. Useamman lähilukukerran ja lyhenteiden tarkistamisen jälkeen teemoittelu tarkentui.

Marginaalimerkinnot tein lyijykynällä, koska jouduin korjaamaan sitaattien luokittelua epävarmoissa tapauksissa muutamaan kertaan. Jälkikäteen ajateltuna palautteiden skannaaminen ja digitalisointi jo tutkimuksen alkuvaiheessa olisi helpottanut työtäni huomattavasti. Myöhemmässä vaiheessa, kun olin jo poiminut suurimman osan sitaateista ja litteroinut ne, siitä ei enää olisi ollut ajankäytöllisesti vastaavaa hyötyä.

Palautteen muotoilutapojen, palautteenantajien roolien ja tyylien sisällönanalyysi

Ensimmäisenä analyysinä tein teorialähtöisen sisällönanalyysin, jossa luokittelin palautteen muotoilutavat, niistä muodostuvat palautteenantajien roolit ja tyylit Straubin ja Lunsfordin (1995) esittelemän jaottelun mukaisesti (Svinhufvud 2009, 98 Straubin ja Lunsfordin 1995 mukaan). Aluksi etsin aineistostani sitaatteja, jotka koskivat teorian mukaisia palautteen muotoilutapoja. Merkitsin aineistosta

tutkimuksen kannalta merkitykselliset ilmaisut, jotka teemoittelin aluksi yhteentoista ryhmään: negatiivisiin evaluaatioihin, perusteltuihin negatiivisiin evaluaatioihin, kehuihin, korjauksiin, käskyihin, neuvoihin, epäsuoriin pyyntöihin, suljettuihin ongelmaperustaisiin kysymyksiin, avoimiin ongelmaperustaisiin kysymyksiin, suljettuihin heuristisiin kysymyksiin, avoimiin heuristisiin kysymyksiin sekä reflektiivisiin kommentteihin. Tein teemoitteluun liittyvät merkinnät aineistojen marginaaleihin lyijykynällä. Alustavan teemoittelun jälkeen tarkastin tekemäni luokittelun useaan kertaan teoriakirjallisuuden avulla, ja tein korjauksia niihin luokitteluihin, jotka muuttuivat lähilukukertojen jälkeen. Katsoin luokittelun valmiiksi, kun luokitteluun ei tullut muutoksia lukukertojen jälkeen. Tämän jälkeen litteroin sitaatit ja luokittelin ne suurempien kokonaisuuksien alle: evaluaatioihin, muutosehdotuksiin, kysymyksiin ja reflektiivisiin kommentteihin. Sitaattien loppuun merkkasin minkä arvostelupalvelun sitaatista on kyse. Sitaatteja en vielä tässä vaiheessa numeroinut. Tämän jälkeen kvantifioin tekemäni luokittelun frekvenssimittauksella, jossa laskin kuinka monta erilaista palautteen muotoilutapoihin liittyvää ilmaisua kuuluu kuhunkin luokkaa, ja tein siitä taulukon (taulukko 4).

Tämän jälkeen analysoin sisällön, tulkitsin ja kuvailin saamani tulokset. Päätin tässä vaiheessa jättää sisällönanalyysistä kokonaan pois lukuisat aineistositaatit, jotka olisivat kasvattaneet tutkimustani entisestään. Sitaatit ovat esillä kattavasti diskurssianalyysien yhteydessä. Palautteen muotoilutapojen perusteella voidaan palautteenantajille muodostaa roolit suhteessa kirjoittajaan, sekä määrittää palautteenantajien tyyli antaa palautetta. Luokittelu perustuu edelleen Straubin ja Lunsfordin (1995) luokitteluun, jota teorialähtöisessä sisällönanalyysissä tarkastellaan (Svinhufvud 2009, 98 Straubin ja Lunsfordin 1995 mukaan). Palautteenantajille muodostui yksitoista erilaista roolia luokittelun mukaan ja kuusi erilaista palautteenantamisen tyyliä. Luokittelun mukaisista rooleista ja tyyleistä laskin frekvenssijakaumat, jotka esitetään taulukossa 5 (roolit) ja taulukossa 6 (tyylit). Lisäksi palautekommentit luokiteltiin sen mukaan kuinka kontrolloivasti ne suhtautuvat tekstiin, näistä laskettiin frekvenssijakauma (taulukko 7) sekä myös

tulosten havainnollisuuden lisäämiseksi prosenttifrekvenssijakauma (taulukko 8). Lopuksi analysoin sisällön, tulkitsin ja kuvailin saamani tulokset.

Retoristen keinojen analyysi

Sisällönanalyysin ja sisällön erittelyn jälkeen siirryin diskurssianalyysiin. Aloitin sen analyttisellä diskurssianalyysillä, palautepuheen retoristen keinojen tarkastelulla. Retoristen keinojen tarkastelun pohjana on Jokisen (1999b, 126-159) retoristen keinojen luokittelu. Lähiluvun yhteydessä merkitsin marginaaleihin tutkimuksen ja luokittelun kannalta merkitykselliset ilmaukset. Luin aineiston useaan kertaan läpi ja tein tarvittavat korjaukset luokitteluihin. Kullekin ilmaisulle pyrittiin löytämään sitä parhaiten kuvaava luokka, samaa ilmausta käytettiin vain yhdessä luokassa, vaikka sen olisi voinut sijoittaa useampaankin. Rajausta oli tarpeen, ettei työ kasva liian suureksi. Sisällönanalyysin yhteydessä litteroimistani sitaateista oli hyötyä tässä vaiheessa. Pystyin hyödyntämään aiemmin litteroimiani ilmauksia retoristen keinojen luokittelussa osittain. Osan aineiston retorisista ilmauksista jouduin kuitenkin litteroimaan, jos ne eivät löytyneet aiemmin litteroimistani sitaateista. Lopuksi analysoin aineistossa käytettävät retoriset keinot, tulkitsin ja kuvailin tulokset. Diskurssianalyysissä pidin tärkeänä jättää aineistositaatit näkyviin. Lukija voi näin halutessaan tehdä niistä omia tulkintojaan tai esittää vastaväitteitä tekemistäni tulkinnoista. Retoristen keinojen aineistositaatteja oli kaiken kaikkiaan 106 kappaletta. Laskin myös frekvenssit retoristen keinojen (taulukko 9) sekä kategorisointeja palvelevien funktioiden määristä (taulukko 10) palautepuheessa, jotka esittelin johtopäätösten yhteydessä luvussa 5.2.

Arvostelupalvelukohtaiset diskurssit ja hegemoninen diskurssi

Seuraavaksi suoritin analyttisen diskurssianalyysin lähiluvun löytääkseni aineistosta arvostelupalvelukohtaisia diskursseja, sekä kriittisen lähiluvun kolmen arvostelupalvelun yhteisestä, ideologisia seurauksia tuottavasta hegemonisesta diskurssista. Luin aineistoni jälleen useaan kertaan ja pyrin löytämään kullekin arvostelupalvelulle ominaisimman, sitä hallitsevan todellisuuden represointitavan.

Tässä vaiheessa en tehnyt marginaalimerkintöjä aineistoon, vaan kirjasin suoraan tiedostoon vaihtoehtoja erilaisista diskursseista, joita sitten lukukertojen jälkeen karsin niin, että jäljelle jäivät seuraavat arvostelupalvelukohtaiset diskurssit: vähättelydiskurssi (AP1), itsetuntodiskurssi (AP2), lakonisuusdiskurssi (AP3), lillukanvarsidiskurssi (AP4) ja johtoajatusdiskurssi (AP5). Pysin nimeämään diskurssit niin, että jo sen nimestä selviää diskurssin olemus. Analyysin lopuksi tulkitsin aineiston ja kuvasin tulokset. Diskurssien rakentumista kuvaavat aineistositaatit liitin kuvailutekstiin mukaan. Etsiessäni arvostelupalvelukohtaisia diskursseja, löysin myös kolmen arvostelupalvelun (AP2, AP3, AP5) palautepuheessa toistuvan hegemonisen statusdiskurssin, jonka analysoin kriittisen diskurssianalyysin avulla, tulkitsin aineiston ja kuvasin tulokset. Aineistositaatit ovat mukana kuvailutekstissä.

Palautepuheen aloitukset ja lopetukset

Viimeisenä tutkin palautepuheiden aloituksia ja lopetuksia analyttisen diskurssianalyysin avulla. Luin aloitukset ja lopetukset, litteroin ne ja tein niistä tulkinnat ja kuvasin tulokset.

3.5 Tutkimuksen arviointi

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa perinteisesti käytettävät tutkimuksen arvioinnin käsitteet ovat reliaabelius ja validiteetti. Reliaabelius tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta, joka voidaan todentaa usealla tavalla. Tulos on reliaabeli, jos esim. kaksi tutkijaa päätyy samaan tulokseen, tai jos samaa henkilöä tutkitaan eri tutkimuskerroilla, ja kaikilla päädytään samaan tulokseen. Validius (pätevyys) tarkoittaa tutkimusmenetelmän tai mittarin kykyä mitata sitä, mitä oli tarkoituskin mitata. Laadullisessa tutkimuksessa ydinasioita luotettavuuden kannalta ovat henkilöiden, paikkojen ja tapahtumien kuvaukset. Validius tarkoittaa tässä kuvauksen ja siihen liitettyjen selitysten ja tulkintojen yhteensopivuutta. Tutkija voi parantaa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta selostamalla tarkasti ja totuudenmukaisesti tutkimuksen toteuttamisen kaikkia vaiheita, esim. luokittelussa

olisi kerrottava luokittelun perusteet, ja tulosten tulkinnassa tutkijan olisi kerrottava mihin tulkinnat ja päätelmät perustuvat. Laadullisessakin tutkimuksessa triangulaatio, tutkimusmenetelmien yhteiskäyttö, parantaa luotettavuutta. Metodologinen triangulaatio tarkoittaa useiden menetelmien käyttöä samassa tutkimuksessa, tutkijatriangulaatiossa taas on useita tutkijoita samassa tutkimuksessa, esim. aineistonkerääjinä, ja erityisesti tulosten analysoijina ja tulkitsijoina, teoreettisessa triangulaatiossa ilmiötä tarkastellaan useiden teorioiden kautta ja aineistotriangulaatiossa samaa ongelmaa ratkotaan useilla eri tutkimusaineistoilla. Metodologisesta triangulaatiosta käytetään myös käsitteitä monimetodinen lähestymistapa ja metodien yhdistäminen. Hirsjärvi ym. (2004, 216-218.) Puusa (2011, 116) toteaa, että laadullisen analyysin lähtökohtana on tieteellisen tiedon erityislaatuisuus, joka on tiedon perusteltavuudessa. Tutkimuksen tulkintoja voidaan pitää vakuuttavina, myös tutkija, jos niihin on päästy luotettavalla ja systemaattisella analyysillä. Metodien kuvaus ja jäljiteltävyys rakentaa tietä luotettavalle tulkinnalle niin, että lukija voi näiden avulla arvioida tehtyä työtä. Avainsanat luotettavuuteen on systemaattisuus, avoimuus, tarkistettavuus ja perusteltavuus. Eskolan (2014, 211) mukaan laadullisen tutkimuksen arviointi kiteytyy tutkimuksen luotettavuuteen. Lähtökohtana tälle on tutkijan avoin subjektiviteetti ja sen hyväksyminen, että tutkimuksen keskeinen tutkimusväline on tutkija. Validiteetti ja reliabiliteetti perinteisesti ymmärrettynä eivät sovellu sellaisenaan kvalitatiiviseen tutkimukseen.

Kriittiseen diskurssianalyysiin kuuluu olennaisesti refleктоiva ajattelu, jossa tutkimustyön taustat, kiinnostukset ja intressit tuodaan esille. Tutkijan on pohdittava taustaoletuksiaan, tavoitteitaan, sekä käsitteitä, joilla hän kuvaa ja jäsentää tutkimuskohdetta. Refleктоiva ajattelussa pyritään tarkastelemaan kriittisesti itsestään selviä teoreettisia normeja ja käsitteitä, ja saavuttaa parempi teoreettinen itseymmärrys. (Pietikäinen 2000, 203.)

Olen pyrkinyt lisäämään tutkimuksen luotettavuutta kuvaamalla tekemieni analyysien eri vaiheet, jolloin niiden jäljiteltävyys paranee. Olen myös vastannut systemaattisesti tutkimuskysymyksiin tekemilläni analyyseillä. Olen perustellut

myös analyysin tulosten tulkinnat ja johtopäätökset. Metodien lähtökohta oletukset olen kuvannut tarkasti, että lukija pystyy päättelemään niiden soveltuvuuden tutkimukselle. Myös teoriaosuuden olen kuvannut kattavasti. Analyysit olen niinikään pyrkinyt suorittamaan systemaattisesti ja tarkasti. Työssä käytetyt lukuisat aineisto-otteet, sitaattit osaltaan lisäävät tutkimuksen läpinäkyvyyttä niin, että kuka tahansa voi tehdä niistä omat tulkintansa. Tutkimuksen luotettavuutta olisi parantanut, jos aineisto olisi ollut kokonaisuudessaan työssä liitteenä, jolloin aineisto-otteet olisi voitu jäsentää nykyistä helpommin kontekstiin. Tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista tekijänoikeudellisista syistä. Olen myös tuonut esille oman positioni aineiston hankinnassa alun perin, ja perustellut avoimesti omat lähtökohta oletukset, miksi kyseessä on luonnollinen aineisto, vaikka olen ollutkin osallisena sen hankinnassa. Yksinkertaistaen voidaan sanoa, että olen vaikuttanut palautteiden hankintaan, mutta en aineistona toimivan palautepuheen hankintaan.

Tutkimuksessa on käytetty analyttistä diskurssianalyysiä, kriittistä diskurssianalyysiä, sisällönanalyysiä ja sisällön erittelyä, jolloin voidaan puhua monimetodisesta lähestymistavasta tai metodologisesta triangulaatiosta, jotka lisäävät tutkimuksen luotettavuutta. Analyttisellä diskurssianalyysillä tutkittiin palautepuheen retorisia keinoja, arvostelupalvelukohtaisia diskursseja ja palautteiden aloituksia ja lopetuksia, kriittisen diskurssianalyysin avulla tutkittiin yhteistä hegemonista diskurssia ja teorialähtöisen sisällönanalyysin ja sisällön erittelyn avulla palautteiden muotoilutapoja, palautteenantajien rooleja ja tyylejä. Tarkistettavuutta ja jäljiteltävyyttä lisää myös se, että samaan tutkimusongelmaan koskien palautteen muotoilutapoja, palautteenantajien rooleja ja tyylejä, vastataan kahdella eri menetelmällä, sisällönanalyysillä ja kvantitatiivisella sisällön erittelyllä.

4 PALAUTEPUHEEN KIELENKÄYTÖN TARKASTELUA

4.1 Miten palautetta on annettu

Tässä kohdassa keskitytään teorialähtöisen sisällönanalyysin avulla siihen, miten arvostelupalvelut ovat muotoilleet palautteensa, minkälaisia rooleja palautteenantajille syntyy palautteen muotoilutapojen perusteella suhteessa palautteensaajaan, ja miten palautteen muotoilutapojen perusteella voidaan määrittää palautteenantajien tyyli. Teoriana käytetään Straubin ja Lunsfordin vuonna 1995 tekemää tutkimusta opettajien kirjallisesta palautteesta (Svinhufvud 2009, 98 Straubin ja Lunsfordin 1995 mukaan). Sisällön erittelyssä havainnollistan kvantitatiivisesti luokkia frekvenssijakaumalla. Kuvaan kuinka monta kertaa kutakin muuttujan arvoa on havaittu aineistossa (fi), joissakin kohdissa olen esittänyt lisäksi prosentuaalisen frekvenssijakauman avulla kuinka monta prosenttia havainnoista kuuluu kuhunkin luokkaan (pi).

Taulukkoon 4 on merkitty arvostelupalveluiden palautteissaan käyttämien palautteiden muotoilutapojen määrät kussakin tarkasteltavassa havaintoluokassa. Palautteiden muotoilutapoja esitellessäni käytän valikoituja, kutakin luokkaa parhaiten kuvaavaa aineisto-otteita esimerkkinä. Muita sitaatteja ei tässä kohdin esitellä, ettei työstä muodostu liian laaja. Aineistossa esiintyi kaikkien neljän pääluokan palautekommentteja. Muutosehdotuksiin liittyviä korjauksia oli käsinkirjoitettuna marginaalimerkintöinä kahden arvostelupalvelun palautteissa, mutta olen jättänyt ne pois analyysistä, sillä niillä ei ole merkittävää vaikutusta tutkimustuloksiin, ja niistä aiheutuva työmäärä olisi suhteettoman suuri hyötyyn nähden. Palautteiden muotoilut eivät ole aina tarkkarajaisia vain yhteen luokkaan kuuluvia, vaan ne voidaan sijoittaa yhteen tai useampaan luokkaan. Olen pyrkinyt valitsemaan kullekin muotoilulle sitä parhaiten kuvaavan luokan, samaa kommenttia en ole käytetty toistamiseen, vaikka sen olisi voinutkin sijoittaa useampaan luokkaan. Jos kukin palautekommentti olisi sijoitettu kaikkiin sitä kuvaaviin luokkiin, olisi se saattanut vaikuttaa tuloksiin jonkin verran.

Arvostelupalvelut ovat käyttäneet eniten reflektiivisiä kommentteja (fi 64), seuraavaksi eniten evaluaatioita (fi 45), kolmanneksi muutosehdotuksia (fi 38) ja vähiten kysymyksiä (fi 28).

TAULUKKO 4. Palautteiden muotoilutapojen esiintyvyys (fi) aineistossa

Palautteiden muotoilutavat		AP1	AP2	AP3	AP4	AP5	Yht.
Evaluaatiot	Negatiiviset evaluaatiot	8	-	-	-	-	8
	Perustellut neg. evaluaatiot	6	6	3	4	2	21
	Kehut	-	4	3	3	6	16 (45)
Muutosehdotukset	Korjaukset	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
	Käskyt	3	-	3	3	-	9
	Neuvot	2	8	1	2	9	22
	Epäsuorat pyynnöt	2	2	1	1	1	7 (38)
Kysymykset	Suljetut ongelmaperustaiset	3	-	2	-	-	5
	Avoimet ongelmaperust.	-	1	1	-	3	5
	Suljetut heuristiset	1	5	-	7	-	13
	Avoimet heuristiset	-	5	-	-	-	5 (28)
Reflektiiviset kommentit		6	22	10	13	13	65 (64)

Reflektiivisiä kommentteja käyttivät kaikki arvostelupalvelut, eniten niitä käytti AP2 (22 kpl) ja vähiten AP1 (6 kpl), muiden (AP3, AP4, AP5) arvostelupalvelujen kommentteissa niitä esiintyi tasaisesti (10–13 kpl). Aineistossa tulkitsevia reflektiivisiä kommentteja edustaa esim. *Koin jokaisen eräänlaisena sankarittarena, vaikkakin langenneina tai uutta nousemistaan odottavana. (AP2), kuvailevia Ostaessaan rasvaisia ruokia, joiden avulla hän pysyy hereillä, hän törmää vanhaan ikävään tuttavuuteen koulusta, joka heti kiinnittää huomion ruokiin. (AP5) ja selittäviä Tällä hetkellä novelleissa tapahtumat taustoitetaan perusteellisesti. (AP2). Reflektiivisessä kommentissa, jossa kerrotaan käsikirjoituksen työstöprosessista, tuodaan tietoa tekstin ulkopuolelta On hyvä muistaa, että ammattikirjailijatkin työstävät käsikirjoituksiaan useita kertoja, eikä ole tavatonta, että sama käsikirjoitus kulkee kustantamon ja kirjailijan väliä kolme neljäkin kertaa ennen julkaisemista (AP2). Palautteenantajan mielipiteen ilmaisevia reflektiivistä kommentteja edustavat ilmaisut *Ideasi on mielenkiintoinen, joskaan ei uusi. (AP3) sekä Lauran tarina kokonaisuudessaan on näytteistä ehein ja uskottavin. (AP4).**

Aineiston toiseksi suurin palautteen muotoilutapoja kuvaava ryhmä oli evaluaatiot. Negatiivisia evaluaatioita löytyi aineistosta 8 kappaletta (AP1), perusteltuja negatiivisia evaluaatioita sisältäviä kommentteja oli 21 kappaletta. Negatiivisia evaluaatioita käyttivät eniten (6 kpl) AP1 ja AP2, seuraavaksi eniten (4 kpl) niitä käytti AP4, muiden arvostelupalvelujen kommentteissa niitä esiintyi 2–3 kappaletta. Kehut (16 kappaletta) jakaantuivat tasaisesti (3–6 kappaletta) muiden arvostelupalveluiden kesken, lukuun ottamatta AP1:tä, jonka palautteissa ei ollut yhtään kehuhin luokiteltavaa kommenttia. Negatiivisessa evaluaatiossa *Toinen iso asia on kerronnan löyhyys ja ilmaisun huolimattomuus (AP1)* palautteenantaja kritisoi kerrontaa ja ilmaisua objektiiviseen sävyyn. Perustellussa negatiivisessa evaluaatiossa *Suurimmaksi ongelmaksi koin kerronnan paikallisen laiveuden, joka tekee tarinoinnista löysää*, AP2 arvioi tekstin lähtökohtia edellistä pehmeämpään sävyyn ja subjektiivisesti. Samoin sitaatissa *Silloin taroitetaan lisää draamallisuutta, lennokasta dialogia, absurdia komiikkaa, lämpöä*, AP1 arvioi tekstin puutteita perustellen subjektiivisesti millaista dialogin ja komiikan tulisi hänen mielestään olla.

Muutosehdotuksia aineistosta löytyi yhteensä 38 kappaletta, joista neuvoja oli eniten (22 kappaletta), käskyjä seuraavaksi eniten (9 kappaletta) ja epäsuoria pyyntöjä vähiten (7 kappaletta). Korjauksia ei tässä työssä analysoitu. AP2:n ja AP5:n palautteissa ei esiintynyt käskyjä lainkaan, sen sijaan heillä oli eniten neuvoja: AP2:lla kahdeksan ja AP5:llä yhdeksän neuvoja sisältävää kommenttia. Käskyjä oli AP1:llä, AP3:lla ja AP4:lla kaikilla yhteensä kolme kappaletta. Epäsuoria pyyntöjä oli kaikilla arvostelupalveluilla niukasti (1–2 kappaletta). Neuvot jättivät kirjoittajalle vaihtoehtoja, kuten sitaatissa *Kaikki tyhjäkäynti tarinoissa kannattaa karsia, mieti ovatko kaikki esitetyt tapahtumat todella merkityksellisiä kokonaisuuden kannalta*, jossa AP2 neuvoo miettimään kuljettavatko kaikki tapahtumat tarinaa eteenpäin. Neuvot esitetään usein myös konditionaalimuodossa, kuten AP2:n sitaatissa *Tämä olisi hyvää kertoa epäsuorasti osana muuta kerrontaa*. Käskyt ovat usein imperatiivimuodossa annettuja vahvoja kommentteja *Vältä yleistyksiä ja itsestänselvyyskäsiä. (AP3)* ja *Mieti tarkkaan yksityiskohtien uskottavuutta! (AP4)*. Jälkimmäisessä sitaatissa palautteenantaja on käskymuodon ohella lisännyt kommentin loppuun huutomerkkin tehostamaan sanomaa. Epäsuorat pyynnöt ovat käskyjä pehmeämpi tapa

kommentoida, kuten tässä sitaatissa *Kyllä tällaiset seikat kiinnostavat lukijoita ja lähentävät heitä novellien henkilöihin*, jossa AP4 epäsuorasti pyytää olemaan lukijaystävällisempi ja antamaan lisätietoa henkilöistä. Epäsuorat pyynnöt voivat olla myös kysymysmuodossa esitettyjä muutosehdotuksia *Jos ovat, voiko rytmitystä muuttaa niin että osa muuttuu keskeiseksi ja osa vähemmän tärkeäksi?*. kuten tässä sitaatissa, jossa AP2 pyytää keskittymään tarinan kannalta vain oleellisiin, tarinaa eteenpäin kuljettaviin tapahtumiin.

Kysymyksiä sisältäviä kommentteja aineistosta löytyi 28 kappaletta, jotka jakaantuivat seuraavasti: suljetut heuristiset kysymykset (13 kappaletta), suljetut ongelmaperustaiset kysymykset (5 kappaletta), avoimet heuristiset kysymykset (5 kappaletta) ja avoimet ongelmaperustaiset kysymykset (5 kpl). Suljettuja heuristisia kysymyksiä AP4:llä oli seitsemän, AP5:llä viisi ja AP1:llä yksi kappale, AP3:lla ja AP5:llä suljettuja heuristisia kysymyksiä ei esiintynyt. Suljettuja ongelmaperustaisia kysymyksiä esiintyi AP1:llä kolme ja AP3:lla kaksi kappaletta, AP2:lla, AP4:llä ja AP5:llä niitä ei esiintynyt ollenkaan. Avoimia heuristisia kysymyksiä oli vain AP2:lla (5 kappaletta). Suljettuja heuristisia kysymyksiä oli AP4:llä seitsemän, AP2:lla viisi ja AP1:llä 1 kappale, AP3:lla ja AP5:llä näitä kysymyksiä ei esiintynyt. Ongelmaperustaisten kysymysten lähtökohtana on palautteenantajan huomiot tekstissä olevaista ongelmista, kun taas heurististen kysymysten avulla palautteenantaja pyrkii saamaan kirjoittajaa lisäämään tekstiin jotakin tai kehittämään edelleen jotakin kohtaa tekstissä. Suljettujen heurististen kysymysten avulla palautteenantaja esittää toivomuksen, että kirjoittaja antaisi lisätietoa tai valottaisi jotain sisällöllistä kohtaa enemmän, kuten esimerkeissä: - *Minkälainen on sohva, josta irtoaa höyheniä?* (AP4), - *Ja vielä: turpoaako nilkka heti makkarapötköksi, kun sen on satuttanut, vai vasta jonkin ajan kuluttua?* (AP4). Avoimien heurististen kysymysten avulla tavoitellaan sitä, että kirjoittaja jatkokehittelisi jotain sisällöllistä kohtaa *Voisiko joku naisista kuitenkin olla pahis?*, jossa AP2 kysyy voisiko jonkun päähenkilön kuvata vähemmän kunnolliseksi. Suljetuissa ongelmaperustaisissa kysymyksissä palautteenantajan oma suhtautuminen asiaan tulee esille, vaikka kommentti esitetään kysymysmuodossa, kuten sitaatissa *Miksi mainitset sen, kun kuitenkin yrität kaikin tavoin peitellä sitä?*, jossa AP1 vaativaan sävyyn

kysyy lisätietoa erään novellihenkilön menneisyyteen liittyvistä tapahtumista. Avoimet ongelmaperustaiset kysymykset jättävät kirjoittajan omaan harkintaan pitääkö esille nostetulle asialle tehdä jotakin ja mitä, jos tarvitsee tehdä jotain, kuten sitaatissa *Vai johtuuko koulukaverin ikävä suhtautuminen alemmuudentunteesta tai peräti kateudesta?*, jossa AP5 kysyy syitä erään sivuhenkilön suhtautumista päähenkilöä kohtaan.

4.1.1 Palautteenantajien roolit

Palautteenantajan tapa muotoilla palautteensa sijoittaa hänet tiettyyn rooliin kirjoittajaan nähden. Taulukossa 5 on esitetty kuinka montaa eri roolia arvostelupalvelut käyttävät aineistossa, ja mitkä roolit muodostuvat hallitsevimiksi. Määrällisesti eniten aineistosta löytyi *lukija kokemustensa jakajana* (64 kappaletta), *neuvonantajia* (22 kappaletta), *subjektiivisia lukijoita* (21 kappaletta), *rohkaisevia valmentajia* (16 kappaletta) ja *kiinnostuneita lukijoita* (13 kappaletta). Vähiten aineistossa esiintyi *pohdiskelevaa kumppania* (5 kappaletta), *haastajaa* 5 kappaletta), *ongelmien paikallistajaa* (5 kappaletta), *ohjaajaa* (7 kpl) ja *kriitikkoa* (8 kpl).

AP1 käytti palautteissaan eniten (fi 8) negatiivisia evaluaatioita, jolloin hänen vahvimaksi roolikseen muodostui *kriitikko*. Huomionarvoista on myös se, että AP1 oli palautteenantajista ainoa kriitikko. Toiseksi vahvimaksi rooliksi AP1:lle muodostui *subjektiivinen lukija* (fi 6) ja *lukija kokemustensa jakajana* (fi 6). AP1 oli myös palautteenantajista ainoa, jonka rooliksi ei muodostunut *rohkaiseva valmentaja*. Kaikki muut arvostelupalvelut käyttivät palautteissaan eniten reflektiivisiä kommentteja, jolloin heidän vahvimaksi roolikseen muodostui *lukija kokemustensa jakajana*: AP2 (fi 23), AP3 (fi 10), AP4 (fi 13), AP5 (fi 13). AP2:n (fi 8) ja AP5:n (fi 9) toiseksi vahvimaksi rooliksi tuli *neuvonantaja* ja AP4:n (fi 7) *kiinnostunut lukija*. Palautteen muotoilutapojen perusteella *korjaukset*, joita ei tässä työssä analysoitu, antavat rooliksi oikolukijan. Muilla arvostelupalveluilla muita rooleja esiintyi vain vähän, ja ne jakaantuivat tasaisesti eri roolien välillä.

TAULUKKO 5. Palautteenantajien roolien määrän esiintyvyys (fi) aineistossa

<i>Palautteenantajan rooli</i>	AP1	AP2	AP3	AP4	AP5	Yht.
Kriitikko	8	-	-	-	-	8
Subjektiiivinen lukija	6	6	3	4	2	21
Rohkaiseva valmentaja	-	4	3	3	6	16
Oikolukija	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Päätoimittaja	3	-	3	3	-	9
Neuvonantaja	2	8	1	2	9	22
Ohjaaja	2	2	1	1	1	7
Ongelmien paikallistaja	3	-	2	-	-	5
Haastaja	-	1	1	-	3	5
Kiinnostunut lukija	1	5	-	7	-	13
Pohdiskeleva kumppani	-	5	-	-	-	5
Lukija kokemustensa jakajana	6	23	10	13	13	64

4.1.2 Palautteenantajien tyylit

Palautekommenttien muotoilutapojen perusteella voidaan määrittää kuusi erilaista tyyliä antaa palautetta. Autoritaarisen ja ohjaavan tyylin edustajilla on tiukin ja vahvin kontrolli tekstiin. Neuvovan ja sokraattisen tyylin omaksuvilla keskinkertainen ja dialektisen ja analyttisen tyylin edustajilla vähäinen kontrolli tekstiin (Svinhufvud 2009, 95–98). Taulukossa 6 on kuvattu kuinka monta kertaa palautteenantajat käyttävät kutakin tyyliä aineistossa. Eniten (64 kappaletta) löytyi *analyttisen tyylin* ja seuraavaksi eniten (43 kappaletta) *neuvovan tyylin* edustajia. AP1:n käyttämä tyyli poikkesi muista arvostelupalveluista, AP1:n vallitsevin tyyli oli *autoritaarinen* (fi 8) ja *neuvova* (fi 8), kun muilla palautteenantajilla vallitsevin oli poikkeuksetta *analyttinen tyyli*: AP2 (fi 22), AP3 (fi 10), AP4 (fi 13), AP5 (fi 13).

TAULUKKO 6. Palautteenantajien käyttämien tyylien määrällinen esiintyvyys aineistossa (fi)

<i>Tyylit</i>	AP1	AP2	AP3	AP4	AP5	Yht.
Autoritaarinen	8	-	-	-	-	8
Ohjaava	3	-	3	3	-	9
Neuvova	8	14	4	6	11	43
Sokraattinen	4	5	2	7	-	18
Dialektinen	-	6	1	-	3	10
Analyttinen	6	22	10	13	13	64

Taulukon 7 frekvenssijakaumassa esitetään kuinka monta kertaa kutakin muuttujan arvoa on havaittu aineistossa (fi) eli miten kontrolloivasti palautteenantajat ovat suhtautuneet tekstiin. Taulukon 8 prosentuaalisessa frekvenssijakaumassa esitetään kuinka monta prosenttia havainnoista kuuluu kuhunkin luokkaan (pi). Vähäistä kontrollia on käytetty eniten (48,7 %), keskinkertaista kontrollia seuraavaksi (40,1 %) ja tiukkaa kontrollia vähiten (11,2 %). Arvostelupalveluiden välillä oli havaittavissa poikkeamaa kontrolloinnin asteessa suhteessa tekstiin. AP1 suhtautuu palautteissaan tekstiin keskinkertaisella kontrollilla (41,4 %) ja tiukalla kontrollilla (37,9 %), kun muiden palautteenantajien tyylin vallitsevin piirre oli ylivoimaisesti vähäinen kontrolli tekstiin. AP1 suhtautuu tekstiin tiukalla kontrollilla (37,9 %) huomattavasti enemmän kuin muut arvostelupalvelut. Tiukalla kontrollilla tekstiin suhtautuu AP3 (15 %) ja AP4 (10,4 %), muut arvostelupalvelut eivät suhtaudu tiukan kontrolloivasti tekstiin. Vaikka AP3:n ja AP4:n suhtautuminen on vähäisessä määrin tiukan kontrolloivaa, on huomattava, että molempien arvostelupalveluiden pääasiallinen suhtautuminen tekstiin osoittaa vähäistä kontrollia, AP3 (55 %) ja AP4 (44,8 %), vastaavasti AP1:n vähäisen kontrollin osuus on pieni (20,7 %). Kaikkein eniten vähäistä kontrollia palautteissaan käyttävät AP2 (59,6 %) ja AP5 (59,3 %). AP1 suhtautuu tekstiin lähes 80 prosenttisesti keskinkertaisella tai tiukalla kontrollilla, kun muut arvostelupalvelut suhtautuvat tekstiin enemmistönä vähäisellä kontrollilla (44,8 %-59,6 %) tai enintään keskinkertaisella kontrollilla (30 %-44,8 %).

TAULUKKO 7. Palautteenantajien kontrolloivien kommenttien määrä aineistossa (fi)

<i>Suhde tekstiin</i>	AP1	AP2	AP3	AP4	AP5	Yht.
Vähäinen kontrolli	6	28	11	13	16	74
Keskinkertainen kontrolli	12	19	6	13	11	61
Tiukka kontrolli	11	-	3	3	-	17
Yhteensä	29	47	20	29	27	152

TAULUKKO 8. Palautteenantajien kontrolloivien kommenttien suhteellinen osuus aineistossa (pi)

<i>Suhde tekstiin</i>	AP1	AP2	AP3	AP4	AP5	Yht.
Vähäinen kontrolli	20,7 %	59,6 %	55 %	44,8 %	59,3 %	48,7 %
Keskinkertainen kontrolli	41,4 %	40,4 %	30 %	44,8 %	40,7 %	40,1 %
Tiukka kontrolli	37,9 %	-	15 %	10,4 %	-	11,2 %

4.2 Palautepuhetta vahvistavat retoriset keinot

Käytän retoristen keinojen analyysissä Jokisen (1999b) puolustavan retoriikan keinoja tarkastellessani millä tavalla palautteenantajat rakentavat argumenttejaan puheessaan. Retoriset keinot ovat osin päällekkäisiä, olen pyrkinyt jaottelemaan kunkin argumentin vain yhteen, sille ominaisena pitämäni luokkaan.

4.2.1 Väitteen esittäjän vakuuttavuuden lisääminen

Etäännyttäminen omista intresseistä

Kahden arvostelupalvelun (AP1 ja AP4) yhteensä kolmessa aineisto-otteessa käytettiin omien intressien etäännyttämistä oman vakuuttavuuden lisäämiseksi siten, että AP1 käytti sitä kerran ja AP4 kaksi kertaa.

AP1 toivoo sitaatissa 1, että Veeran muutaman vuoden takaisesta masennusjaksosta kerrottaisiin enemmän. Masennusjaksoa verrataan ruisleivän palaseen kaiken makean keskellä. Lisätäkseen vakuuttavuutta AP1 etäännyttää omat intressinsä mainitsemalla, ettei tarkoita vain tuskan olevan todellista tai vaikeuksien kuvaamisen itsetarkoituksellista. Tuskaan ja vaikeuksiin rinnastettava ruisleipä konnotoi palautteenantajalle positiivisia merkityksiä. Ensimmäisessä lauseessa AP1 eksplikoi kaipaavansa lisää tuskan ja vaikeuksien kuvaamista, ja seuraavassa lauseessa hän kieltää tarkoittavansa tätä. Näin AP1 korostaa liitostensa ja intressiensä riippumattomuutta ja luo vaikutelmaa, ettei hän aja omaa etuaan argumenttinsa avulla. AP4 eksplikoi sitaatissa 2 asuneensa melkein koko ikänsä kantakaupungissa, ja sitaatissa 3 hän kertoo olevansa helsinkiläinen. Hän pyrkii Omien sitoumusten tunnustamisella, omakohtaisella kokemuksellaan luomaan itsestään luotettavan vaikutelman, ja hankkimaan lisäarvoa argumentilleen. Omakohtaiseen kokemukseen perustuvaa argumentoinnista on hankala esittää vastaväitteitä, sillä toisen ihmisen kokemukseen ei toinen osapuoli voi päästä.

(1)

Veerasta mainitset hänen masennusjaksonsa muutaman vuoden takaa. Se on kuin ruisleivän palanen kaiken ympärillä olevan makean keskellä. En tarkoita, että vain tuska olisi todellista tai että vaikeuksien kuvaaminen olisi itsetarkoitus, mutta se on ainoa asia, minkä lukija saa irti Veeran sisimmästä, muutenhan hän vain esittää elämää. (AP1)

(2)

Olen asunut melkein koko ikäni kantakaupungissa ja tiedän, että mukulakiviä on lähinnä Senaatintorin ympäristän kaduilla, ei niitä ole esimerkiksi Töölössä eikä Kampinmalmin alueella, ei Eerikinkadullakaan; nupukiviä ja noppakiviä voi olla. Kyllä ne nakkioskotkin ovat noilla alueilla aika harvassa eikä niitä ainakaan alkuillasta availa. (AP4)

(3)

Minua miellytti se, että nimesit paikkoja lja annoit henkilöittäsi liikkua paikasta toiseen. Ainakin helsinkiläinen pääsee retkille mukaan. (AP4)

Puhujakategorioilla oikeuttaminen

Puhujakategoriaa näkemyksensä oikeuttajana käytti kaksi arvostelupalvelua (AP3 ja AP4) yhteensä neljässä aineisto-otteessa, AP4 käytti tätä kolmessa otteessa ja AP3 yhdessä. Molempien puhujakategoriana oli *kirjailija*, AP4 käytti lisäksi koulutustaan *FM* tukemaan sanottavaansa. Molemmat puhujakategoriat olivat allekirjoituksen yhteydessä palautteen lopussa ikään kuin pisteenä oikeuttamassa palautteen sanomaa. Konteksti huomioiden molemmat puhujakategoriat soveltuvat oman asiantuntijuuden osoittamiseen. Kirjailijalla oletetaan olevan ammattinsa puolesta kyky arvioida toisten tekstejä, ja kirjailijat ovat usein opiskelleet juuri kirjallisuutta humanistisessa tiedekunnissa, josta valmistuu filosofin maistereita. AP4 käytti lisäksi *kantakaupungissa asuvan* ja *helsinkiläisen* kategorioita oikeuttamassa tekstin miljööseen liittyvällä tiedolla.

Sitaatissa 4 AP3 lisää palautteensa loppuun ammattinsa *kirjailija* ja koulutuksensa *FM*, sitaatissa 5 AP4 mainitsee lopussa ammattinsa *kirjailija*. Ammatin ja koulutuksen mainitsemisella palautteenantajat korostavat statustaan ja sen myötä pyrkivät vahvistamaan argumenttiensa vaikuttavuutta. Arvostetusta kategoriasta lausuttu argumentti otetaan paremmin vastaan kuin vähemmän arvostetusta kategoriasta. Konteksti huomioiden ammatin mainitseminen on ylikorostunutta, sillä palautteenantajien ammatti on tullut esille jo ensimmäisen yhteydenoton yhteydessä, tai on ollut nähtävissä arvostelupalvelun sivuilta. Edellisen kohdan sitaatit 2 ja 3 ovat myös puhujakategorioita, *kantakaupungissa asuva* ja *helsinkiläinen*, joiden avulla AP4

osoittaa tietämystään tekstin miljööstä. Puhujakategoriat antavat oikeutuksen kuhunkin kategoriaan liitettävään tietoon. Kategorisoidessaan itsensä sekä kirjailijaksi että helsinkiläiseksi että kantakaupunkilaiseksi, AP4 pyrkii luomaan uskottavaa kuvaa itsestään kolmen tilanteeseen sopivan kategorian avulla. Helsinkiläisenä ja erityisesti kantakaupunkilaisena hän tietää tarkalleen, ettei mukulakivikatuja löydy esim. Töölön alueelta, ja nakkikioskitkin aukeavat vasta myöhemmin, jos niitä ylipäättään alueelta löytyykään, hänen valitsemansa kategoriat oikeuttavat tietämyksen, jonka avulla kirjoittaja saadaan kiinni tekstissä olevista virheellisistä yksityiskohdista.

(4)
Ystävällisin terveisin [palautteenantajan nimi ja allekirjoitus]
Kirjailija, FM (AP3)

(5)
Terveisin [pvm]
[allekirjoitus ja palautteenantajan nimi]
Kirjailija, [arvostelupalvelun nimi] (AP4)

Liittoutumisasteen säätely

AP1 ja AP5 käyttivät molemmat kerran liittoutumisasteen säätelyä vakuuttamisen keinoja. Sitaateissa 6 ja 7 arvostelupalvelut ainoastaan välittävät neutraalisti kirjoittajan saatteessa kertomat asia, he eivät itse sitoudu esittämiinsä väitteisiin. Sitaatissa 6 AP1 raportoi *Saatteessasi viittasit tekeillä olevaan kokonaisuuteen romaanimaisena novellikokoelmana ja kerroit – – ja suunnitelmanasi on kirjoittaa samoista henkilöistä – – Hän esittää implisiittisesti, ettei välttämättä usko kirjoittajan saatteessaan kertomaan romaanimaiseen novellikokoelmaan. AP5 raportoi sitaatissa 7 Kerrot kokoelman novellien kytkeytyvän yhteen ja muodostavan näin romaanimaisen kokonaisuuden, jossa myös implisiittisesti on luettavissa epäusko novellien kietoutumisesta yhteen ja näin muodostettavaan romaanimaiseen kokonaisuuteen. Molemmissa sitaateissa viitataan saateen kirjoittajan kertomiin asioihin, ei arvostelupalveluiden omiin ajatuksiin. Tällaisen neutraalin puheen liittoutumisaste on pieni, jolloin arvostelupalveluita ei voi vaatia selityksenantovelvolliseksi asiasta.*

(6)

Saatteessasi viittasit tekeillä olevaan kokonaisuuteen romaanimaisena novellikokoelmana ja kerroit, että suunnitelmanasi on kirjoittaa samoista henkilöistä, jotka esiintyvät eri novelleissa pää- tai sivuosassa tekstistä riippuen. (AP1)

(7)

Kerrot kokoelman novellien kytkeytyvän yhteen ja muodostavan näin romaanimaisen kokonaisuuden. (AP5)

Konsensuksella tai asiantuntijan lausunnolla vahvistaminen

Neljän arvostelupalvelun (AP1, AP2, AP3, AP4) palautteissa ja yhteensä viidessä aineisto-otteessa on käytetty konsensusta tai asiantuntijan lausuntoa vahvistamaan argumentin esittäjän uskottavuutta. Kaikki mainitut arvostelupalvelut käyttivät kerran konsensusta, lisäksi AP2 vetosi yhdessä sitaatissa asiantuntijoihin. Konsensuksella vahvistamista on käytetty sitaateissa 8–11. AP1 nojautuu sitaatissa 8 *vanhaan totuuteen* sen sijaan, että olisi kertonut henkilöihahmon luomisesta pelkästään omilla nimissään. Sitaatissa 9 AP2 nojaa yhteisesti jaettavaan oletettuun tietoon *on hyvä muistaa* siitä, että ammattikirjailijat työstävät käsikirjoituksiaan useita kertoja. Sitaatissa 10 AP3 vetoaa samat ajatukset jakavaan isoon lukijoiden joukkoon *lukija odottaa*, kun hän toivoo tekstin henkilöiden tapaamiselle jatkoa. Hän käyttää epämääräistä lukijoiden joukkoa vahvistamaan omaa argumenttiaan ikään kuin kaikki lukijat jakaisivat saman asian tekstin henkilöiden tapaamisesta sen sijaan, että hän olisi esittänyt toiveen pelkästään omilla nimissään. AP3:n vaihtoehdottomuuspuheessa oletuksena on, että kaikki lukijat toivoisivat samaa, mikä ei pidä paikkaansa edes aineiston muiden arvostelupalveluiden osalta. Sitaatissa 11 AP5 tuo toisen äänen, vanhan suomalaisen sananlaskun *ei ole koiraa karvoihin katsomista* tukemaan omaa argumentaatiotaan tulkitessaan tekstin sanomaa, joka liittyy henkilön ennakkokäsityksen vastaisen luonteen paljastumiseen. Edellä esitetyt ovat esimerkkejä vaihtoehdottomuuspuheesta, joka peittää marginaaliset äänet, vaihtoehdot alleen. Tuskin koskaan tulee tilannetta, jossa ei olisi vaihtoehtoja. Arvostelupalvelut vetoavat konsensukseen, jonka ajatellaan olevan kaikkien tai vähintään ison joukon yhteisesti jakamia kulttuurisia itsestäänselvyyksiä. Yhteisesti hyväksyttynä totuutena esitettyä, vaihtoehtoiset äänet vaientavaa argumenttia on vaikea kumota. Sitaatissa 12 edellisistä poiketen AP2 vetoaa asiantuntijoihin, tunnettuihin kirjailijoihin *Taina Teerialhoon, Juha Itkoseen, Raija Siekkiseen, Armas*

Alvariin sekä *Gummeruksen/Martti Joenpolven kirjoituskilpailuun parhaimmiston*. Hän lisää omaa uskottavuuttaan luettelemalla asiantuntijoita, kanonisoituja kirjailijoita sen sijaa, että esittäisi näkemyksensä vain henkilökohtaisena mielipiteenään. Hän antaa ymmärtää, että kyseiset asiantuntijat jakavat hänen omat mielipiteensä, jolloin hänen palautteensa on yleisesti uskottavampi.

(8)

Itse asiassa henkilön luomiseen tarvitaan paljon vähemmän, joskus vain yksi tilanne. Tulee mieleen vanha totuus siitä, miten kahden tunnin puheen valmisteluun menee 10 minuuttia, mutta 10 minuutin puheen valmisteluun menee kaksi tuntia. (AP1)

(9)

On hyvä muistaa, että ammattikirjailijatkin työstävät käsikirjoituksiaan useita kertoja, eikä ole tavatonta, että sama käsikirjoitus kulkee kustantamon ja kirjailijan väliä kolme neljäkin kertaa ennen julkaisemista. (AP2)

(10)

Lukija odottaa, että Lauran ja Soilin [T4] tapaamisesta kehkeytyisi jotain – mutta ei. (AP3)

(11)

Voisin tulkita novellin [T1] sanovan vaikkapa tyyliin ”ei ole koira karvoihin katsomista”, koska Mikko osoittautuu ensivaikutelmasta huolimatta huomaavaiseksi. (AP5)

(12)

Onko nykynovellistiikka tuttua? Jos kaipaavat vinkkejä, niin tarinallisesti laveasti kirjoittaa esimerkiksi Taina Teerialho, hänen Lännen väkeä –kokoelmassaan ihmiset linkittyvät toisiinsa. Juha Itkoselta on tullut juuri kertomuskokoelma, Raija Siekkinen on taas niukan ilmaisun mestari. Armas Alvarilla on erikummallisia novelleja. Gummeruksen/Martti Joenpolven kirjoituskilpailun parhaimmistoa löytää esim. kokoelmasta *Novellit 2008*. Niistä näkee nykynovellistiikan niukkuuden. (AP2)

4.2.2 Argumentin vahvistaminen

”Tosiasiat puhuvat puolestaan”

Tosiasiapuhetta palautteiden argumentaation vakuuttamiseksi esiintyi aineistossa yhteensä 22 kertaa. Sitä käytti neljä arvostelupalvelua: AP1 (10 kertaa), AP2 (5 kertaa), AP3 (5 kertaa) ja AP5 (2 kertaa). Tosiasiapuhe on vaihtoehdottomuuspuhetta, jossa asiat esitetään niin, että ne saadaan näyttämään vaihtoehdottomalta faktalta, joka on vain hyväksyttävä. AP1 eksplikoi sitaatissa 13, että *joudun antamaan kovaa kritiikkiä kokonaisuudesta*. Hän käyttää välttämättömyyttä ilmaisevaa nesessiivirakennetta *joudun antamaan*. Hän ilmaisunsa eksplikoi, että hänen on pakko antaa kovaa kritiikkiä, aivan kuin joku pakottaisi hänet, vaikka

todellisuudessa hänellä olisi vaihtoehtoja. Sitaateissa 13–33 asiat esitetään faktoina, joihin on vain yksi ratkaisu, ja joihin argumentin esittäjä ei itse voi vaikuttaa. Lisäksi argumenteissa on käytetty passiivimuotoa, jossa subjekti, tekijä on implisiittinen. Tällainen toimijuuden puuttuminen synnyttää vaikutelman, että asiat vain tapahtuvat tai ovat tietynlaisia luonnostaan ilman, että argumentin esittäjä voi vaikuttaa niihin. Objektivointi on myös kielenkäyttöön liittyvä vallankäytön muoto, kun argumentin esittäjällä ei ole vastuuta sanomisistaan. Sitaateissa 13–33 arvostelupalvelut esittävät asiat vaihtoehdottomana totuutena niin, että toimijuus, argumentin esittäjän rooli ja vastuu katoavat, jolloin argumentaatiossa käytetään valtaa.

Seuraavista sitaateissa (13-33) voi kysyä: *kenen mukaan?, kuka sanoo? tai kuka on vastuussa sanomisesta?*

(13)

Joudun antamaan aika kovaa kritiikkiä tästä kokonaisuudesta, mutta pyrin perustelemaan ajatukseni hyvin ja osoittamaan teitä eteenpäin. Koska novelleissa ei ole suuria tasoeroja ja niiden ongelmat ovat keskenään samankaltaisia, käyn ne ensin lyhyesti läpi yksitellen ja kokoan sitten ajatuksiani tarkemmin yhteen. (AP1)

(14)

Jokaisen novellin perusongelma on se, että henkilöt eivät kasva syvyyssuunnassa, vaan jäävät ominaisuuksien luetteloksi. (AP1)

(15)

Novelli vaatii tiivistämisen taitoa, koska jokaisen kohdan on perusteltava mukanaolonsa, mitään ylimääräistä ei tarvita, mutta mitään elimellistä ei voi ottaa pois. (AP1)

(16)

Novellin uskottavuus ja syvyys syntyvät huolellisesti rakennetuista henkilöistä. (AP1)

(17)

Toinen iso asia on kerronnan löyhyys ja ilmaisun huolimattomuus. (AP1)

(18)

Oleellinen ei erotu epäoleellisesta, juonikuvio jää kliseiseksi, äkkikäänneet seuraavat toistaan, päälimmäisenä on henkilöiden mielenkuohujen ja tunnetilojen jäljittäminen paisuttelevin ilmauksin ja lopulta lukija väkisinkin ärtyy, kun kunnan pureskeltavaa ei löydy. (AP1)

(19)

Vaikka tätä lähtökohtaa ei voi pitää kovin tuoreena tai omaperäisenä, se ei sinänsä ole huono. Nykyinen lähestymistapasi ja toteutuksesi jäävät kuitenkin vielä niin pinnalliselle tasolle, että työtä vaaditaan roimasti lisää, että saisit tämän ideasi vahvuudet esiin. (AP1)

(20)

Novelli vaatii tiivistämisen taitoa, koska jokaisen kohdan on perusteltava mukanaolonsa, mitään ylimääräistä ei tarvita, mutta mitään elimellistä ei voi ottaa pois. Sillä tavalla novellissa sisältö ja muoto kasvavat kirjoittamisen ja hiomisen aikana täysin yhteen. (AP1)

(21)

Ammatin kuvaus, ulkonäön selvitys, muistojen penkominen ja tunne-elämän vuodatus eivät riitä luomaan uskottavaa henkilöahmoa, vaikka siihen monta liuskaa kulisikin. (AP1)

(22)

Katso henkilöitäsi suoraan kohti: sinä olet heidän uskottunsa, sinun ei tarvitse kertoa heistä maailmalle kaikkea, mutta sinun on tunnettavat heidät ja rakastettava heitä, olivat he millaisia hyvänsä. (AP1)

(23)

Itsetunto ei ole kovin vahva saavutetusta statuksesta huolimatta tai parisuhderintamalla ei mene hyvin, vaikka mies olisikin olemassa. (AP2)

(24)

Editointi niin laajemmassa skaalassa kuin sanatasolla kuuluu tavalliseen kirjoittamisprosessiin. (AP2)

(25)

Lukijaa draama ja ihmisen pimeä puoli luonnollisesti kiinnostaa, ja usein pahikset varastavatkin shown. Kiltin tytön roolia on hyvä ravistella kunnolla. (AP2)

(26)

Kaunokirjallisuudessa ja eritoten novellistiikassa yksi oleellinen asia, joka tekee tekstistä laadukkaan, on sen monitasoisuus ja monitulkintaisuus. (AP2)

(27)

Monisivuinen kuvaus jostakin asiasta tarkoittaa, että se on oleellinen. (AP2)

(28)

Kuten olen marginaalimerkinnoissani todennut, Veeran [T1] käyttäytyminen ja hyvä asema työelämässä eivät ole kovin uskottavia. (AP3)

(29)

Tuntuu epäuskottavalta, että Sara P. [T2] on noin tärkeässä asemassa Emman elämässä, suorastaan jumaloinnin kohde. (AP3)

(30)

Ideasi on mielenkiintoinen, joskaan ei uusi. (AP3)

(31)

Lopun Linnan – juhlat [T2] on päälle liimattua ”kiksiä”, joka ei toimi. (AP3)

(32)

Lopun tapahtumat ovat tietenkin surkuhupaisen yllättävät. (AP3)

(33)

Ilmaisun hiomisessa auttaa paitsi pöytälaatikkoaikea myös tekstien lukeminen itselle ääneen. (AP5)

Kategorioiden käyttö vakuuttamisen keinona

Kategorisointi kertoo kirjoittajan suhtautumisesta kyseenalaista asiaa kohtaa. Kategorioita on aineistossa käytetty eniten (22 kommenttia) vakuuttamisen keinona. Kategorisointia on käyttänyt AP1 (4 kommenttia), AP2 (12 kommenttia), AP4 (4 kommenttia) ja AP5 (4 kommenttia). Kaikissa AP1:n argumenteissa oli pelkästään negatiivisia kategorioita, kun muiden palautteenantajien sanavalinnat olivat joko positiivisia tai neutraaleja. Kategorioita rakennettiin niin itse teksteistä, tekstien henkilöistä, henkilöiden taustoista että tekstin tyylistä.

Tekstien kategorisointi *nipuksi* palvelee palautteenantajan halua kritisoida tekstejä. Henkilöitä on kategorisoitu kriittisesti, positiivisesti ja neutraalisti. Henkilöistä käytettyjä kriittisiä sanavalintoja edustaa *hahmot, yksineläjä, parisuhderintama* positiivisia *tyttökullat, tytöt, tyttöenergia, selviytyjät, naisnelikko, valmistautumisrituaali, yön ritari, arkkivihollinen, pahis, naiskaarti* ja neutraaleja *itsekeskeiset nautiskelijat, itsekeskeiset ihmiset, narsistit, saramainen tyyppi*. Palautteenantajat kategorisoivat henkilöiden taustat neutraalisti *itsetunto-ongelmaisiksi, kiltin tytön syndroomaksi, alistussuhteessa oleviksi*. Tekstin tyyliin kategorisoinnissa oli eniten kriittisiä kannanottoja *elämäntapajaarittelu, kehitelmiä, tyhjäkäynti, hienosäätö* sekä yksi neutraalisti suhtautuva *ei täsmätarkkaa "insinööriproosaa"*. Osa sanavalinnoista, kuten esim. *narsistit, alistussuhteessa olevat* saattavat kuulostaa äkkiseltään kriittisiltä kannanotoilta, mitä ne eivät suinkaan edusta tilanteisuus huomioiden. Olen pyrkinyt alla esittelemään yksityiskohtaisesti mitä funktiota kukin kategoria aineistossa edustaa.

Suhtautuminen tekstiin – kriittiset kategoriat

Sitaatissa 34 AP1:n tuottama kategoria *nippu* osoittaa palautteenantajan kriittisen suhtautumisen teksteihin. Hän olisi halutessaan voinut käyttää yleisempiä ja neutraalimpia termejä, kuten *liuskat, käsikirjoitukset* tms. Pejoratiivisuutta osoittavan *nipun* käyttäminen ei kuitenkaan ole sattumaa, sillä hän käyttää sitä kahteen otteeseen *neljän tekstin nipun ja käsillä olevaa nippua*. Nippu konnotoi keskenään samankaltaisia ongelmia sisältävien tekstien joukkoa, massaa, jotka

voidaan käsitellä, arvioida yhtenä nippuna kerralla. Myös verbin modukset ilmaisevat puhujan suhtautumista asiaan, sitaatin 34 ensimmäisen lauseen *olen nyt tutustunut ja kerron näkemyksiäni* verbin moduksena on indikatiivi, joka modaalisella asteikolla ilmaisee kategorisen väitteen. Indikatiivimuodossa esitetty väite ilmaisee episteemistä varmuutta tai deonttista velvoitetta. (VISK § 1590.) AP1 nostaa itsensä objektiivisen tietäjän kategoriaan, jolloin hänen arviostaan tulee uskottavampaa. Saman sitaatin seuraavan lauseen väheksyvä ilmaisu *se [kirjoittajan saatteessa kuvailema] kuulostaa kiinnostavalta idealta, mutta tässä vaiheessa tutkitaan nyt tätä implikoi*, että kirjoittajan saatteessa kuvailemat asiat ovat mielenkiintoisia, mutta todellisuus, käsiteltävä tekstinippu ei vastaa kuvailua.

(34)

Olet lähettänyt arvosteltavaksi neljän tekstin nipun, johon olen nyt tutustunut ja kerron näkemyksiäni. – – Se kuulostaa kiinnostavalta idealta, mutta tässä vaiheessa tutkitaan nyt tätä, mitä on jo tehty eli käsillä olevaa nippua. (AP1)

Tekstien henkilöt – kriittiset kategoriat

Sitaatissa 35 AP1 haluaa osoittaa kriittistä suhtautumistaan henkilökategoriaan käyttämällä tästä vähättelevää nimitystä *hahmot*. Hahmon konnotaatio on persoonaton figuuri, jonkun olemassa olevan habitus, jolta puuttuvat tyystin ominaisuudet, jotka tekevät henkilöstä kiinnostavan. Ilmaisun *koko ajan liikutaan vain pintatasolla* konnotoi tekstin hahmojen pinnallisuutta, AP1 implikoi, että kirjoittaja voi luoda eri tasoisia henkilöahmoja, ja tässä liikutaan pinnallisten hahmojen tasolla, joka on henkilöahmojen hierarkiassa matalalla. Sitaatissa 36 AP5 suhtautuu kriittisesti henkilöahmoon luomassaan kategoriassa *yksineläjä*. Argumentissa *yksineläjä Lauraa jännittää mitä muut ajattelevat* AP5 implikoi, että yksineläjä on epävarmempi ihminen kuin parisuhteessa oleva, ja pelkää mitä muut hänestä ajattelevat. Vaikka AP5:n argumentti on tarkoitettu positiiviseksi, luotu henkilö on uskottava, sen asenteellisen ja epätasa-arvottavan viittauksen sävy on kriittinen. Sitaatin 37 (AP2) kategoria *parisuhderintama* representoidaan sotilaallisilla termeillä. *Parisuhderintama* nähdään sukupuolten välisenä taistelukenttänä. *Parisuhderintamalla ei mene hyvin* konnotaatio on rintama rakoilee. AP2 uusintaa epätasa-arvoista, sukupuolia eriyttävää mallia, jossa sukupuolet nähdään toisilleen vastakkaisina. AP2

oikeuttaa mielipiteensä sitaateissa 38 ja 39 psykologisilla kategorioilla *itsetunto-ongelma* ja *kiltin tytön syndrooma*. Kategorioilla hän kuvailee henkilöitä, joiden omanarvontunne, minäkäsitys ei ole kovin vahva. AP2 suhtautuu kriittisesti tekstin henkilöihin käyttämällä negatiiviseksi luokiteltua kategoriaa henkilöstä, jonka minäkäsitys on heikko. Kriittisyyttä lisää se, että tekstin sisällössä ei eksplisiittisesti missään vaiheessa viitata kyseisiin termeihin tai niiden pohjana oleviin asiasisältöihin, jolloin AP2 on tehnyt kyseiset tulkinnat omista lähtökohdistaan tai mahdollisista tekstin implisiittisistä viittauksista.

(35)

Panet hahmot toimimaan joihinkin tilanteisiin ja kertomaan erillisillä selityksillä itsestään jotakin, mutta koko ajan liikutaan vain pintatasolla. (AP1)

(36)

Olet hyvin esittänyt, miten yksineläjää Lauraa [T4] jännittää mitä muut ajattelevat. (AP5)

(37)

Itsetunto ei ole kovin vahva saavutetusta statuksesta huolimatta tai parisuhderintamalla ei mene hyvin, vaikka mies olisikin olemassa. (AP2)

(38)

Kullakin naisella tuntuu olevan itsetunto-ongelmia, vaikka he ovat jo osin menestyneet, saaneet asemaa tai heidän olettaisi olevan tyytyväinen elämäänsä. (AP2)

(39)

Näkisin, että yhdistävänä tekijänä näillä naisilla on ns. kiltin tytön syndrooma: he pyrkivät olemaan kilttejä, koska heidät on (ehkä?) kasvatettu siten, ja siksi he ottavat ympäristöltä vastaan alistamista ja peilaavat itseään suhteessa muiden olettamuksiin. (AP2)

Tekstien henkilöt – positiiviset kategoriat

Sitaatissa 40 AP4 osoittaa positiivista suhtautumista henkilökategoriaan kutsumalla henkilöitä hellittelynimellä *tyttökullat*. Emotionaalinen kategoria viittaa myös samannimiseen, Emmy- ja Golden Globe -palkittuun, vuosina 1985–92 kuvattuun amerikkalaiseen, kulttimaineen saavuttaneeseen komediasarjaan *The Golden Girls*. Sitaatin sävyssä on havaittavissa hienoinen huoli siitä, että tekstin tapahtumat muodostuvat jatkossa riittävän erilaisiksi, mutta kategorisoinnin mielikuva on sävyiltään ennen muuta positiivinen. Sitaatin 41 (AP2) ilmaisun *Tyttö ja tyttöenergia* konnotaatio on positiivinen ja voimaannuttava, feminiinisyyden yhdistettynä tasa-arvoon. Vaikka työttöilyn kategoria jossain toisessa kontekstissa palvelee epätasa-arvoa ja alistamista, tässä kontekstissa sillä on positiivinen, jopa leikkisä sävy,

itsenäiset naiset uskaltavat rohkeasti heittäytyä elämän pyörteisiin. Sitaatin 42 kategoriassa *selviytyjät* AP2 eksplikoi, että naiset ovat vahvoja, pärjääviä ja kykenevät voittamaan isommatkin vaikeudet. Sitaatissa 43 AP4 osoittaa *naisnelikko* kategoriolla myönteistä suhtautumista, hän mainitsee naisnelikon olevan mielenkiintoinen. *Naisnelikko* konnotaatio tuo mieleen Enid Blytonin klassikkokirjat, *Viisikon*, jossa lapsiryhmän ratkaisee menestyksekkäästi rikosarvoituksia. Argumentissa on havaittavissa myös pientä kritiikkiä, AP4 toivoo tekstin kertovan enemmän yksityiskohdista. Sitaatissa 44 AP2 kategorisoi tekstin tapahtumat kaavamaiseksi, vakiintuneeksi toimintatavaksi, rituaaliksi. Kategorian voi nähdä myös kriittiseksi, mutta lopun kategoria *yön ritarin*, joka uusintaa sankarimyyttiä pelastajasta, heikompien auttajasta osoittaa AP2:n myönteistä suhtautumista asiaan. *Yön ritarin* kategoria viittaa myös amerikkalaiseen vuonna 2008 ensi-iltaan tulleeseen saman nimiseen Batmanista kertovaan supersankarielokuvaan *The Dark Knight*. Elokuvan ilmestyminen ajoittuu lähelle arvostelupalveluilta saatuja palautteita. Kriitikoiden ylistämä elokuva sai kahdeksan Oscar-ehdokkuutta, ja elokuvanteon aikana menehtynyt Heath Ledger palkittiin postuumisti parhaan miessivuosan Oscarilla, mikä vielä entisestään lisäsi elokuvan saamaa huomiota mediassa. Batman edustaa perinteistä hyvän ja pahan taistelua, jossa voittamaton supersankari edustaa hyvyttä. Sitaatissa 45 AP2 kategorisoi tekstissä olevan hankalan sivuhenkilön, tarinan vastavoiman *arkkiviholliseksi*, jonka esiintymistä hän jäi kaipaamaan. Vaikka itsessään *arkkivihollinen*, hyvän ja pahan välisessä taistelussa sankarin vastavoima, yleisenä kategoriana ei näyttäytyä positiivisena, mutta tässä se näyttäytyy positiivisessa henkilönä, jota AP2 osoittaa kaipaavansa. Sitaatissa 46 AP2 osoittaa edelleen kaipaavansa *pahiksen* olemassaoloa siinä määrin, että toivoo jonkun päähenkilön ottavan *arkkivihollisen* roolin, jolloin pahis esiintyisi tekstissä nykyistä useammin. Sitaatissa 47 AP4 kategorisoi tekstin henkilöt *naiskaartina*, joka representoituu sotilaallisin termein. Naiskaarti *konnotoi* yhteistä rintamaa, jossa naiset oot toistensa tukena. Kategoriolla osoitetaan positiivista suhtautumista tekstin henkilöihin. AP2:n sitaatin 48 kategoria *alustussuhde* osoittaa myönteistä suhtautumista, sillä AP2 eksplikoi, että tekstissä olisi aineksia täysipainoisen alustussuhteen kuvaamiseen. Lopun huutomerkki lisää argumentin vahvuutta. Sitaatissa 49 AP5:n kategoria *saramainen tyyppi* viittaa tietynlaisiin ihmisiin. Sen

sijaan, että AP5 käyttäisi psykologista luokittelua kategorisoidessaan itsekeskeistä henkilöä, kuten edellä sitaatissaan 51, hän käyttää kaltaisuutta osoittavaa denominaalista adjektiivijohdinta *saramainen*. Ilmaisussa *Voisin kuvitella, että saramainen tyyppi voisi viedä moneltakin hermot* AP5 eksplikoi edellisiä sitaatteja positiiviseen, jopa leikilliseen sävyyn, että hän suhtautuu konflikteja aiheuttavaan tekstin henkilöön, vastavoimaan, myönteisesti.

(40)

Toivottavasti löydät uusia ja raikkaita ja riittävän erilaisia tapahtumia tyttökultien elämästä. (AP4)

(41)

Ystävyysuhteet sentään näyttäytyvät positiivisina – he muuttuvat tytöiksi ja tyttöenergiaksi ollessaan yhdessä. (AP2)

(42)

Naiset ovat selviytyjiä. (AP2)

(43)

Mielenkiintoinen naisnelikko, joka kyllä koko tekstin luettuani herätti joitkin kysymyksiä, joihin toivoisi vastauksia jossakin muodossa. (AP4)

(44)

Tosin voi ajatella, että varsinainen asia onkin itse valmistautumisrituaali ja loppuhuipeennus, kaatuminen ja yön ritarin saapuminen. (AP2)

(45)

– ja minua jäi alun jännitteen perusteella vaivaamaan Soili [T4] takaraivoon, Jopa niin, että olin pettynyt, kun häneen tai syömishäiriöjuttuun ei palattu. Toisaalta on hyvä, että tarina ei kerro kohtauksesta arkkivihollisen kanssa, sillä Emman [Lauran] tarina on tavallaan tarina vihollisen voittamisesta. (AP2)

(46)

Voisiko joku naisista kuitenkin olla pahis? (AP2)

(47)

Sannin tarina [T3] eroaa muista, koska siinä on koko naiskaarti paikalla. (AP4)

(48)

Tässä olisi aineksia keskittyä täysipainotteisesti alistussuhteen kuvaamiseen! (AP2)

(49)

Voisin kuvitella että saramainen tyyppi [T2] voisi viedä moneltakin hermot ja saattaa Emman hermoromahduksen partaalle. (AP5)

Suhtautuminen tekstien henkilöihin – neutraalit kategoriat

Sitaatissa 50 AP5 kategorisoi tekstin [T3] toisen päähenkilön *itsekeskeiseksi nautiskelijaksi*, samoin sitaatissa 51 AP5 viittaa *itsekeskeisiin ihmisiin ja narsisteihin*. Sitaattien kategoriat ovat toisilleen synonyymejä. AP5 vahvistaa argumenttiaan psykologian piiriin kuuluvalla psyykkisellä häiriöllä. Viitatessaan narsisteihin hän viittaa negatiivisena pidettyyn kategoriaan persoonallisuushäiriöisestä ihmisestä, joka on itsekeskeinen, huomionkipeä, toisia hyväksikäyttävä persoona, jolta puuttuu kyky tuntea empatiaa. AP5:n luonnehdinta kuvaa osuvasti tekstin henkilöitä, jolloin hänen voidaan sanoa suhtautuvan tilanteisuus huomioiden henkilöihin neutraalisti, vaikka jossain muussa kontekstissa kategoria näyttäytyisikin eittämättä kriittisenä.

(50)

Sen sijaan Vilman [T3] paljastumista itsekeskeiseksi nautiskelijaksi pitäisi pohjustaa enemmän. (AP5)

(51)

Toisaalta naiset myös törmäävät itsekeskeisiin ihmisiin ja narsisteihin, joilla on menestys noussut päähän. (AP5)

Suhtautuminen tekstin tyyliin – kriittiset kategoriat

Sitaatissa 52 AP1 käyttää vähättelevää kategoriaa *elämäntapajaarittelu*. Hän vahvistaa argumenttiaan ohjailevan direktiivin avulla *lopetta elämäntapajaarittelu*. Verbin moduksista imperatiivin funktio on tehdä lauseesta käsky, johon sisältyy velvoituksen merkitys (VISK § 1590). Direktiivin prototyypisessä imperatiivilauseessa AP1 käskee lopettamaan turhanaikaisen lörpöttelyn, jaarittelun ja luomaan henkilöihahmoista yksilöllisiä. AP1 olisi voinut halutessaan ilmaista sanottavansa vähemmän kriittiseen sävyyn, esim. *Henkilöhahmot vaikuttavat mielestäni keskenään samankaltaisilta, ne olisivat uskottavampia, jos saisit tehtyä niistä yksilöllisempiä*. Pejoratiivisella kategoriolla AP1 oikeuttaa kriittisen suhtautumisen tekstiin. Sitaatissa 53 AP1 implikoi, että on havainnut tekstissä harvakseltaan lyhyitä lauseita, tunnelman pätkiä, oivalluksen aatoksia, joita parhaimmillaankin voi kutsua kehitelmiksi, ja jotka saavat AP1:n uskomaan, että kirjoittaja pystyy kehittymään. AP1:n argumentti implikoi vain kirjoittajan mahdollista kehittymistä, ei kirjailijuutta. Kategorisesti ilmaisu kertoo AP1:n kriittisestä suhtautumisesta tekstiin.

(52)

Lopeta elämäntapajaarittelu ja hae näihin hahmoihisi särmää siitä, mikä heistä tekee juuri ainutlaatuisia, yksilöllisiä. (AP1)

(53)

Siellä täällä teksteissäsi on joitakin lauseita, kehitelmiä, tunnelmia tai oivalluksia, jotka koskettavat lukijaa, saavat ajatukset viriämään, herättävät kysymyksiä ja panevat uskomaan, että kykenet kehittymään. (AP1)

Suhtautuminen tekstin tyyliin – positiiviset kategoriat

Sitaatissa 54 AP2 ilmaisee leikkisästi autoiluun liittyvällä kategoriolla *tyhjäkäynti* positiivista suhtautumistaan asiaan, vaikka argumentissa esitetään kritiikki. Direktiivisessä ilmauksessa ei käskytetä, vaan ehdotetaan karsimaan kokonaisuuden kannalta kaikki turha ja merkityksetön pois tekstistä. Sitaatissa 55 AP2 käyttää kirjoittajan tyyliä tarkoittavassa kategoriassa ilmaisua *täsmätarkka "insinööriproosa"*, että tyyllillisesti lavea kertomistapa on mahdollinen. Mielenkiintoista on, että AP2:n palautteiden tyyli oli huomattavasti laveampi kuin muilla palautteenantajilla. Kategoriolla *täsmätarkka "insinööriproosa"* on negatiivinen konnotaatio, jolla tarkoitetaan niukkaa, korostetun tarkkaa, rakenteeltaan jäsenneltyä kirjoitustyyliä, jonka vastapainona on rehevä, elliptinen, jopa emotionaalinen tyyli. Ilmaisullaan AP2 osoittaa myönteistä suhtautumistaan tekstin tyyliin, negatiivinen kategoria toimii AP2:n preferoiman lavemman tyylin vastavoimana.

(54)

Kaikki *tyhjäkäynti* tarinoissa kannattaa karsia, mieti ovatko kaikki esitetyt tapahtumat todella merkityksellisiä kokonaisuuden kannalta. (AP2)

(55)

Tyyllilajinasi voi hyvin olla laveampi tapa kertoa, joten ei ole mikään välttämättömyys lähteä karsimaan kaikkea ankaralla kädellä täsmätarkaksi "insinööriproosaksi". (AP2)

Numeerinen ja ei-numeerinen määrällistäminen

Ei-numeerista määrällistämistä löytyi aineistosta 9 kappaletta, kun numeerista määrällistämistä esiintyi vain kerran. Eniten (6 argumenttia) ei-numeerista määrällistämistä esiintyi AP1:n ja seuraavaksi eniten (3 argumenttia) AP2:n argumenteista. Numeerista määrällistämistä käytti ainoastaan AP1 kerran. Muut arvostelupalvelut eivät käyttäneet tätä kategoriaa lainkaan. Ei-numeerisen

määrällistämisen kategorioita olivat *suuria, vähän, paljoakaan, muutama, iso, roimasti, hivenen, hieman, paljon*. Numeerisen määrällistämisen kategorioita olivat *kaksi tuntia ja 10 minuuttia*.

Sitaatissa 56 AP1 on sitä mieltä, että novelleissa ei ole *suuria* tasoeroja ja novellien ongelmat ovat samankaltaisia. Käyttämällä ei-numeerista määrällistämistä *suuria*, hän haluaa tuoda julki, että hänen mielestään novellien ongelmien suuruusluokka ei ole mitään pientä hienosäätöä kaipaavaa, vaan puhutaan todella suurista ongelmista. AP1 puhuu sitaatissa 57 samasta asiasta kuin edellisessä sitaatissa, hän kertoo että kirjoittajan on tehtävä vielä *roimasti* töitä, että idea kirkastuisi. Kvantifiointi *roimasti* konnotoi vielä suurempaa määrettä kuin suuri. Sitaatissa 58 AP1 kertoo, että löyhä kerronta ja huolimaton ilmaisu ovat isoja asioita. Sanavalinnallaan *iso* hän haluaa korostaa, että ongelmana mainittujen asioiden suuruusluokka on iso. Edellisten sitaattien kvantifiointien avulla AP1 osoittaa suoraa, kriittistä suhtautumista tekstejä kohtaan. Sitaatissa 59 AP1 käyttää termiä *paljoakaan* ja sitaatissa 60 termiä *muutama*. AP1 ilmaisee, ettei lukijan tarvitse tietää *paljoakaan*, jos kerrottavat asiat osuvat kohdalleen, joskus riittää jopa *muutama* yksityiskohta. Sitaateissa asiat ilmaistaan kiertoilmaisujen avulla, todellisuudessa argumentit konnotoivat, että teksteissä kerrotut asiat eivät ole osuneet kohdalleen, koska kirjoittaja ei ole onnistunut saamaan henkilöitä toimimaan ja puhumaan niin, että henkilön luonne olisi tullut esille. Sitaatissa 61 (AP1) on neutraali, epämuodollinen puhekielessä yleisesti käytettävä ilmaus *vähän*, jolla hän tarkoittaa, että Laura käy *vähän* (ei kovin paljoa) ylikierroksilla. AP2 kuvailee sitaatissa 62 kuinka vaatesuunnittelija pystyy *hivenen* sanomaan asiakkaalle takaisin ja sitaatissa 63 hän kertoo, että irtiotot tuntuvat *hieman* vaisuilta. Vaikka AP2:n sitaattit konnotoivat teksteissä olevia ongelmakohtia, hän pehmentää sanomaansa kvantifiointien avulla. Sitaatissa 64 AP2 toivoo, että kirjoittaja vain vihjaisi, vaikka tietääkin henkilöistään *paljon* asioita. AP1 käyttää aineiston ainoaa numeerista määrällisyyttä sitaatissa 65, hän opastaa miten *kahden* tunnin puheen valmisteluun menee *10 minuuttia* ja päinvastoin.

(56)

Koska novelleissa ei ole suuria tasoeroja ja niiden ongelmat ovat keskenään samankaltaisia, käyn ne ensin lyhyesti läpi yksitellen ja kokoon sitten ajatuksiani tarkemmin yhteen. (AP1)

(57)

Nykyinen lähestymistapasi ja toteutuksesi jäävät kuitenkin vielä niin pinnalliselle tasolle, että työtä vaaditaan roimasti lisää, jotta saisit tämän idean vahvuudet esiin. (AP1)

(58)

Toinen iso asia on kerronnan löyhyys ja ilmaisun huolimattomuus. (AP1)

(59)

Lukijan ei välttämättä tarvitse tietää määrällisesti paljoakaan, jos ne asiat, mitkä kerrotaan, osuvat kohdalleen ja luovat näkymän henkilön luonteeseen. (AP1)

(60)

Joskus riittää muutama yksityiskohta ja kaikki muu tulee näkyviin siitä, miten henkilö toimii ja puhuu. (AP1)

(61)

”Teksti 4:n” pääosassa on nuori lääkäri Laura, joka jää pitkän päivystyksen jälkeen käymään vähän ylikierroksilla ja joutuu kaupungilla kulkiessaan sattumuksesta ja nöyryyttävästä tilanteesta toiseen. (AP1)

(62)

Novellien perusteella itsetunnon kohenemisessa on kuitenkin tapahtumassa kehitystä, sillä ainakin vaatesuunnittelija lopussa pystyy hivenen sanomaan asiakkaalleen takaisin, ja Sanni osaa lopettaa suhteen, jossa häntä hyväksikäytetään. (AP2)

(63)

Sillä hieman vaisulta ja varovaiselta nämä irtiotot tuntuvat – – (AP2)

(64)

Tyydy vihjaamaan vaikka tunnetkin henkilöt hyvin ja pystyt kertomaan heistä paljon asioita. (AP2)

(65)

Tulee mieleen vanha totuus siitä, miten kahden tunnin puheen valmisteluun menee 10 minuuttia, mutta 10 minuutin puheen valmisteluun menee kaksi tuntia. (AP1)

Metaforien käyttö

AP1 käyttää sitaatissa 66 ilmeistä ja kulunutta metaforaa *missä aita on matalin*, jolla hän rakentaa kuvaa laiskasta kirjoittajasta, joka yrittää päästä vähällä. Saman sitaatin toisella, kasvitieteellistä metaforalla *jätät teemojen kehittelyn nupuilleen* AP1 osoittaa, että kirjoittajalla on teemojen kehittäminen vielä alkutekijöissään, teemat eivät ole auenneet palautteenantajalle. Sitaatissa 67 AP1 kuvailee T1:n päähenkilöä kuluneessa metaforassa *lopussa odottaa kuitenkin yllättävää kiitos*. Toisessa AP1:n uinuvassa metaforassa *nousta uralla eteenpäin* annetaan ymmärtää, että uralla on mahdollista

nousta eteenpäin riippumatta ansioista. Sitaatissa 68 AP1:n käyttämä uinuva metafora *käymään vähän ylikierroksilla* rakentaa kuvaa Laurasta, jolla on uuvuttavan työvuoron aiheuttama stressireaktio. Sitaatissa 69 *henkilö putoaa lukijan mielestä*, metafora on painokas ja luo onnistuneen konnotaation siitä, kuinka henkilö ei jää lukijan mieleen, vaan putoaa pois. AP1:n metafora *ujuttaa heidät toistensa tarinoihin* sitaatissa 70 konnotoi negatiivisesti miten kirjoittaja keinotekoisesti, väen väkisin haluaa hivuttaa tekstin henkilöt toistensa tarinoihin. Urheilu-metafora *napakat heitot* sitaatissa 71 viestii kieltä rikastuttavista onnistuneista, maaliin osuvista heitoista. Vahvalla ruokametaforalla sitaatissa 72 *pettymysten marinoima* AP2 rakentaa kuvaa Veerasta, joka on kokenut pettymyksiä elämässään. Veera on maustettu happamalla mausteliemellä, jota kutsutaan elämäksi. AP2:n *rikka kukkien joukossa* kasvimetaforassa sitaatissa 73 *rikan* konnotaatio on poikkeuksellisesti positiivinen, kun yleensä se on kukka. AP2 osuvasti kuvaa pahaa Vilmaa rikaksi, jolla on tässä positiivinen, piristävä konnotaatio.

(66)

Kokoavasti vielä: menet nyt monilta osin siitä missä aita on matalin, tyydyt viihteellisiin, pinnallisiin henkilökuviin, latistat tarinat selittelyillä ja jätät teemojen kehittelyn nupulleen. (AP1)

(67)

[T1] Lopussa odottaa kuitenkin yllättävä kiitos ja uusi entistä parempi tilaisuus nousta uralla eteenpäin. (AP1)

(68)

”Teksti 4:n” pääosassa on nuori lääkäri Laura, joka jää pitkän päivystyksen jälkeen käymään vähän ylikierroksilla ja joutuu kaupungilla kulkiessaan sattumuksesta ja nöyryyttävästä tilanteesta toiseen. (AP1)

(69)

Kun tarina on ohi, henkilö putoaa lukijan mielestä saman tien. (AP1)

(70)

Kuten saatteessa sanot, olet lähtenyt kuvaamaan neljän helsinkiläisen ystävättären elämää, ihmissuhteita ja työuraa ja haluat ujuttaa heidät toistensa tarinoihin niin että syntyy kokonaisuus. (AP1)

(71)

Kieltä rikastuttavat puhekieliset ilmaukset ja napakat heitot. (AP2)

(72)

-- Veera [T1] taas on suorastaan saalistamassa ja pettymysten marinoima. (AP2)

(73)

Siinä valossa Vilma [T3] viettelyksineen oli piristävä poikkeus, rikka kukkien joukossa. (AP2)

Ääri-ilmaisujen käyttäminen

Ääri-ilmaisuja käytti kaksi arvostelupalvelua AP1 (7 kpl) ja AP2 (3 kpl). Aineistosta löydettyjä ääri-ilmaisuja olivat *äkillistä, täydellisen, aina, paljon, jokaisen, mitään, kaikin, koko, joka tapauksessa*. Sitaatissa 74 kuvataan Mikon *äkillistä* ilmaantumista paikalle, joka korostaa, että Mikon odottamaton ilmestyminen paikalle oli yllätys AP1:llekin. Äkillisellä ilmaantuminen kuvataan tarinan käännekohtaa, kliimaksia. Sitaatissa 75 selostetaan kuinka pestistä muodostui painajainen idolin *täydellisen* itsekeskeisyyden vuoksi. AP1 korostaa, että idolin itsekeskeisyys on niin äärimmäistä, ettei sitä voi kiistää, ja sellaiselle ihmiselle ei voi ylipäätään tehdä mitään. Sitaatissa 76 AP1 ohjeistaa, että fiktiivisessä näyttämisen on *aina* tehokkaampaa kuin selittäminen, jolla hän haluaa tuoda ilmi, että asia on säännönmukainen ja tosi ja siten argumentista tulee uskottavampi. Sitaatissa 77 AP1 neuvoo, että henkilön luomiseen tarvitaan *paljon* vähemmän, jolla hän kritisoi, että kirjoittaja tuo henkilöistään liikaa ja turhaa tietoa lukijalle. Sitaatissa 78 AP1 opastaa kuinka novellin *jokaisen* kohdan on perusteltava läsnäolonsa, *mitään* ylimääräistä ei tarvita ja *mitään* elimellistä ei voi jättää pois. AP1 luo kuvaa kiistattomista tosiasioista, jos hän olisi argumentoinut, että novellissa ei saa olla ylimääräisiä asioita ja tähdellisiä ei voi ottaa pois, olisi asia herättänyt kysymyksiä ja väitteitä siitä mitkä asiat ovat ylimääräisiä ja mitkä tähdellisiä. Ääri-ilmaisuja käyttämällä AP1 rakentaa kuvaa neuvottelemattomista faktoista. Sitaatissa 79 AP1 esittää kirjoittajalle kritiikin miksi kirjoittaja mainitsee jonkun asian, kun *kaikin* tavoin yrittää sitä piilotella. AP1 luo epäluotettavaa kuvaa kirjoittajasta, joka *kaikin* tavoin yrittää salata lukijalta tärkeitä asioita ja siten johtaa tätä *kaikin* tavoin harhaan. Sitaatissa 80 AP1 ehdottaa, että kirjoittaja muuttaisi *koko* T1:n henkilön luonteen toiseksi. Ilmaisuihin konnotoi, että AP1 ei pidä kirjoittajan luomaa T1:n henkilökuvausta onnistuneena, vaan ehdottaa henkilön luonnekuvan vaihtamista kokonaan toisenlaiseksi. AP2 käyttää sitaateissa 81–83 ääri-ilmaisua *aina*, tyhjät rivit merkitsevät kaunokirjallisuudessa *aina* taukoja, repliikkiviiva aloittaa *aina* uuden repliikin. Ääri-ilmaisut konnotoivat tehokkaasti kiistämättömistä, säännönmukaisista tosiasioista, joista ei voi valittaa. Sitaatissa 83 AP1 ehdottaa, että kirjoittaja ei *aina* käyttäisi uutta kappaletta, kun kuvataan alistumisia. Tässä luodaan kuvaa, että kirjoittaja säännönmukaisesti aloittaa aina uuden kappaleen, kun kuvaa

alistumisia. Argumentti luo kiistämättömän kuvan asiasta. Sitaatissa 84 AP2 kertoo, että oman tyylin on oltava *joka tapauksessa* taloudellista. Ääri-ilmaisuus ei ole kovin voimakas, sillä AP2 antaa argumenttissaan vaihtoehtoja: oma tyyli voi olla lavea tai niukka, mutta molemmissa tapauksissa sen on oltava taloudellista. Vaihtoehtojen esille tuominen tekee ääri-ilmaisuista vähemmän äärimmäisen.

(74)

Kuvaat Veeran valmistautumista treffeille Mikon kanssa, kiusalliseksi kääntyvää kohtaamista baarissa, pakoa ja onnettomuutta sekä Mikon äkillistä ilmaantumista paikalle ja osoittautumista luotettavaksi herrasmieheksi. (AP1)

(75)

Pesti osoittautuikin painajaiseksi idolin täydellisen itsekeskeisyyden vuoksi. (AP1)

(76)

Näyttäminen on fiktiossa aina tehokkaampaa kuin selittäminen. (AP1)

(77)

Itse asiassa henkilön luomiseen tarvitaan paljon vähemmän, joskus vain yksi tilanne. (AP1)

(78)

Novelli vaatii tiivistämisen taitoa, koska jokaisen kohdan on perusteltava mukanaolonsa, mitään ylimääräistä ei tarvita, mutta mitään elimellistä ei voi ottaa pois. (AP1)

(79)

Miksi mainitset sen, kun kuitenkin yrität kaikin tavoin peitellä sitä? (AP1)

(80)

Voisiko koko novellin [T1] rakentaa niin että Veeran luonnekuvaksi muotoutuisi äärimmäisten tunnetilojen vaihtelu? (AP1)

(81)

- Novelleissa on tyhjiä rivejä. Kaunokirjallisessa ilmaisussa ne merkitsevät aina taukoja, lukujakoa, ja nyt niitä tuntuu olevan kesken kohtaustenkin. (AP2)

(82)

Replikkiviiva aloittaa aina uuden repliikin - - (AP2)

(83)

Ehkä voisi tiivistää ja nopeuttaa, tai ainakin kuvata osan noista alistumisista epäsuoremmin, ei aina omalla kohtauksella. (AP2)

(84)

Oma tyyli voi olla niukka tai lavea, mutta sen on joka tapauksessa oltava taloudellista, eli sanoja käytetään juuri sen verran kuin on tarpeen. (AP2)

Kolmen lista

Sitaatissa 85 AP vahvistaa argumenttiaan kuvaamalla miten Emman ja Saran välillä on *kateuden, pettymyksen ja ihailun* moninainen vyyhti. Hän vakuuttaa kolmen listan

avulla, että moninainen vyyhti ansaitsisi enemmän tilaa. Lista on sinänsä mielenkiintoinen, että usein kateuden tunteeseen liittyy tai sitä edeltää ihailun tunne. Listan säännönmukaisuudesta voi päätellä, että henkilöiden välille on syntynyt ensin ihailun tunne, toinen tai molemmat henkilöt ovat ihailleet toisiaan, jonka jälkeen tunne on muuttunut kateudeksi ja lopuksi pettymykseksi. Sitaatissa 86 AP2 kysyy voisiko tapahtumia kuvata *jännitteisemmin, rytmikkäämmin, aukkoisemmin*. Pyyntö saattaa tuntua ensi lukemalta triviaalilta ja viattomalta, mutta lähempi tarkastelu paljastaa muuta. Kukin listassa mainittu seikka jo itsessään on hyvin laaja, puhumattakaan kaikista kolmesta. Käytännössä AP2 pyytää puuttumaan melko lailla koko tekstin kieleen ja tyyliin. Hän käyttää argumentissaan verbin moduksena konditionaalia *voisiko*, jonka merkitykseen kuuluu mahdollisuus, ja jossa asiantilaa tarkastellaan vaihtoehtoisuutena (VISK § 1590). Kolmen listan muutosehdotukset voidaan lukea siis lukea tekstin tyylin ja kielen parantamisen mahdollisuuksiksi, joiden toteuttamisen AP2 jättää kirjoittajan omaan harkintaan. Sitaatin 87 kolmen listalla AP2 puhuu osin samoista asioista kuin edellisessä sitaatissa, vaikka edellisessä puhutaan tapahtumista ja tässä novelleista yleensä. Hän kertoo kaipaavansa lisää *arvoituksellisuutta* (jännitteisyys) ja *ilmaa* (aukkoisuus). Lisäksi hän kaipaa *monitulkintaisuutta*, joka on edelliseen verrattuna jälleen mittava, uusi tyyllinen ja kielellinen muutosehdotus. AP2 kehottaa sitaatissa 88 karsimaan *keskusteluja, tapahtumia ja kuvailuja*. Listalla AP2 luo kuvaa säännönmukaisesta karsimisesta, joka koskee kaikkia listassa mainittuja osia, käytännössä hän pyytää karsimaan lähes kaikkea teksteissä olevaa. Sitaatissa 89 AP2 pyytää karsimaan puheen itsestäänselvyksiä ja antaa näistä esimerkkejä (*tervehtimiset, mitä tilataan, mitä kuuluu jne.*). Listan lopussa on vielä *ja niin edelleen*, jonka avulla AP2 luo vaikutelmaa itsestäänselvyksien jatkumisesta. Sitaatissa 90 AP3 kaipaa lisää *kärjekkyyttä, terävöintiä, jopa liioiteltua karrikoimista* ja sitaatissa 91 hän puhuu avainsanoista *kärjistäminen, syventäminen ja uskallus*. AP3 puhuu molemmissa sitaateissa käytännössä samoista asioista eri kontekstissa. Sitaatissa 92 on edellisiä sitaatteja velvoittavampi, käskävä sävy. AP3 vahvistaa vaikutelmaa siitä kuinka kirjoittaja säännönmukaisesti käyttää *yleistyksiä ja itsestäänselvyksiä*, ei anna päähenkilöiden *toimia ja puhua itse*, vaan *kommentoi heidän tekemisiään*. Sitaatissa 93 AP3 kertoo kuinka kirjoittaja on tavoittanut T3:ssa salaamiseen ja uskottomuuteen

liittyvät tunteet, kuten *vaarallisuuden, uutuudenviehätyksen ja kielletyn hedelmän maun kokemisen* niin, että ne välittyvät lukijalle aidosti. Sitaatissa 94 AP3 kertoo saman tekstin lopun olevan *haikea, dramaattinen ja todentuntuinen*.

(85)

Emman ja Saran [T2] välille kehkeytyvä kateuden ja pettymyksen ja ihailun moninainen vyyhti ansaitsisi tilaa enemmän ja kaiken muun voisi jättää sivuun sen tieltä, koska novellissa on aina rajattava teemojaan. (AP1)

(86)

Voisiko tapahtumat kuvata jännitteisemmin, rytmikkäämmin, aukkoisemmin? (AP2)

(87)

Kaipaan näihin novelleihin lisää monitulkintaisuutta, arvoituksellisuutta ja ilmaa. (AP2)

(88)

Uskaltaudu karsimaan keskusteluja, tapahtumia ja kuvailuja. (AP2)

(89)

Joskus ihmiset puhuvat itsestäänselvyksiä (tervehtimiset, mitä tilataan, mitä kuuluu jne. ellei ole erityistä syytä miksi nämä näytetään), jolloin kannattaisi vain siirtyä suoraan asiaan. (AP2)

(90)

- - mutta kaipasin lisää kärjekkyyttä, terävöintiä, jopa liioiteltua karrikoimista. (AP3)

(91)

Kärjistäminen, syventäminen, uskallus - ne ovat avainsanat. (AP3)

(92)

Vältä yleistyksiä ja itsestäänselvyksiä. Anna päähenkilösi toimia ja puhua itse. Älä kommentoi heidän tekemisiään. (AP3)

(93)

Salaaminen ja uskottomuus [T3] tuntuu lukijan iholla, vaarallisuuden, uutuudenviehätyksen - ja kielletyn hedelmän maun kokeminen. (AP3)

(94)

Loppu [T3] on uskottava, ei liian yllättävä, mutta kuitenkin haikea, dramaattinen ja todentuntuinen. (AP3)

Kontrastiparin käyttö

Sitaatissa 95 AP1 kysyy mikä on kirjoittajalle tärkeintä? Haluaako kirjoittaja pitää tarinat *kevyinä kommellusten taltioijina, joista syntyy sarjafilmityyppistä elämäntapakuvausta* vai *syventää kerrontaa novellin vaatimusten mukaisesti, esim. keskittyä erillisiin henkilökuviin?* AP1 luo kontrastipareja *kevyet kommellukset ja sarjafilmityyppinen elämäntapakuvaus* versus *syvälliset novellin vaatimukset*. AP1:n kannattamaa *syvälliset novellin vaatimusten mukainen* on vaikea vastustaa, ilmaisuun

on sisäänrakennettu ylevöittävä kulttuurinen konnotaatio, kun taas *kevyet kommellukset* ja *sarjafilmityyppinen elämäntapakuvaus* konnotoivat vähättelevään sävyyn. Sitaatissa 96 AP1 kuvailee kerrontaa kontrastipareilla *puhekielenomainen, pulppuileva, jaaritteleva* versus *kirjakielenomainen, jäsennelty, niukka*. Kontrastipareista ensimmäistä, negatiivisilla merkityksillä ladattuja kuvailuja AP1 käyttää kirjoittajan teksteistä. AP1 ei mainitse kannattamaansa jälkimmäistä kontrastiparia suoraan, mutta se on implisiittisesti luettavissa argumentista. Edelleen hän kuvailee yksityiskohtaisten esimerkkien avulla kirjoittajan tekstiä: *teksti alkaa viedä kirjoittajaa, oleellinen ei erotu epäoleellisesta, juonikuvio on kliseinen, paljon äkkikäänteitä, henkilöiden mielenkuohujen ja tunnetilojen jäljittely, paisuttelevat ilmaukset, pureskeltavaa ei löydy, lukija ärtyy*. Kuvauksen implisiittinen kontrastipari voisi olla tämänkaltainen: *kirjoittaja vie tekstiä, vain oleellinen jätetään tekstiin, juonikuvio on yllättävä ja todentuntuinen, uskottava henkilökuvaus, tuoreet ilmaukset, sanoma on syventynyt, tyytyväinen lukija*. AP1:n edellisten sitaattien argumentista on luettavissa kriittinen, jopa vähättelevä suhtautuminen tekstiin. Vähättelevyyttä lisää AP1:n toteamus *Olet ehkä kirjoittanut nämä vasta kertaalleen*. En usko, että kukaan lähettää maksulliseen arvostelupalveluun tekstejä, joita ei ole useaan kertaan käyty läpi. Arvostelupalvelu tulee kyseeseen siinä vaiheessa, kun kirjoittaja ei enää itse koe pääsevänsä tekstinsä kanssa eteenpäin. Sitaatissa 97 AP1 vertaa päähenkilön masennuskautta *ruisleivän palaseen*, joka on *kaiken makean keskellä*. Masennuskausi on tässä ladattu positiivisella merkityksellä *ruisleivän palanen*, kun *makean* konnotaatio on tässä negatiivinen. Ilmauksella AP1 tuo esille, että hänen mielestään T1:n päähenkilön masennuskautta pitäisi tuoda enemmän esille. Ilmauksella *Kaiken ympärillä olevan makean keskellä* AP1 viittaa implisiittisesti siihen, että tekstin sisältöä on epäolennaista ja kevyttä. Sitaatissa 98 AP2 nostaa esille kontrastiparit *langenneet, uutta nousemistaan odottavat sankarittaret* versus *Piristävä viettelijätär Vilma*. AP2 käyttää Vilmasta positiivista luonnehdintaa *piristävä*, mikä kertoo hänen kannattavan tätä. Sitaatissa 99 AP2 luo kontrastiparin *pahis* versus *kiltti tyttö*. AP2 kertoo pahisten usein varastavan shown, koska lukijaa kiinnostaa draama ja ihmisten pimeä puoli kiinnostaa. Pahiksella hän viittaa edellisen sitaatin Vilmaan. Sitaatissa 100 AP2 puhuu tasojen rakentamisesta. Hän luo kontrastiparin *elliptisyys* versus *alleoviivaaminen*. Hän kertoo positiivisin merkityksin tasojen rakentamisesta elliptisyyden avulla. Hän mainitsee esimerkkinä

vihjailun salaisuuksiin tai kohtausten poisjättämisen. Alleviivaamisen hän kertoo olevan huono käytäntö, jossa asiat puretaan lukijalle valmiiksi ja korostetaan asioita, joita lukijan halutaan oivaltavan. Argumentti sisältää kritiikin tekstiä kohtaan, AP2 implikoi, että tekstissä on alleviivauksia.

(95)

Mikä on tärkeintä? Pitää nämä tarinat kevyinä kommellusten taltioijina, joista syntyy sarjafilmityyppistä, tarinat toisiinsa lomittavaa elämäntapakuvausta? – –
Vai haluaisitko syventää kerrontaa novellin vaatimusten suuntaan, keskittyä esim. erillisiin henkilökuviin, joissa toimijoina olisivat keskenään erilaiset naiset, yhdistävinä tekijöinä ikä ja kaupunkilaisuus, mutta ei välttämättä keskinäinen ystävyys – – (AP1)

(96)

Olet ehkä kirjoittanut nämä vasta kertaalleen läpi tai sitten olet pyrkinytkin tällaiseen puhekielenomaiseen, pulppuilevaan kerrontaan, mutta siihen tulee helposti jaarittelun makua ja teksti alkaa viedä kirjoittajaa eikä päinvastoin. Oleellinen ei erotu epäoleellisesta, juonikuvio jää kliseiseksi, äkkikäänteet seuraavat toistaan, pääimmäisenä on henkilöiden mielenkuohujen ja tunnetilojen jäljittäminen paisuttelevin ilmauksin ja lopulta lukija väkisinkin ärtyy, kun kunnan pureskeltavaa ei löydy. (AP1)

(97)

Se on [T1] kuin ruisleivän palanen kaiken ympärillä olevan makean keskellä. (AP1)

(98)

Koin jokaisen eräänlaisena sankarittarena, vaikkakin langenneina tai uutta nousemistaan odottavana. Siinä valossa Vilma [T3] viettelyksineen oli piristävä poikkeus, rikka kukkien joukossa. (AP2)

(99)

Lukijaa [T3] draama ja ihmisen pimeä puoli luonnollisesti kiinnostaa, ja usein pahikset varastavatkin shown. Kiltin tytön roolia on hyvä ravistella kunnolla. (AP2)

(100)

Yksi keino tasojen rakentamiseen on aukkojen jättäminen eli ns. elliptisyys, se mitä kirjoittaja jättää tahallaan kertomatta. Se voi yhtä hyvin olla tapahtumaketjusta puuttuvat kohtaukset tai salaisuudet, joihin vain vihjataan. Sen vastakohta (ja huono käytäntö yleensä) on alleviivaaminen, jossa kirjoittaja purkaa auki asiat lukijalle valmiiksi, ja korostaa erityisesti sellaisia asioita, jotka lukijan täytyy oivaltaa, koska kirjoittaja niin haluaa. (AP2)

Esimerkit ja erilaiset rinnastukset

AP2 kertoo sitaatissa 101, että kirjoittaja kuvaa uskottavasti henkilöhahmojen maailmaa ja antaa esimerkkejä asioista, joiden parissa henkilöt painiskelevat: *pätemisen tarve, hyväksytyksi tulemisen tarve, menestymisen tarve, irrallisuus, alistussuhteet, sinkkuuden paineet, kauneusihanteet*. Esimerkkien avulla AP2 tekee argumentistaan ymmärrettävämmän, hän ikään kuin varmistaa, että kirjoittaja varmasti ymmärtää mitä hän ajoi takaa. Sitaatissa 102 AP2 antaa vaihtoehtoja ja

neuvoo mitä teksteihin voisi tuoda lisää: *sisäisiä tasoja, pinnanalaista liikettä, rivien väliin jäävää sanottavaa, jonka lukija voi poimia, oivaltaa, tulkita*. Esimerkkien avulla AP2 tekee kriittisen sävyisestä argumentista vastaanotettavamman. Konditionaalimuodon käyttäminen lisäksi pehmentää argumenttia. Sitaatissa 103 AP3 mainitsee, että yksityiskohdat ja esimerkit ovat hyviä T1:ssä, ja antaa esimerkin meikkaamisesta. Sitaatissa 104 AP3 kertoo, että T4 ei häntä sävyttänyt, vaikka siinä oli paljon mielenkiintoista. AP2:lle jäi arvoitukseksi miksi *esimerkiksi keltainen stetoskooppi* oli niin tärkeä. AP2 käyttää stetoskooppia negatiivisena esimerkkinä ja pyrkii sen avulla tekemään argumentistaan ymmärrettävämmän. Sitaatissa 105 AP4 antaa esimerkkejä itseään vastaan kääntyvistä värikkäistä ilmauksista, joista pitäisi tehdä vähemmän lennokkaita.

(101)

Kuuaat henkilöhahmojen maailmaa uskottavasti: siis tiettyä hukassa olemista, pätemisen tarvetta, hyväksytyksi tuleminen tarvetta, menestymisen tarvetta, irrallisuutta, alistussuhteita, sinkkuuden paineita, kauneusihanteita. (AP2)

(102)

Olisi löydettävä sisäisiä tasoja, pinnanalaista liikettä, rivien väliin jäävää sanottavaa, jonka lukija voi poimia, oivaltaa, tulkita. (AP2)

(103)

Esimerkit ja yksityiskohdat "Veerassakin" [T1] ovat hyviä, esim. meikkaaminen ulos lähtiessä. (AP3)

(104)

Laurakaan [T4] ei minua sävyttänyt; siinä oli paljon kiinnostavaa, mutta esimerkiksi keltainen stetoskooppi – – jäi arvoitukseksi – miksi se oli niin tärkeä, novellin keskiössä? (AP3)

(105)

Olet innostunut keksimään värikkäitä ilmauksia, jotka kääntyvät helposti itseään vastaan. Otan joitakin esimerkkejä: etsi itse lisää ja tee niistä vähemmän lennokkaita. (AP4)

Oletettuun vasta-argumenttiin varautuminen

Sitaatissa 106 AP1 suojautuu vasta-argumentilla *En tarkoita, että vain tuska olisi todellista tai että vaikeuksien kuvaaminen olisi itsetarkoitus* oletettua vastaväitettä vastaan. AP1 kritisoi, ettei lukija saa mitään irti Veeran sisimmästä, koska hän vain esittää elämää, ainoa mitä AP1 on saanut irti Veerasta, on hänen muutaman vuoden takainen masennusjaksonsa. AP1 ei kuitenkaan tarkoita, että vain tuska olisi todellista tai vaikeuksien kuvaaminen itsetarkoituksellista, vaikka hän toivoisikin,

että masennusjakson kuvaamiseen palattaisiin. AP1 suojaa argumenttinsa etukäteen, jolloin siihen on hankala vastata.

(106)

En tarkoita, että vain tuska olisi todellista tai että vaikeuksien kuvaaminen olisi itsetarkoitus, mutta se on ainoa asia, minkä lukija saa irti Veeran [T1] sisimmästä, muutenhan hän vain esittää elämää. (AP1)

4.3 Palautepuheesta löydetyt diskurssit

Palautepuheesta löytyi sekä arvostelupalvelukohtaisia että yhteisiä, useita arvostelupalveluita koskevia, hegemonisen aseman saavuttaneita merkityssysteemejä. Arvostelupalvelukohtaiset diskurssit muodostuivat niistä palautepuheesta löydetyistä kielellisistä ilmaisutavoista, jotka olivat kullekin arvostelupalvelulle ominaisimpia. Kultakin arvostelupalvelulta valittiin yksi, sitä hallitsevin diskurssi. Aineistosta löytyneitä arvostelupalvelukohtaisia diskursseja ovat vähättelydiskurssi (AP1), itsetuntodiskurssi (AP2), lakonisuusdiskurssi (AP3), lillukanvarsidiskurssi (AP4) ja johtoajatusdiskurssi (AP5). Aineistosta löytyi myös yksi puhetapa, joka toistui samanlaisena kolmen (AP2, AP3, AP5) arvostelupalvelun palautepuheessa. Tämän yhteisen, ideologisia seurauksia tuottavan hegemonisen aseman saavuttaneen puhettavan nimesin statusdiskurssiksi. Kaikkia palautepuheita koskevia yhteisiä diskursseja ei aineistosta löytynyt.

4.3.1 Arvostelupalvelukohtaiset diskurssit

Vähättelydiskurssi

Vähättelydiskurssia määrittävät pejoratiiviset ilmaisut, jotka ovat luettavissa läpi koko palautepuheen. AP1 muotoilee palautteensa läpi linjan kirjoittajaa tai tekstiä vähätellen, palautepuheen sävy on paikoin jopa poleeminen. AP1:n palautepuheen vähättelevä sävy on pääosin eksplisiittistä, ja sen myötä varsin tietoista. Tarkoitushakuisuus tulee ilmi myös AP1:n palautteen lopetuksesta *Toivon että saat näistä ajatuksistani jotakin kipinää ja vastusta omille pohdinnoillesi!*, jossa AP1 velvoittavasti haastaa kirjoittajan, ja tämän ajatukset. Lopun huutomerkillä AP1

tehostaa haastettaan. Vähättelydiskurssiin kuuluu nimeämiset, kuten *Olet lähettänyt arvosteltavaksi neljän tekstin nipun - -, - - tässä vaiheessa tutkitaan nyt tätä, mitä on jo tehty eli käsillä olevaa nippua*. AP1 on valinnut palautteensa alkuun tietoisesti kyseenalaisen sanavalinnan *nippu*, jota hän käyttää kahdesti, sen sijaan, että hän olisi valinnut konventionaalisemman ilmaisumuodon, kuten esim. liuska, teksti, käsikirjoitus tai novelli. Tarkoituksellisuudesta kielii myös se, että palautteen myöhemmässä vaiheessa AP1 käyttää termiä liuska. *Nipulla* on negatiivinen konnotaatio, se kuvaa keskenään samankaltaisten tekstien joukkoa, jossa on myös samankaltaiset ongelmat. Nimeämällä tekstit näin, AP1 ilmaisee implisiittisesti, että teksteistä puuttuu keskeinen ominaisuus, yksilöllisyys ja ainutkertaisuus, jotka tekevät tekstistä laadukkaan. AP1 myös käskää lopettamaan *elämäntapajaarittelun*, lisäksi hän kertoo, että tarinan [T3] loppu on myönnytys *viihteen kliseille*, ja jatkaa, että tarina [T4] kuihtuu *kertakäyttövoitsiksi*. AP1 myös opettaa, että *tunne-elämän vuodatus* ei riitä luomaan uskottavaa henkilöä.

Vähättelydiskurssiin kuuluu myös vaihtoehdottomuus ja ennalta määrätyt vaihtoehdot. AP1 esittää kontrastiparien avulla vaihtoehtoiset kategoriat, joista kirjoittajan tulee valita kumpaan itsensä positioi. *Olet ehkä kirjoittanut nämä vasta kertaalleen läpi tai sitten olet pyrkinytkin tällaiseen puhekielenomaiseen, pulppuilevaan kerrontaan* Lauseen ensimmäinen osa *kirjoittanut nämä vasta kertaalleen läpi* implikoi kirjoittajan laiskuutta, viitsimättömyyttä, jonka kontrastipari *tai olet pyrkinytkin tällaiseen puhekielenomaiseen, pulppuilevaan kerrontaan* implikoi kirjoittajan harkitusta tahallisuudesta. Kontrastipareista ensimmäinen on lisäksi absurdi, sillä tuskin kukaan, joka haluaa maksullisesta arvostelupalvelusta palautetta, lähettää sinne tietoisesti keskeneräisiä tekstejä. AP1 asettaa itsensä positioon, josta hän kertoo totuuden, joka sisältää näennäisen valinnan mahdollisuuden. Toimijuutta kuvataan vaihtoehtoisesti joko ominaisuudella laiska tai suunnitelmallinen.

Positiiviset luonnehdinnat kirjoittajan tyylistä ja kielestä positioituvat *melkein kannustavat ilmaisut -kategoriaan*, jossa kannustavaksi tarkoitetut evaluaatiot jäävät implisiittiseksi, miltei rivienväliseksi, vallitsevana esiintyvän pejoratiivisen kritiikin alle, jolloin kyseisten argumenttien alkuperäinen, kannustamaan pyrkivä funktio

katoaa. Siellä täällä teksteissäsi on joitakin lauseita, kehitelmiä, tunnelmia tai oivalluksia, jotka koskettavat lukijaa, saavat ajatukset viriämään, herättävät kysymyksiä ja panevat uskomaan, että kykenet kehittymään. Toimijuuden kuvaus on hypoteettinen kehityskelpoisuus. Ilmaisun *Vaikka tätä lähtökohtaa ei voi pitää kovin tuoreena tai omaperäisenä, se ei sinänsä ole huono* AP1 kertoo alun kriittisessä arviossaan, että tekstien rakenne ei ole erityisen omaperäinen tai tuore, ja lopussa mainitsee, että tämä ei ole sinänsä huono lähtökohta. AP1 pudottaa runsaalla kritiikillään ensin kirjoittajan polvilleen, ja sen jälkeen tarjoaa pikkusormea ylöspääsyyntä. Kannustavaksi tarkoitetut kommentit peittyvät runsaan kritiikin alle.

Vähättelydiskurssissa kuvataan ja evaluoidaan perinpohjaisesti ja kattavasti kirjoittamiseen liittyvät merkittävät osa-alueet, kuten tekstin idea, lähestymistapa, toteutus, henkilökuvaus, kerronta, ilmaisu, juonikuvio, ja lopuksi vielä vedetään nämä yhteen varmuuden vakuuttamiseksi. AP1 näyttäytyy terävänäköisen tietäjän positiosta, joka ei kaihda syyllistämistä. AP1 kertoo yleisenä totuutena, että kirjoittajan lähestymistapa ja toteutus eivät toimi *Nykyinen lähestymistapasi ja toteutuksesi jäävät kuitenkin vielä niin pinnalliselle tasolle, että työtä vaaditaan roimasti lisää, että saisit tämän ideasi vahvuudet esiin.* Toimijuutta kuvataan ominaisuudella pinnallinen tai laiska. AP1 antaa argumentissaan kuitenkin kirjoittajalle toivoa, jos tämä tekee paljon työtä jatkossa, idean vahvuudet saattavat löytyä. Implisiittisesti argumentti kertoo, että kirjoittaja on ollut laiska, hän ei ole tehnyt töitä tekstin eteen. Henkilökuvauksesta AP1:llä on myös tarkka näkemys *Jokaisen novellin perusongelma on se, että henkilöt eivät kasva syvyyssuunnassa, vaan jäävät ominaisuuksien luetteloksi.* Hän vahvistaa ilmaisuaan henkilökuvausten luokattomuudesta kertomalla, että sama ongelma on jokaisessa kirjoittajan tekstissä. Hän niputtaa novellit yhdeksi ja samaksi perusongelmaksi, jolloin mitään ei jää arvelujen varaan. Samaa tematiikkaa AP1 jatkaa palautteen toisessa kohdassa *novelleissa ei ole suuria tasoeroja ja niiden ongelmat ovat keskenään samankaltaisia,* näin hän vielä varmistaa, että kirjoittaja on varmasti ymmärtänyt ongelman ytimen ja laajuuden. Kerronnasta ja ilmaisusta AP1:llä on myös varma näkemys *Toinen iso asia on kerronnan löyhyys ja ilmaisun huolimattomuus.* Ilmaisun implikoi, että kirjoittaja on tahallaan ollut huolimaton ilmaisussaan. Huolimattomuudesta johtuva virhe etsii syyllistä, joka löytyy

kirjoittajasta. Toimijuutta luonnehditaan ominaisuudella huolimaton. AP1 vielä kertaa sanomansa toisessa yhteydessä *Mihin suuntaan etenetkin, ilmaisun kehittämisen haasteet ovat keskeisiä*. Kirjoittajan syyllistäminen on vielä suurempaa toisessa yhteydessä *Miksi mainitset sen, kun kuitenkin yrität kaikin tavoin peitellä sitä?* AP1 eksplikoi, että kirjoittaja tieteen tahtoen yrittää pimittää lukijalta tietoa. Ilmaisun sävy on kirjoittajaa syyllistävä. Toimijuus esitetään harhaanjohtamisena. Juonesta AP1:llä on myös vahva näkemys. Pejoratiivinen kuvaus kuluneesta juonikuviosta on kattava *Oleellinen ei erotu epäoleellisesta, juonikuvio jää kliseiseksi, äkkikäänteet seuraavat toistaan, päällimmäisenä on henkilöiden mielenkuohujen ja tunnetilojen jäljittäminen paisuttelevoin ilmauksin*. Runsaiden arvioiden lisäksi AP1 vielä varmistaa, että hänen sanomansa on varmasti saavuttanut kohteensa. Palautteen lopuksi hän vielä kertaa aiemmin sanomansa yhteenvetona *Kokoavasti vielä: menet nyt monilta osin siitä mistä aita on matalin, tyydyt viihteellisiin, pinnallisiin henkilökuviin, latistat tarinat selittelyillä ja jätät teemojen kehittelyn nupuilleen*. Synteesissä aiemmat asiat tiivistetään yhteen lauseeseen, jonka sävy on diskurssin mukainen. Toimijuus esitetään ominaisuuksilla laiska, pinnallinen, selittelijä, keskittymiskyvytön.

Vähättelydiskurssiin kuuluu piirteenä myös palautteenantajan omat tuntemukset, tekstin aiheuttama tunnereaktio *lopulta lukija väkisinkin ärtyy, kun kunnon pureskeltavaa ei löydy*. AP1 eksplikoi, että tekstin keho taso tekee hänet ärtyisäksi. Sanavalinta *väkisin* implikoi, että AP1 joutuu ilmaisemaan asian vastoin omaa tahtoaan, väkiväkällä. Hän siirtää vastuun tunteestaan kirjoittajalle, joka on aiheuttanut syyn ärtyisyydelle, AP1 on pakotettu kertomaan totuus tekstin puutteista. Toisaalta AP1:n paljastus tunteestaan, ärtyisyydestä myös jollakin tavalla auttaa ymmärtämään palautteen vähättelevää sävyä. Palautteenantajalla ei ole vaihtoehtoa, hän on pakotettu argumentoimaan vähättelevästi, koska kirjoittaja on tehnyt työnsä huolimattomasti. Vähättelydiskurssissa käsitellään laajempia, koko tekstiin liittyviä kokonaisuuksia sekä myös paikallista rakennetta. Palautepuheen sisältö, se mitä sanotaan, ei aiheuta päänvaivaa, mutta ilmaisun tyyli ja sävy, se miten asiat sanotaan sen sijaan voivat herättää kysymyksiä.

Itsetuntodiskurssi

Itsetuntodiskurssissa kuvataan miten palautepuheessa yleistetään ja konstruoidaan tekstin päähenkilöt psykologian piiriin kuuluvaan kategoriaan. AP2 representoi kaikki tekstin päähenkilöt minäkäsitykseltään heikoiksi *Kullakin naisella tuntuu olevan itsetunto-ongelmia, vaikka he ovat jo osin menestyneet, saaneet asemaa tai heidän olettaisi olevan tyytyväinen elämäänsä.* Kategoria on kiinnostava, koska teksteissä ei eksplisiittisesti viitata, tai päähenkilöitä ei kuvata itsetunto-ongelmaisiksi. Tulkintansa perusteluksi AP2 kertoo T4:n päähenkilön aktiivisesti ajattelevan sitä, millaisena muut ihmiset häntä pitävät – *peilaa itseään koko ajan suhteessa siihen, miltä hän näyttää muiden silmissä.* AP2 jatkaa päähenkilöiden representointia toisella psykologisen kategorian olettamuksella *Näkisin, että yhdistäväänä tekijänä näillä naisilla on ns. kiltin tytön syndrooma: he pyrkivät olemaan kilttejä, koska heidät on (ehkä?) kasvatettu siten, ja siksi he ottavat ympäristöltä vastaan alistamista ja pelaavat itseään suhteessa muiden olettamuksiin. Itsetunto ei ole kovin vahva saavutetusta statuksesta huolimatta tai parisuhderintamalla ei mene hyvin, vaikka mies olisikin olemassa.* AP2 tekee yleistävän, kaikkia tekstin päähenkilöitä kuvaavan olettamuksen *kiltin tytön syndroomasta,* vaikka AP2 kuvaa myöhemmin T1:n päähenkilöä päinvastaisin olettamuksin. Henkilöä kuvataan aktiiviseksi toimijaksi, vaikkakin elämässään pettymyksiä kokeneeksi *Veera taas on suoraan saalistamassa ja pettymysten marinoima,* toisessa yhteydessä T1:n päähenkilö kuvataan vahvaksi henkilöksi, joka ei vähästä säikähdä *Veera on nelikosta mielestäni vahvin: hän on heittäytynyt saalistajan asemaan, eikä suostu lannistumaan pettymyksistä huolimatta, osaa suhtautua itseensä ja epäonnistumisillaan huumorilla.* T1:n päähenkilön kuvaus ei vastaa kuvausta sellaisesta henkilöstä, jolla on heikko itsetuntemus, vaikka AP2 väittää kaikilla päähenkilöillä olevan itsetunto-ongelmia. AP2 myös kuvaa kaikkia päähenkilöitä sankarittariksi *Koin jokaisen eräänlaisena sankarittarena, vaikkakin langenneina tai uutta nousemistaan odottavana.* Sankarittaren konnotaatio viittaa juhlinnan kohteeseen tai jostakin asiasta kuuluisaan, esim. rohkeudestaan, henkilöön, ei itsetunto-ongelmiin. AP2 kokee kuitenkin tekstien perusteella, että itsetunto-ongelma on korjaantumassa *Novellien perusteella itsetunnon kohenemisessä on kuitenkin tapahtumassa kehitystä, – – [T2:n päähenkilö] lopussa pystyy hivenen sanomaan asiakkaalleen takaisin, ja [T3:n päähenkilö] osaa lopettaa suhteen, jossa häntä hyöäksikäytetään.* Palautepuheen lopussa hän tekee olettamuksen

päähenkilöiden itsetunnon parantumisesta tapahtumien perusteella *Toisaalta* novelleissa on humoristinen ja positiivinen pohjavire, naiset kokevat voimaannuttavia tapahtumia, ja näiden tekstien perusteella voi olettaa, että itsetunto kohenee ja elämälaatu paranee. Ilmaisuuksista toisaalta implikoi AP2:n epävarmuudesta, ikään kuin aiemmat oletukset päähenkilöiden itsetunto-ongelmista eivät välttämättä määrittelisikään päähenkilöiden luonnetta. AP2:n palautepuhe voidaan tulkita myös toisin: Toisaalta kerronnan humoristinen ja positiivinen sävy ja päähenkilöiden kokemat tapahtumat voisivatkin kertoa jostain muusta kuin henkilöiden huonosta itsetunnosta.

Lakonisuusdiskurssi

Lakonisuusdiskurssi kuvaa sitä, miten AP3 on palautepuheensa rakentanut. Diskurssin ominaisuuteen kuuluu tyylin nasevuus ja lyhytsanaisuus, mikä ei suinkaan tarkoita, että palautepuheen sisältö olisi yhtään vähäisempi. Palautepuheessa mennään suoraan asiaan – *in medias res*. Palautepuhe on muotoilultaan taloudellista ja jäsenneiltyä, siitä puuttuvat turhat sanat, mutta kieli tai sisältö eivät tästä kärsi. Palautepuheessa käytetään paikoin slangi-ilmaisuja, joilla pyritään usein lyhentämään lähtösanaa, mikä sopii tiukkaan formaattiin. AP3:n palaute on saatu mahtumaan yhteen liuskaan, kun vastaavasti muiden arvostelupalveluiden palautteiden sivumäärät vaihtelivat 2,5–5,5 liuskan välillä. Korjauksia on tehty myös itse käsikirjoitukseen, mutta tässä työssä niihin ei puututa. Lakonisuusdiskurssin puhetapa ei aliarvioi kirjoittajaa, siinä kriittiset asiat sanotaan suoraan, kaartelematta, ja annetaan kannustavaa palautetta, jos on aihetta. Subjektiivisuus on palautepuheessa läsnä.

Palautepuheen rakenne on jäsenneilty siten, että ensin arvioidaan kukin teksti omanaan huonommasta parempaan, jonka jälkeen AP3 antaa neuvoja ja ohjeita tekstin kehittämiseen. Sitten arvioidaan kirjoittajan vahvuuksia ja otetaan esille tärkein muutosehdotus. Lopuksi kerrataan aiemmat keuhut yleisemmällä tasolla. Lyhyesti, jäsenneellysti ja ytimekkäästi.

AP3 aloittaa palautepuheensa kursailemattomasti *menen suoraan asiaan*. Ensin hän kertoo yleisen, kaikkia tekstejä koskevan muutosehdotuksen *tarinoita vaivaavat itsestäänselvyydet: kirjailijan tulisi näyttää, ei selittää*. Toimijuus kuvataan ominaisuudella selittelijä.

T1:n palautepuheessa tuodaan henkilöön kohdistuva ristiriita esille *Veeran käyttäytyminen ja hyvä asema työelämässä eivät ole kovin uskottavia*. Tämän jälkeen esitetään kysymys, joka sisältää subjektiivisen olettamuksen päähenkilöstä *Miksi Mikko ei kelpaisi lyhyen ajan tuttavuudeksi, jos Veera halusi vain turvallisuutta – hellyyttä ja seksiä?* Tämän jälkeen tarkastellaan kriittisesti kerrontaa *Välillä fokusointi mättää: vaikka kerronta on objektiivista, kolmannessa persoonassa, tuntuu, että kaikkietävä kertoja astuu kehiin ja kommentoi liikaakin päähenkilöidensä edesottamuksia*. Lopuksi kannustetaan kehumalla esimerkin voimalla *Esimerkit ja yksityiskohdat "Veerassakin" ovat hyviä, esim. meikkaaminen ulos lähtiessä*. Kirjoittajan toimijuus esitetään epäuskottavan henkilön luoja, päämääröijänä ja lopuksi onnistuneiden detaljien rakentajana.

T2:n kohdalla alkuun arvioidaan teksti suhteessa muihin *Emman tarina on mielestäni heikoin neljästä*. Tämän jälkeen asia perustellaan subjektiivisesti *Tuntuu epäuskottavalta, että Sara P. on noin tärkeässä asemassa Emman elämässä, suorastaan jumaloinnin kohde*, ja jatketaan henkilön luonteen kuvauksella *Vaikka Saran itsekkyyks ja "alhaisuus" paljastuukin, siinä ei mielestäni ole tarpeeksi draamaa tarinaan*. Tekstin tapahtumien toimimattomuus perustellaan niinikään esimerkin avulla *Lopun Linnan -juhlat on päälle liimattua "kiksiä", joka ei toimi*, ja tästä annetaan vielä lisäesimerkkejä. Lopuksi esitetään kysymyksen muodossa negatiivinen evaluaatio *Mutta miten Emman oma elämä? Onko yllättävään onnellinen loppu tarpeellinen?* Kirjoittajan toimijuus kuvataan epäuskottavan henkilön ja tapahtuman rakentajana.

T4:n palautepuheessa kerrotaan ensin oma vaikutelma tekstistä, jonka jälkeen kysytään yksityiskohdan merkityksestä *Laurakaan ei minua säväyttänyt; siinä oli paljon kiinnostavaa, mutta esimerkiksi keltainen stetoskooppi – jäi arvoitukseksi – miksi se oli niin tärkeä, novellin keskiössä?* Tämän jälkeen tehdään oletuksia, joista toisessa vedotaan

subjektiivisuuteen *Luulen että Kuisma olisi kiinnostunut Laurasta ilman stetoskooppiakin* ja toisessa vedotaan konsensusukseen, saman asian jakavien lukijoiden joukkoon *Lukija odottaa, että Lauran ja Soilin tapaamisesta kehkeytyisi jotain – mutta ei*. Lopussa ohjeistetaan miten tekstiä tulisi parantaa *kaipasin lisää kärjekkyyttä, terävöintiä, jopa liioiteltua karrikoimista*, lopun kommentilla kannustetaan ja pehmennetään kritiikkiä *Lopun tapahtumat ovat tietenkin surkuhupaisen yllättävät*. Kirjoittajan toimijuus kuvataan lattean tekstien ja yllättävän tapahtuman rakentajana.

T3:n palautepuheen alussa jälleen kerrotaan oma vaikutelma tekstistä *Sannin tarina sytytti ehkä eniten*. Seuraavaksi vaikutelma perustellaan ensin yleisemmällä tasolla *Olet päässyt monin paikoin uskottavuuden makuun ja perään yksityiskohtaisemmin Salaaminen ja uskottomuus tuntuu lukijan iholla, vaarallisuuden, uutuudenviehätyksen – ja kielletyn hedelmän maun kokeminen*. Lopussa heitetään ilmaan reflektiivinen kommentti, joka tuo AP3:n oman impression esille *Siis naisetkaan eivät voi olla toistensa luotettavuudesta ja uskollisuudesta varmoja?* Toimijuus esitetään uskottavan henkilökuvan rakentajana.

Yksittäisten tekstien jälkeen AP3 neuvoo esimerkkiä käyttäen miten tekstejä tulisi parantaa *Kaiken kaikkiaan, luulen, että joudut työstämään ja hiomaan vielä novellejasi: tee niin kuin Sannissa – heittäydy päähenkilön nahkoihin*. Tämän jälkeen ohjeistetaan yleisemmällä tasolla *Kärjistäminen, syöentäminen, uskallus – ne ovat avainsanat*. Kolmen listalla ohjeistetaan mitä tulisi välttää *Vältä yleistyksiä ja itsestäänselvyksiä. Anna päähenkilösi toimia ja puhua itse. Älä kommentoi heidän tekemisiään*.

Palautepuheen lopussa ensin kehutaan kirjoittajan vahvuuksia *Olet sujuva kirjoittaja, ja sinulla on paljon hyviä kielikuvia* ja kerrataan tärkein muutosehdotus *Syvennä vielä päähenkilöitteesi luonnetta, anna heidän tulla esiin*. Viimeisenä kannustimena kerrataan aiemmat kehut, jotka nostetaan yleisemmälle tasolle *Usein päähenkilö vie mennessään, ja niin mielestäni käy Sannin tarinassa. Loppu on uskottava, ei liian yllättävää, mutta kuitenkin haikea, dramaattinen ja todentuntuinen*. Toimijuus kuvataan sujuvana kirjoittajana, jolla on osuvia kielikuvia, ja vaikka kirjoittaja parhaimmillaan onnistuu

luomaan uskottavan henkilöhahmon, on henkilöhahmojen luonteen syventämiseen yleisesti kiinnitettävä huomiota.

Lillukanvarsidiskurssi

Palaute kohdennetaan pääsääntöisesti koko tekstiin tai tekstin paikalliseen kommentointiin. Näiden lisäksi se voi liittyä tekstinulkoisiin kommentteihin. Koko tekstiin liittyvissä kommentteissa käsitellään tekstiä kokonaisuutena tai laajempia kokonaisuuksia kuin virkkeitä tai kappaleita. Tässä pääryhmässä on kolme alaluokkaa: ajatusten kommentointi, kehittäely ja kokonaisuuden kommentointi. Tekstiä voi kommentoida myös kappale-, lause- ja virketasolla, sekä sanatasolla. Tällöin kyseessä on paikallisen tason kommentointi, jonka alaryhmiin kuuluu paikallinen rakenne, sanavalinnat sekä oikeakielisyys ja konventiot (Svinhufvud 2009, 79-81.) Lillukanvarsidiskurssissa keskitytään pääosin paikallisen tason kommentointiin, erityisesti sanavalintoihin ja jonkin verran paikalliseen rakenteeseen. Koko tekstiin liittyvää kommentointia on melko vähän, muutamia tämän osa-alueen kommentit liittyvät tekstin kehittelyyn, kirjoittajalta pyydetään esim. lisäperusteluja henkilöiden iästä tai miten he ovat tutustuneet toisiinsa. Yksityiskohtien tarkastelu on palautepuheen keskeinen ja sitä määrittävä piirre. En tarkoita, että yksityiskohdat eivät olisi tärkeitä, niiden avulla kirjoittaja pystyy luomaan uskottavia ja erottuvia tapahtumia, tunnelmia ja henkilöitä, vaan sitä, että palautepuheesta tulee yksiulotteinen, jos se keskittyy vain yksittäiseen tekstin ominaisuuteen. Tekstin kannalta tärkeä yksityiskohta muuttuu epäolennaiseksi, kun tekstin kokonaisuuden rakentamisen muut osa-alueet, kuten tekstin maailma, kieli, tematiikka ja rakenne jätetään palautepuheen ulkopuolelle. Tällöin palautepuheen funktio myös muuttuu epäolennaisempaan suuntaan.

Lillukanvarsidiskurssi on luettavissa AP4:n palautepuheesta. Jo palautteensa alussa AP4 antaa viitteitä siitä, millaisiin asioihin palautepuheessa keskitytään *Mielenkiintoinen naisnelikko, joka kyllä koko tekstin luettuani herätti joitkin kysymyksiä, joihin toivoisi vastauksia jossakin muodossa. Sanavalinta joitakin kysymyksiä implikoi pienempiä kysymyksiä, yksityiskohtia, ei niinkään kokonaisuutta. Ilmaisuuksia implikoi*

myös interaktiivisuudesta, AP4 esittää kirjoittajalle toiveen, että tämä kertoisi oman tulkintansa puheena olevasta asiasta. AP4 pyytää kirjoittajalta lisätietoa henkilöiden välisistä suhteista ja myös esittää arveluja suhteiden rakentumisesta *Mikä näitä naisia yhdistää eli missä yhteydessä he ovat toisiinsa tutustuneet? Hehän toimivat hyvin erilaisissa ammateissa, joten työ ja opiskelu eivät ole yhdistävää tekijä. Ovatko he koulukavereita vain onko heillä yhteinen harrastus?* AP4 kiinnittää myös laajaa huomiota henkilöiden ikään, joka ei tule hänen mielestään esille riittävän selvästi *Entä minkä ikäisiä naiset ovat? Siitä syntyy ristiriitaisia käsityksiä.* Tämän jälkeen hän antaa kustakin henkilöstä useita esimerkkejä, joissa on hänen mielestään ristiriita henkilön iän ja toiminnan välillä. Ristiriitaselostuksen jälkeen hän vielä varmistaa, että kirjoittaja on ymmärtänyt asian *Näissä edellä mainituissa asioissa olisi siis täsmentämisen varaa.* Lisäksi hän ehdottaa ratkaisua ristiriitaisten tietojen selventämiseksi *Pitäisikö alkuun kirjoittaa luku, jossa valotettaisiin näitä asioita?* Lopussa hän vielä perustelee asiansa *Kyllä tällaiset seikat kiinnostavat lukijoita ja lähentävät heitä novellien henkilöihin.* Vasta-argumentilla *Kyllä tällaiset seikat kiinnostavat lukijoita* AP4 varautuu etukäteen suojaamaan vastaväitteet. Hän myös vetoaa suureen *lukijoiden* joukkoon, jonka hän antaa ymmärtää jakavan hänen omat ajatuksensa. Argumentin vahvistaminen kahdella retorisella keinolla saattaa viitata AP4:n epävarmuuteen omasta argumentistaan. Ehkä hän itsekin epäilee onko henkilöiden iällä sittenkään olennaista merkitystä tässä kontekstissa? Toimijuudesta rakennetaan kuvaa suurpiirteisenä kirjoittajana.

Lillukanvarsidiskurssissa esitetään kysymyksiä teksteihin liittyvistä yksityiskohdista. AP4:ää askarruttaa miten T1:n päähenkilö saa oven auki unohdettuaan avaimet kotiin ja kerrotaan miten tekstissä oleva ristiriita, lukon ja ikkunan väliin jäävä tila, voidaan selvittää. *Entä ylettyykö käsi lukkoon saakka oven yläpuolelta olevasta ikkunasta? Mittaa millä korkeudella lattiasta oma lukkosi on ja mieti millä korkeudella ikkuna olisi, jos se on oven yläpuolella.* AP4 myös haluaa lisätietoa huonekalusta *Minkälainen on sohva, josta irtoaa höyheniä?.* Kysymyksiä herättää lisäksi se, kuinka pian tapaturmasta alkaa turvotus nilkan ulkoisen nivelsiteen repeämässä *Ja vielä: turpoaako nilkka heti makkarapötköksi, kun sen on satuttanut, vai vasta jonkin ajan kuluttua?* Lillukanvarsidiskurssissa kerrotaan omakohtaiseen näkemykseen vedoten tekstissä olevien yksityiskohtien oikea luonne. AP4 kertoo asiantuntijan kategoriasta esim.

katukivistä *Olen asunut melkein koko ikäni kantakaupungissa ja tiedän, että mukulakiviä on lähinnä Senaatintorin ympäristän kaduilla, ei niitä ole esimerkiksi Töölössä eikä Kampinmalmin alueella, ei Eerikinkadullakaan; nupukiviä ja ja noppakiviä voi olla sekä nakkikioskeista Kyllä ne nakkikioskitkin ovat noilla alueilla aika harvassa eikä niitä ainakaan alkuillasta avoilla. Kysymysten ja omakohtaisten kokemusten luettelon jälkeen AP4 vielä erityisesti pyytää kirjoittajaa olemaan tarkempi yksityiskohdissa *Mieti tarkkaan yksityiskohtien uskottavuutta!* Lopun huutomerkki implikoi argumentin sisältämästä kritiikistä ja argumentin tärkeydestä. AP4 kiinnittää palautepuheessaan huomiota teksteissä oleviin kielikuviin, joiden funktio muodostuu polaariseksi *Olet innostunut keksimään värikkäitä ilmauksia, jotka kääntyvät helposti itseään vastaan.* AP4 kertoo antavansa joitakin esimerkkejä kyseisistä kielikuvista ja pyytää etsimään niitä lisää *Otan joitakin esimerkkejä: etsi itse lisää ja tee niistä vähemmän lennokkaita.* Ilmaisuuksien implikoi, että esimerkkejä on vain vähän, vaikka todellisuudessa lista koostuu yhdeksän kielikuvan esimerkistä. Toimijuudesta rakennetaan kuvaa suurpiirteisestä kirjoittajasta, jonka kielikuvat saavat aikaan tarkoitustaan vastaamattoman vaikutuksen.*

Tekstien kokonaisuuksien tarkastelu jää yksityiskohtia vähemmälle huomiolle. Tekstejä arvioidaan objektiiviseen sävyyn, yleisellä tasolla, muutamalla lauseella riippumatta siitä onko kyseessä kriittinen vai kannustava arvio. T1 arvotetaan heikoimmaksi, ja tekstin loppu kuvataan epäuskottavaksi *Näistä neljästä novellista [T1] on ilman muuta vaatimattomin. [T1] viimeinen kappale on niin villi, että menee jo vähän överiksi. T3 saa hyvät arviot – – tämä on kyllä ehyt ja intensiivinen tarina, – – on kyllä hyvä, mutta ei se alkuun kai oikein sovi. T3:ssa arveluttaa kehyskertomuksen funktio tarina eroaa muista, koska siinä on koko naiskaarti paikalla. Hieman hämäräksi jää se, mitä Sanni kertoo ystävilleen ja mikä tapahtuu myöhemmin. Samoin T2 ja T4 saavat molemmat positiiviset arviot – – tarinat sujuvat paremmin ja ovat oikeastaan aika hauskoja ja hyvin eteneviä molemmat. Lauran [T4] tarina kokonaisuudessaan on näytteistä ehein ja uskottavin. Tekstin miljöö arvioidaan niukasti, mutta positiivisesti subjektiivisella otteella ja omakohtaisella kokemuksella *Minua miellytti se, että nimesit paikkoja lja annoit henkilöittesi liikkua paikasta toiseen. Ainakin helsinkiläinen pääsee retkille mukaan.* AP4 myös kiinnittää huomiota persoona- ja demonstratiivipronominien*

puutteeseen teksteissä *Vaihtelun vuoksi voisit käyttää muotoja hän tai tämä, mikä kulloinkin paremmin luontuu*. AP4 lopettaa palautepuheensa toteamukseen *Näillä evästyksillä voit jatkaa*, mikä implikoi sitä, että AP4 on itse tyytyväinen antamaansa palautteeseen.

Johtoajatusdiskurssi

Johtoajatusdiskurssissa huomio kiinnitetään teemaan, keskeiseen sanomaan, kutakin novellia kuvaavaan perusideaan. Vaikka teema on keskeisin asia tässä diskurssissa, palautepuheessa nostetaan esille myös novellien kehittämistä vaativat loppuratkaisut *Kaiken kaikkiaan novellikokoelman alkuasetelma kuulostaa hyöältä. Mutta tässä vaiheessa kannattaa vielä hio yksittäisiä novelleja nimenomaan niiden loppuratkaisua silmällä pitäen*. AP5 perustelee yleisellä tasolla novellien avoimen loppuratkaisun ongelmat *Toki novellissa saa olla avoin lopetus eli lukijan tulkittavaksi jää varsinainen sanoma. Mutta vielä tällaisenaan novellisi loppuvat lyhyeen*. AP5 kannustaa siirtymään tarkastelussa yksittäisen novellin loppuratkaisusta korkeammalle, keskeisen sanoman tasolle *Mutta sen sijaan että kehottaisin sinua hiomaan vain novellien loppuja, kehotankin miettimään kunkin novellin teemaa, sitä mitä se haluaa sanoa tai mikä on sen ydinajatus*. Palautepuheen sävy on kirjoittajaa kunnioittava, AP5 ohjaa ja johdattelee, mutta ei kontrolloi. Tämän jälkeen AP5 siirtyy käsittelemään yksittäisiä novelleja. T1:ssä hän kiinnittää aluksi huomion loppuratkaisuun ja arvioi ideaa *loppua voisi miettiä*. – – *Veeran deittailun kuvaaminen on ihan hauska idea*. Seuraavaksi AP5 perustelee miksi loppuratkaisu ei toimi *Veeran kuvitelma siitä, että hän on saaliseläin, ei riitä antamaan kertomukseen loppukoukkua*. T1:n palautepuheen lopussa hän nostaa jälleen teemaan esille – *Tämänkin novellin kohdalla miettin vielä ideaa ja toisin sitä enemmän esiin*. ja kertoo esimerkin avulla oman tulkintansa sanomasta *Voisin tulkita novellin sanovan vaikkapa tyyliin "ei ole koiraa karvoihin katsomista", koska Mikko osoittautuu ensivaikutelmasta huolimatta huomaavaiseksi*. T2:n kohdalla AP5 ensin arvioi positiiviseen sävyyn henkilökuvan onnistumista, ja lopussa palaa jälleen teemaan – – *kuvaa hienosti diivan oikukasta käytöstä*. – – *Tämäkin novelli on ihan hyöä. Mutta sitäkin voisi syventää*. T4:n palautepuheen alussa AP5 arvioi tekstiä positiiviseen sävyyn, mutta kiinnittää huomion myös puutteelliseen loppuun – – *on mukaansatempaava ja*

viihdyttävää kertomus, mutta loppu tulee liian äkkiä eikä varsinaista ajatussisältöä ole pohjustettu tarpeeksi. Hieman myöhemmin AP5 kannustaa kirjoittajaa ajatuksella, että sanoma on löydettävissä, vaikka se vielä onkin implisiittinen Tulkitsen kuitenkin että sanottavaa olisi enemmän, joten sitä voisi tuoda enemmän esiin. Lopussa hän herättelee kirjoittajaa pohtimaan erilaisten näkökulmien kautta tekstin teemaa Miettiä hänen henkilöhistoriaansa, motiivejaan ja toiveitaan ja kuvata tarkemmin, miten novellin loppukohtaus vaikuttaa hänen elämäänsä. Palautepuheen lopussa AP5 arvioi tekstejä subjektiivisesti Novellejasi oli mukava lukea. Niiden kuvaama elämänpiiri tuntuu autenttiselta ja tapahtumat on kiinnostavasti aseteltu. Sitten hän jälleen palaa novellien loppuratkaisuihin ja teemaan, ja antaa esimerkkejä kuinka sanoma kirkastuisi joskin kannustan vielä miettimään sitä, miten lopetat kertomukset. Novelleissa tuntuu myös olevan sanottavaa mutta sitä voisi tuoda enemmän esiin syventämällä henkilökuvausta ja hiomaan ilmaisua. Toimijuus kuvataan vetävänä, viihdyttävän tekstin kirjoittajana, vaikka tekstejä on mukava lukea, niiden loppuratkaisut vaativat tarkennusta, ja sanoma kiteyttämistä.

4.3.2 Yhteinen hegemoninen diskurssi

Statusdiskurssi

Kolmen arvostelupalvelun (AP2, AP3, AP5) palautepuheesta oli luettavissa yhteinen ideologisille seurauksille rakentunut puhetapa, statusdiskurssi, joka liittyi tekstin neljä (T4) päähenkilöön, Lauraan, joka on ammatiltaan lääkäri. Kaikissa kolmessa palautepuheessa Laura eksplikoitiin ammattinsa kautta kategoriolla lääkäri tai naislääkäri, silloinkin kun kuvattiin yksityiselämää. Lääkärin ylemmän statuksen ammatin konstruointi ulottui yksityiselämän osa-alueisiin mm. siten, että naislääkärillä ei uskottu olevan ihmissuhdeongelmia. Palautepuheissa on havaittavissa analogisuutta siinä, että lääkäri nähdään ja kuvataan konventisoituneena instituutiona, ei inhimillisenä ihmisenä. Palautepuheissa uusinnetaan eksplisiittisesti hegemonista valta-asetelmaa, jossa lääkäriys nähdään statuksena, joka sulkee pois ihmisyyden. Palautepuheessa statusdiskurssilla nähdään olevan suora korrelaatio henkilökohtaisen ominaisuuden, itsetunnon kanssa.

Statusdiskurssissa myös uusinnetaan epätasa-arvoista ja vinoutunutta naiseuden, sukupuolen, nuoruuden, aseman ja normatiivisen perheihanteen representaatiota. Sirpa Leppänen (2000, 231) puhuu kriittisestä feministisestä tyylintutkimuksesta, jossa systemaattisella lingvistic-tekstuaalisella analyysin avulla tarkastellaan keinoja, joilla sukupuolen representaatioita rakennetaan teksteissä. Erityisenä mielenkiintona on etsiä ja muuttaa niitä sukupuoleen kohdistuvia representaatioita, joilla sukupuoli, naiseus tai mieheys, tuodaan esille alistavassa, negatiivisessa tai vääristyneessä muodossa.

AP3:n palautepuheessa uusinnetaan kahta hierarkiadiskurssia: *status ja nuoruus*. Sitaatissaan *Luulen että Kuisma olisi kiinnostunut Laurasta ilman stetoskooppiakin* AP3 esittää implisiittisesti, että koska Laura on lääkäri, Kuisma on hänestä kiinnostunut. Ilmaisuuksella implikoi kriittisen feministisen luennan näkökulmalla, että mies tekee valinnan ja nainen on objekti. Riittää että Kuisma on kiinnostunut Laurasta, Lauran mielipiteellä tai halulla ei ole väliä. Toimijuuden näkökulmasta mies on aktiivinen ja nainen passiivinen, vastaanottaja. Ilmaisulla uusinnetaan valta-asetelmaa miehisestä valitsemisen oikeudesta, jossa naisen roolina on passiivinen vastaanottaja, miehisestä valinnan kohde. Ilmaisuuksella uusintaa myös toiseuden käsitettä. Epätasa-arvoinen sukupuolen representaatio on tuttu jo raamatusta, jossa nainen kategorisoidaan *heikompana osapuolena ja heikompana astiana*.

Samoin te, miehet, eläkää vaimonne kanssa ymmärtäväisesti, muistaen, että hän on heikompi osapuoli --
(1 Pietarin kirje 3:7, vuodelta 1993)

Samoin te, miehet, eläkää taidollisesti kukin vaimonne kanssa, niinkuin heikomman astian kanssa --
(1 Pietarin kirje 3:7, vuodelta 1933)

AP3 nostaa argumentissaan esille toisen kulttuurisen konvention, *nuoruuden*. AP3 ilmaisee eksplisiittisesti ihmetyksensä, ettei nuori naislääkäri löydä kumppania *Tuntuu myös oudolta, että nuori naislääkäri ei saa seuraa*. Ilmaisuuksella implikoi, että nuoruus on ihmissuhteen löytymisen edellytys. AP3 vetoaa yhteisesti jaettavaan kulttuuriseen konsensukseen, joka ihannoit nuoruutta. On myös mielenkiintoista, että tekstissä ei eksplisiittisesti kerrota henkilön ikää, AP3 on päätellyt itse, että kyseessä on nuori

henkilö. Ilmaisus voidaan nähdä myös vaihtoehdottomuuspuheena, joka peittää alleen vaihtoehtoiset marginaaliset äänet, joita tässä tapauksessa ovat, nuoruuden vastakohta, vanhemmat ihmiset, joilla ei ole mahdollisuutta löytää parisuhdetta ikänsä vuoksi. AP3:n ilmaisu implikoi, että lääkäri statuksensa vuoksi, ja henkilö, joka on ikävuosiltaan nuori, ovat kykeneviä löytämään seuraa, jolloin ajatus, että Laura ei löytäisi ihmissuhdetta, on kaksinkertainen mahdottomuus. AP3:n sanavalinta *tuntuu myös oudolta* implikoi, että tekstin henkilön ja tapahtumien välillä on ristiriita, on mahdotonta, ettei nuorella naislääkärillä ole ihmissuhdetta. AP3 uusintaa epätasa-arvoista ja vinoutunutta naiseuden ja nuoruuden, sekä asemaan perustuvaa representaatiota.

AP5 ilmaisee aluksi ihmetyksensä toisen henkilön statuksen ja toisen toiminnan välisestä ristiriidasta *Toki on hieman outoa, ettei vanha koulukaveri katso Lauraa ollenkaan ylöspäin, onhan tämä sentään lääkäri.* AP5 esittää eksplisiittisesti kyseenalaistamattomana totuutena, että lääkäri, ammatin statuksen vuoksi, pitää osoittaa kunnioitusta. Lääkäri representoidaan jumalolentona, jolle muiden, tavallisten kuolevaisten on osoitettava altruistista palvelusta. AP5 luo ilmaisussaan kontrastiparin, kunnioitettava lääkäri versus tavallinen kansalainen. Tekstin kohta, johon AP5 viittaa tapahtuu ruokakaupassa, ei lääkärin omassa toimintaympäristössä, sairaalassa. AP5 myös esittää oman tulkintansa tekstin ristiriidan syistä *Vai johtuuko koulukaverin ikävöä suhtautuminen alemmuudentunteesta tai peräti kateudesta?* AP5 eksplikoi, että muuta syytä ikävään käytökseen ei ole kuin kateus tai alemmuudentunne. Molemmat kategorioilla, kateellinen ja alemmuudentuntoinen, on negatiivinen konnotaatio. Ilmaisus *ikävöä käytös* sisältää kritiikin kirjoittajan suuntaan, joka ei ole ymmärtänyt, että vanhan koulukaverin käytös suhteessa lääkäriin ei ole uskottavaa. AP5 rakentaa argumentissaan epätasa-arvoista ja vääristynyttä ammatin statukseen liittyvää representaatiota.

AP5 inhimillistaa lääkärin toisessa yhteydessä *Tulkitsen, että Laura nolostelee sen tähden, ettei hänellä ole miestä ja lasta niin kuin hänen iässään muka kuuluisi.* AP5 implikoi, että päinvastoin kuin edellä, hän näkee lääkärin inhimillisenä ihmisenä, joka kokee normaaleja, ihmisille tyypillisiä tunteita, kuten noloutta. Ilmaisus implikoi,

että AP5 on tiputtanut lääkärin sille aiemmin luomaltaan jalustalta. AP5 tulkitsee lauseen lopussa, että Lauran nolouden syy on se, ettei hänellä ole miestä tai lasta. Ilmaisuuksien implikoi, että lapseton ja pariutumaton nainen on nolo, häpeällinen ilmiö. AP5 uusintaa vallalla olevaa, normatiivisen perheen ihannetta. AP5:n ilmaisu jättää marginaalin yksineläjät, lapsettomat ja samaa sukupuolta olevien suhteet. Ilmaisussaan *kuin hänen iässään muka kuuluisi* AP5 vahvistaa argumenttiaan vetoamalla yhteisesti jaettuun, itsestäänselvytenä pidettyyn totuuteen, konsensukseen, jossa tietty ikä edellyttää tietynlaista perhesuhdetta. Monien ihmisten jakama yhteinen mielipide on vahva argumentaatio, joka jättää marginaaliset äänet toissijaisiksi. AP5 uusintaa argumentissaan epätasa-arvoista normatiivisen perheihanteen representaatiota.

AP2:n sitaatissa kuvataan menestyneitä henkilöitä, jolla on itsetunto-ongelmia statuksestaan huolimatta – – *vaikka he ovat jo osin menestyneet, saaneet asemaa – – Itsetunto ei ole kovin hyöä saavutetusta statuksesta huolimatta.* Ilmaisuuksien implikoi, että status ei korreloi itsetunnon kanssa. Ilmaisuuksien implikoi myös, että oletusarvona menestykseen ja saavutettuun statukseen liittyy itsestään selvänä hyvä itsetuntoa. Ilmaisussa nähdään analogia ammatin statuksen ja henkilökohtaisen ominaisuuden välillä. AP2 luo kontrastiparin itsetuntoisista menestyjistä versus huono itsetuntoiset epäonnistujat. AP2 uusintaa argumentissaan vääristynyttä asemaan perustuvaa representaatiota.

Statusdiskurssi uusintaa lääkärimyyttiä yli-inhimillistäen yhden ammattiluokan edustajat. Se vahvistaa ylemmän ja alemman statuksen ammattien välistä jakoa, sekä jakoa luokkiin. Kohottamalla lääkärin asemansa vuoksi statussymboliksi, se samalla sulkee tältä pois inhimillisen elämän osa-alueet, sen josta muodostuu ihmisyyttä. Statusdiskurssin puhetaipoja voi pitää asenteellisina ja asenteiltaan vanhanaikaisina, ja jopa yllättävänä aineistossa ottaen huomioon palautteenantajien oletetun kokemuksen erilaisten tekstien henkilökuvauksista, ja erilaisen kirjallisuuden kautta syntyneestä laajakatseisuudesta ja näkemyksellisyydestä, sekä palautteenantajien kronologisesta iästä, joista kaksi oli iältään hieman yli 30-vuotiaita ja yksi noin 50-vuotias, sekä myös palautteenantajien sukupuolesta, kaikki palautteenantajat olivat

naisia. Yhteiskunnassa oletetusti vallalla oleva näkemys siitä, että juuri naisten ja nuorempien asenteet olisivat vähemmän vanhakantaiset, ei tässä aineistossa statusdiskurssin puhetapojen perusteella vahvistunut.

4.4 Palautepuheen aloitukset ja lopetukset

Palautteiden aloituksissa ja lopetuksissa oli havaittavissa mielenkiintoisia eroja AP1:n ja muiden arvostelupalveluiden välillä. AP1 aloitti palautteensa *Hei [Etunimi]. Olet lähettänyt arvoasteltavaksi neljän tekstin nipun, johon olen nyt tutustunut ja kerron näkemyksiäni.* AP1 kertoo näkemyksiään auktoriteettiasemastaan käsin, ylhäältä alaspäin suuntautuvassa viestinnässä on AP1:llä hierarkkinen asema suhteessa kirjoittajaan. AP1:n palautteen lopetus *Toivon että saat näistä ajatuksistani jotakin kipinää ja vastusta omille pohdinnoillesi!* haastaa kirjoittajan. AP1 käyttää ilmaisua *vastusta omille pohdinnoillesi*, joka sisältää eksplisiittisen haasteen ikään kuin kyseessä olisi jonkinlainen kamppailu, jossa AP1 antaa vastusta, vastarintaa kirjoittajan pohdinnoille. Ilmaisua kertoo myös siitä, että kriittisen sävyinen palaute on ollut tietoista toimintaa, jonka tarkoitus on haastaa. Lauseen lopussa oleva huutomerkki vielä alleviivaa sanomaa kuin varmistaakseen, että haaste on saavuttanut päämääränsä. AP2 aloittaa palautteensa kiittämällä luottamuksesta, jonka jälkeen hän kertoo kuinka aikaa tarkastella novelleja. AP lopettaa palautteensa *Toivon intoa ja menestystä kokoelman hiomiseen.* AP2 eksplikoi ilmaisuillaan arvostusta ja kannustusta. AP3 kertoo aluksi menevänsä suoraan asiaan, jonka jälkeen hän kertoo, että luulee, ettei kirjoittaja saisi tekstejä tällaisina läpi kustantajalta, ja lopettaa palautteensa toivotukseen *Onnea matkaan!* Vaikka AP3 sanoo aluksi suoraan, ettei usko tekstien olevan vielä julkaisukelpoisia, on viestinnän sävy neutraali ja asiallinen. Lopun onnentoivotusta seuraa huutomerkki, joka korostaa sen kannustavaa sävyä. AP4 kertoo aluksi, että naisnelikko vaikuttaa mielenkiintoiselta, vaikka se herättikin kysymyksiä, joihin hän toivoisi vastausta jossakin muodossa. Lopetuksessa AP4 sanoo *Näillä evästyksillä voit jatkaa. Toivottavasti löydät uusia raikkaita ja riittävän erilaisia tapahtumia tyttökkultien elämästä.* AP4:n aloitus on interaktiivinen, hän toivoo vuoropuhelua kirjoittajan kanssa tekstissä ilmenneisiin kysymyksiin. Lopetuksen

Näillä evästyksillä voit jatkaa implikoi puhujakategoriasta, johon kirjoittaja on itsensä asemoinut. Lopetuksen viimeinen lause Toivottavasti löydät uusia raikkaita ja riittävän erilaisia tapahtumia tyttökultien elämästä taas on sävyltään positiivinen, jota hellyttelynimitys tyttökullat lisää. AP5 aloittaa palautteensa muodolliseen ja kunnioittavaan sävyyn. Palautteen hän lopettaa kiitokseen ja toivotukseen Kiitos mukavasta lukukokemuksesta ja kirjoittamisen iloa! Alun neutraali, kunnioittava muodollisuus kääntyy lopussa kiitokseen mukavasta lukukokemuksesta ja toivotukseen kirjoittamisen ilosta. Positiivista loppua korostaa huutomerkki.

Palautteiden aloitukset:

Hei [Etunimi]. Olet lähettänyt arvosteltavaksi neljän tekstin nipun, johon olen nyt tutustunut ja kerron näkemyksiäni. (AP1)

Kiitos luottamuksesta. Tarkastelen nyt novelleja yleisesti ja erillisinä. (AP2)

[Etunimi] hyvä, menen suoraan asiaan. Luulen että et tällaisena saa novellejasi läpi kustantajalta (ainakaan isommilta, joihin tekstejä tulee vuodessa tuhansia, ja vain n. 0,5 % hyväksytään). (AP3)

Hei!

Mielenkiintoinen naisnelikko, joka kyllä koko tekstin luettuani herätti joitkin kysymyksiä, joihin toivoisi vastauksia jossakin muodossa. (AP4)

Hyvä [Etunimi Sukunimi] (AP5)

Palautteiden lopetukset:

Toivon että saat näistä ajatuksistani jotakin kipinää ja vastusta omille pohdinnoillesi! (AP1)

Toivotan intoa ja menestystä kokoelman hiomiseen! (AP2)

Onnea matkaan! (AP3)

Näillä evästyksillä voit jatkaa. Toivottavasti löydät uusia raikkaita ja riittävän erilaisia tapahtumia tyttökultien elämästä. (AP4)

Kiitos mukavasta lukukokemuksesta ja kirjoittamisen iloa! (AP5)

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tulokset, palautepuheen kielenkäytön kuvaukset on esitetty empiriaosassa. Tässä luvussa vedetään yhteen empiriaosan keskeisimmät tulokset ja tehdään niistä johtopäätöksiä. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää arvostelupalveluiden palautepuheen kielenkäyttöä: miten arvostelupalvelut representoivat ja arvottavat tekstejä ja miten palautepuhe konstruoidaan? Työhypoteesini oli, että arvostelupalveluiden palautepuheiden välillä on merkittäviäkin eroja. Jokainen tutkimuksessa tehty analyysi vastasi yhteen neljästä tutkimuskysymyksestä. Tutkimusmenetelminä olen käyttänyt pääosin analyyttistä diskurssianalyysiä, ja joissain analyyseissä myös kriittistä diskurssianalyysiä sekä sisällönanalyysiä ja sisällön erittelyä.

5.1 Yhteenvedo annetusta palautteesta

Luvussa 4.1 analysoitiin miten arvostelupalvelut ovat antaneet palautetta. Aineiston sisällönanalyysin ja -erittelyn avulla vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen: *1. Miten palautteet on muotoiltu, ja millaisia rooleja ja tyylejä palautteenantajille muodostuu?* Teorialähtöinen sisällönanalyysi perustuu Straubin ja Lunsfordin (1995) luokitukseen palautteen muotoilutavoista, palautteenantajien rooleista ja palautteenantajien tyyleistä (Straub & Lunsford (1995), viitattu lähteestä Svinhufvud 2009, 76-79). Sisällönanalyysin aluksi tutustuin arvostelupalveluiden palautteisiin useaan kertaan. Tämän jälkeen pyrin pelkistämään aineistoa etsimällä kustakin palautteesta näytteitä, aineisto-otteita, jotka teemoittelin Straubin ja Lunsfordin (1995) esittelemän luokituksen mukaan. Lopuksi tulkitsin löydettyjä tuloksia. Sisällönerittelyssä olen havainnollistanut tuloksia kvantifioinnin, tarkemmin frekvenssimittauksen avulla.

Taulukossa 4 on esitetty palautteiden muotoilutapojen esiintyvyys aineistossa. Kaiken kaikkiaan arvostelupalvelut käyttivät eniten reflektiivisiä kommentteja (fi 64), toiseksi eniten evaluaatioita (fi 45), seuraavaksi muutosehdotuksia (fi 38) ja

vähiten kysymyksiä (fi 28) palautteissaan. Arvostelupalvelut eivät kuitenkaan olleet palautteissaan mikään homogeeninen ryhmä, vaan AP1:n palautteiden muotoilu poikkesi muista arvostelupalveluista (AP2, AP3, AP4, AP5). AP1 käytti ainoana arvostelupalveluna *negatiivisia evaluaatioita* (fi 8), jotka olivat myös AP1:n eniten käyttämä kommenttimuoto. Negatiiviset evaluaatiot ovat kaikkein kriittisin tapa antaa palautetta, niillä osoitetaan tekstissä oleva puute, tai pelkästään kritisoidaan tekstiä muulla tavoin. Lisäksi AP1 oli ainoa, jolla ei ollut yhtään kehuihin viittaavaa kommenttia palautteissaan, kuin muilla arvostelupalveluilla niitä esiintyi välillä 3–6 kommenttia. Positiivisissa evaluaatioissa, kehuissa arvostelupalvelut esittävät positiivisen arvion jostakin tekstin ominaisuudesta. *Reflektiivisiä kommentteja* AP1:llä oli huomattavasti vähemmän (fi 6) kuin muilla arvostelupalveluilla (fi 10–22), jotka muotoilivat kommenttinsa eniten niiden avulla. Reflektiivisillä kommentteilla arvostelupalvelut eivät arvioi tai ohjaa tekstiä, vaan tuovat esille omia vaikutelmiaan, kuvailevat tai tulkitsevat tekstejä.

Palautteen muotoilutapojen perusteella voidaan arvostelupalvelut asettaa tiettyyn rooliin (taulukko 5) suhteessa kirjoittajaan. AP1:n ja muiden arvostelupalveluiden roolien välillä oli luonnollisesti eroa, koska muotoilutavoissakin niiden välillä oli eroja. Arvostelupalveluilla oli useita rooleja, mutta hallitsevin rooli AP1:llä oli *kriitikko* (fi 8), kun muilla arvostelupalveluilla hallitsevin rooli oli *lukija kokemustensa jakajana*: AP2 (fi 23), AP3 (fi 10), AP4 (fi 13), AP5 (fi 13). *Kriitikon* rooli muodostuu negatiivisista evaluaatioista ja rooli *lukija kokemustensa jakajana* reflektiivisistä kommentteista.

Palautekommenttien perusteella arvostelupalveluille voidaan määrittää palautteenantamisen tyyli (taulukko 6), jonka ääripäinä ovat autoritaarinen tyyli ja vuorovaikutteinen tyyli. AP1:n tyyli poikkesi muiden arvostelupalveluiden tyylistä. AP1:n hallitsevimmat tyylit olivat *autoritaarinen tyyli* (fi 8) ja *neuvova tyyli* (fi 8). Autoritaarisista tyyliä ei esiintynyt muilla arvostelupalveluilla. Muilla arvostelupalveluilla hallitsevin oli *analyyttinen tyyli*, joka on tyyleistä vuorovaikutteisista. Muilla arvostelupalveluilla analyyttinen tyyli esiintyi aineistossa seuraavasti: AP2 (fi 22), AP3 (fi 10), AP4 (fi 13), AP5 (fi 13). Autoritaarisen tyylin

omaksunut palautteenantaja käyttää auktoriteettiaan antaessaan palautetta, hän näyttää suoraan millaisia korjauksia tekstiin pitää tehdä. Neuvovan tyylin edustaja puolestaan on jossain määrin autoritaarinen, hän antaa ehdotuksia ja vaihtoehtoja miten tekstiä tulisi muokata. Analyyttisen tyylin omaksunut palautteenantaja on eniten vuorovaikutteinen, hän pyrkii luomaan itsensä ja kirjoittajan välille interaktion, hän tulkitsee, kysyy ja pyrkii kertomaan kirjoittajalle lukijan vaikutuksia tekstistä, ja siten auttaa kirjoittajaa näkemään, oivaltamaan ja kehittämään tekstiä. Hänen pyrkimyksensä on saada kirjoittaja itse tekemään päätökset muutosten suhteen, ei ohjata tätä auktoriteetin avulla.

Taulukossa 8 on esitetty palautteenantajien kontrolloivien kommenttien esiintyvyys aineistossa. AP1:n antamat kommentit edustavat tiukkaa kontrollia (37,9 %) tai vähintään keskinkertaista kontrollia (41,4 %). AP1:n kommentteista 80 prosenttia, eli neljä viidestä hänen kommentteistaan, sisältää joko tiukkaa tai keskinkertaista kontrollia. Vertailun vuoksi AP2:n ja AP5:n kommenteissa ei esiinny lainkaan tiukkaa kontrollia, ja lopuillakin tiukan kontrollin esiintyvyys on vähäistä: AP3 (15 %) ja AP4 (10,4 %). Vastaavasti muiden arvostelupalveluiden kommenteissa on vähäinen kontrolli eniten edustettuna: AP2 (59,6 %), AP3 (55 %), AP4 (44,8 %) ja AP5 (59,3 %).

5.2 Yhteenveto retorisisista keinoista

Retoristen keinojen analyysissä, luvussa 4.2 selvitettiin miten arvostelupalvelut rakentavat vakuuttavia argumentteja. Retorisia keinoja tarkastellaan Jokisen (1999b) puolustavan retoriikan keinoihin pohjautuvan analyyttiseen diskurssianalyysin avulla. Analyyttisen diskurssianalyysin avulla haetaan vastausta toiseen tutkimuskysymykseen: 2. *Miten palautteenantajat retorisesti vahvistavat palautepuhettaan?*

Taulukossa 9 on esitetty aineistosta löytyneiden retoristen keinojen esiintyvyys. Palautepuheessa pyrittiin huomattavasti enemmän argumentin vahvistamiseen kuin argumentin esittäjän vakuuttamiseen. Arvostelupalvelut käyttivät eniten *kategorioita*

(fi 22), toiseksi eniten *tosiasiapuhetta* (fi 21) argumentin vahvistamiseen. Myös *ääri-ilmaisuja* (fi 11), *numeerista ja ei-numeerista määrällistämistä* (fi 10) sekä *kolmen listaa* (fi 10) käytettiin jonkin verran. Muiden retoristen keinojen käyttö oli aineistossa vähäisempää. Arvostelupalveluiden välillä oli eroja sekä retoristen keinojen esiintyvyydessä että keinojen välillä. AP1:n argumenteissa esiintyi eniten retorisia keinoja (fi 41), toiseksi eniten niitä esiintyi AP2:n argumenteissa (fi 37). Muut arvostelupalvelut käyttivät retorisia keinoja vähemmän: AP3 (fi 14), AP4 (fi 9) ja AP5 (fi 7).

AP1 käytti eniten *tosiasiapuhetta* (fi 10) ja seuraavaksi eniten *numeerista ja ei-numeerista määrällistämistä* (fi 7) ja *ääri-ilmaisuja* (fi 7), kun AP2 käytti eniten *kategorioita* (fi 11) ja seuraavaksi eniten *tosiasiapuhetta* (fi 5) argumentin vahvistamiseen. Tosiasiapuheessa argumentti esitetään vaihtoehdottomana totuutena, johon argumentin esittäjä ei voi vaikuttaa. Asia esitetään niin, että se saadaan näyttämään puhujan tulkinnasta tai näkemyksestä riippumattomalta faktalta. Tosiasiapuhe on vahvan seurauksellista puhetta, jossa argumentin esittäjä ei ole vastuussa tapahtumien tai asioiden kulusta. Toimijuuden häivyttäminen, objektivointi, on myös eräs vallankäytön muoto, kun argumentin esittäjällä ei ole vastuuta sanomisistaan.

Numeerisessa määrällistämisessä argumenttia vahvistetaan esim. prosenteilla, luvuilla, taulukoilla, kun ei-numeerinen määrällistäminen kuvaa sanallisesti kvantifiointia, esim. suuri, marginaalinen. Ei-numeerisessa määrällistämisessä käytetään tehokeinoina myös *ääri-ilmaisuja*, kuten ei yhtään, kaikki, jokainen ym. AP1 käytti ei-numeerista kvantifiointia kuudessa argumentissa ja kerran numeerista. *Ääri-ilmaisujen* avulla korostetaan, maksimoidaan tai minimoidaan, kuvauksen kohteeseen liitettäviä piirteitä. Mielenkiintoista on myös se, että AP1 on ainoa arvostelupalvelu, joka ei käytä lainkaan argumentaatioissaan esimerkkejä tai rinnastuksia, joiden tarkoituksena on auttaa argumentin vastaanottoa ja ymmärrettävyyttä.

TAULUKKO 9. Aineistossa esiintyvien retoristen keinojen määrä (fi)

<i>Retoriset keinot</i>	AP1	AP2	AP3	AP4	AP5	Yht.
<i>Argumentin esittäjän vakuuttaminen</i>						
Etäännyttäminen omista intresseistä	1	-	-	2	-	3
Puhujakategorioilla oikeuttaminen	-	-	1	3	-	4
Liittoutumisasteen säätely	1	-	-	-	1	2
Konsensuksella / asiantunt. lausunnolla	1	2	1	-	1	5
<i>Argumentin vahvistaminen</i>						
"Tosiasiat puhuvat puolestaan"	10	5	5	-	1	21
Kategorioiden käyttö vakuuttamisen keinona	4	11	-	3	4	22
Numeerinen ja ei-numeerinen määrällistäminen	7	3	-	-	-	10
Metaforien käyttö	5	3	-	-	-	8
Ääri-ilmaisujen käyttäminen	7	4	-	-	-	11
Kolmen lista	1	4	5	-	-	10
Kontrastiparin käyttö	3	3	-	-	-	6
Esimerkkien ja erilaisten rinnastusten käyttö	-	2	2	1	-	5
Oletettuun vasta-argumenttiin varautuminen	1	-	-	-	-	1
Yhteensä	41	37	14	9	7	108

Vaihtoehtoisilla kielikuvilla luodaan erilaisia kategorioita asioista, ihmisistä ja tapahtumista. Kategoriat palvelevat erilaisten funktioiden, kuten oikeuttaminen ja kritisointi toteutumista. Taulukossa 10 on havainnollistettu kategorisointeja palvelevien funktioiden esiintyvyys arvostelupalveluiden palautepuheessa. Tarkastelun kohteena on, miten arvostelupalvelut suhtautuvat kategorisointien avulla itse tekstiin, tekstin henkilöihin sekä tekstin tyyliin. Kategorisointeja palvelevat funktiot on luokiteltu kriittiseen, positiiviseen ja neutraaliin suhtautumiseen. AP2:n argumenteissa käytettiin eniten (fi 11) kategorisointia verrattuna sekä AP2:n omiin että muiden arvostelupalveluiden kommentteihin. AP2 suhtautui luomissaan kategorioissa enemmistönä (fi 8) positiivisesti, positiivinen suhtautuminen kohdistui tekstin henkilöihin (fi 6) ja tekstin tyyliin (fi 2). AP2 osoitti myös vähäisessä määrin kriittistä suhtautumista tekstin henkilöihin (fi 3). Vaikka AP1 käytti melkoisen vähän (fi 4) kategorioita vakuuttamisen keinona, huomionarvoista on se, että kaikissa neljässä hänen käyttämässään kategoriassa suhtauduttiin kriittisesti sekä tekstiin (fi 1), tekstin henkilöihin (fi 1) sekä tekstin

tyyliin (fi 2). Mikään muu arvostelupalvelua ei osoittanut kategorioiden avulla pelkästään kriittistä suhtautumista.

TAULUKKO 10. Kategorisointeja palvelevien funktioiden esiintyvyys (fi) aineistossa

<i>Palautteenantajan suhtautuminen asiaan</i>	AP1	AP2	AP3	AP4	AP5	Yht.
Kriittinen suhtautuminen						
Teksti	1	-	-	-	-	1
Tekstin henkilö	1	3			1	5
Tekstin tyyli	2	-	-	-	-	2
Positiivinen suhtautuminen						
Teksti	-	-	-	-	-	0
Henkilö	-	6	-	3	1	10
Tekstin tyyli	-	2	-	-	-	2
Neutraali suhtautuminen						
Teksti	-	-	-	-	-	0
Henkilö	-	-	-	-	2	2
Tekstin tyyli	-	-	-	-	-	0
Yhteensä	4	11	0	3	4	22

5.3 Yhteenvedo diskursseista

Palautepuheesta etsittiin myös diskursseja luvussa 4.3. Kultakin arvostelupalvelulta valittiin yksi, sen hallitsevinta puhetapaa kuvaava diskurssi. Palautepuheesta löytyi myös yksi yhteinen, kolmen arvostelupalvelun puheessa toistuva hegemoninen diskurssi. Arvostelupalvelukohtaisia diskursseja tarkasteltiin analyyttisen diskurssianalyysin, ja hegemonista diskurssia kriittisen diskurssianalyysin avulla. Tässä analyysissä vastataan kolmanteen tutkimuskysymykseen: 3. *Millaisia diskursseja arvostelupalvelut tuottavat palautteissaan?*

Palautepuheesta löytyi seuraavat arvostelupalvelukohtaiset diskurssit: *vähättelydiskurssi* (AP1), *itsetuntodiskurssi* (AP2), *lakonisuusdiskurssi* (AP3), *lillukanvarsidiskurssi* (AP4) ja *johtoajatusdiskurssi* (AP5). Hegemonisen puhetavan, joka toistui samanlaisena kolmen (AP2, AP3, AP5) arvostelupalvelun palautepuheessa nimesin *statusdiskurssiksi*. Kaikkia palautepuheita koskevia yhteisiä diskursseja ei aineistosta löytynyt. Itsetuntodiskurssi poikkesi muiden

arvostelupalveluiden diskursseista siten, että siinä huomio kohdistetaan tekstin henkilöihin, kun muiden arvostelupalveluiden diskurssit kuvaavat palautteenantajan käyttämää kielellistä ilmaisutapaa.

Värittävä ilmaus ei ole argumentti, vaikka siitä voisi luoda vaikutelman argumentista. Värittävä ilmaus ei perustele, se luo kielteisen tai myönteisen arvo- tai tunnelatauksen (Kakkuri-Knuutila 2004, 258). *Vähättelydiskurssia* määrittävät AP1:n pejoratiiviset, vähättelevät, joissain kohdin jopa poleemiset ilmaisut läpi palautepuheen. Diskurssin vähättelevä sävy on tietoista, ja pääosin eksplisiittistä. Vähättelevät nimitykset, esim. nippu kuvattaessa tekstejä, sekä vaihtoehtottomuus kuuluvat vähättelydiskurssiin. AP1 antaa kirjoittajan valita kumpaan kategoriaan, laiska vai suunnitelmallisen huolimaton, hän itsensä asettaa. Mahdollisesti kannustavaksi tarkoitettut, evaluaatiot jäävät implisiittisiksi pejoratiivisen kritiikin alle, jolloin ne voidaan asettaa *melkein kannustavat ilmaisut* -kategoriaan. Terävänäköisen tietäjän positiosta näyttäytyvä AP1 kuvaa ja evaluoi perinpohjaisen kattavasti kaikki kirjoittamiseen liittyvä merkittävät osa-alueet, kuten tekstin idea, lähestymistapa, toteutus, henkilökuvaus, kerronta, ilmaisu, juonikuvio, ja lopuksi vielä vedetään yhteen kertauksena. Vähättelydiskurssin ominaisuutena on myös kirjoittajan syyllistäminen sekä AP1:n omat tuntemukset, ärtyneisyys, jonka aiheuttaa tekstin kehno taso. Toimijuus esitetään ominaisuuksilla laiska, pinnallinen, selittelijä, keskittymiskyvytön.

Itsetuntodiskurssissa AP2 tekee yleistyksiä tekstin päähenkilöistä ja merkityksellistää päähenkilöt psykologin piiriin kuuluvalla kategoriolla. AP2 kuvailee kaikkien tekstien päähenkilöt itsetunto-ongelmaisiksi, vaikka eksplisiittisesti tähän ei viitata missään tekstissä, tai päähenkilöitä ei kuvata näin. Hän myös käyttää toista psykologian piiriin kuuluvaa kategoriaa, ns. kiltin tytön syndrooma, jolla hän yleistäen kuvaa kaikkia päähenkilöitä. Palautepuheessa on havaittavissa ristiriitaa yleistävän kategorisoinnin, itsetunto-ongelmainen, ja tekstin henkilön kuvailun välillä. AP2 kuvaa T1:n päähenkilöä aktiiviseksi toimijaksi ja vahvaksi henkilöksi, joka ei vähästä säikähdä. AP2 kuvaa lisäksi kaikkia päähenkilöitä sankarittariksi, jonka konnotaatio viittaa enemmänkin juhlinnan kohteeseen ja kuuluisaan henkilöön

kuin itsetunto-ongelmiin. Palautepuheen lopussa AP2 implikoi epävarmuudesta ilmaisulla *toisaalta*, ikään kuin hän pyörtäisi aiemmat olettamuksensa henkilöitä määrittävästä itsetunto-ongelmasta *Toisaalta novelleissa on humoristinen ja positiivinen pohjavire, naiset kokevat voimaannuttavia tapahtumia.*

Lakonisuusdiskurssi kuvaa tapaa, jolla AP3 on palautteensa rakentanut: lyhyesti, jäsennellysti ja ytimekkäästi. Palautepuheen ominaisuuteen kuuluu nasevuus ja lyhytsanaisuus, mutta sisältö ei tästä kärsi. Palautepuhe menee suoraan asiaan, siinä käytetään jonkin verran myös slangi-ilmaisuja, joilla pyritään lyhentämään lähtösanaa. Huomionarvoista on se, että palautepuhe on saatu mahtumaan yhteen A4-liuskaan, mikä kertoo tiiviistä ilmaisusta. Lakonisuusdiskurssissa asiat esitetään subjektiivisesti, kannustetaan ja esitetään kritiikki suoraan, mutta kirjoittajaa kunnioittaen. Rakenne on lakonisuusdiskurssissa olennainen, AP3 arvioi ensin kunkin tekstin huonommasta parempaan, jonka jälkeen hän neuvoo tekstin kehittämisessä. Lopuksi arvioidaan kirjoittajan vahvuuksia, otetaan esille tärkein muutosehdotus ja kerrataan aiemmin mainitut keuhut yleisemmällä tasolla.

Lillukanvarsidiskurssissa yksityiskohtien tarkastelu on palautepuheen keskeinen ja sitä määrittävä piirre. AP4 kohdistaa huomion paikallisen tason kommentteihin, pääosin sanavalintoihin, mutta jonkin verran myös paikalliseen rakenteeseen. Tekstin kokonaisuuden tarkastelun jäädessä huomiotta, yksityiskohtiin kallistuneesta palautepuheesta tulee yksiulotteinen. AP4 kysyy tekstin henkilöiden välisistä suhteista, he ovat toisiinsa tutustuneet, ja esittää arvailuja tästä. AP4 myös kiinnittää laajaa huomiota henkilöiden ikään ja antaa useita esimerkkejä kohdista, jossa on hänen mielestään ristiriita toiminnan ja iän välillä. AP4 myös esittää kysymyksiä muista tekstin ristiriitaisuuksista, kuten ovi-ikkunan ja lukon välisestä tilasta, josta hän antaa neuvoja miten ristiriita voidaan selvittää, hän kaipaa myös lisätietoa sohvasta, josta irtoaa höyheniä sekä siitä, miten nopeasti tapaturmasta alkaa turvotus nilkan ulkoisen nivelsiteen repeämässä. AP4 vetoaa omakohtaiseen kokemukseen tekstin miljööseen kohdistuvassa ristiriidasta, hän asettaa itsensä asiantuntijan kategoriaan esitellessään missä kohtaa kantakaupungissa ei ole mukulakiviä, mutta nupukiviä ja noppakiviä voi löytyä, lisäksi hän ottaa puheeksi nakkioskien

sijainnin ja aukioloajat. AP4 myös antaa joitakin esimerkkejä värikkäistä kielikuvista, joihin toivoo maltillisempaa otetta. AP4:n termi *joitakin esimerkkejä* viittaa vähäiseen määrään, todellisuudessa lista oli yhdeksän esimerkin mittainen. Tekstejä koskevat objektiiviset arviot sivuutetaan muutamalla lauseella. Palautepuheen lopuksi AP4 esittää toteamuksen *Näillä evästyksillä voit jatkaa*, mikä implikoi tyytyväisyyttä palautetta kohtaan.

Johdajatusdiskurssissa AP5 kiinnittää huomion teemaan, tekstin keskeiseen sanomaan läpi palautepuheensa. Teeman lisäksi nostetaan esille myös tekstin loppuratkaisut, joihin toivotaan muutosta. Palautepuheen sävy on kautta linjan kirjoittajaa kunnioittava, AP5 ei kontrolloi, mutta ohjaa ja neuvoa. Aluksi perustellaan yleisellä tasolla ongelmat novellien loppuratkaisuissa, tämän jälkeen käsitellään kukin teksti omanaan keskittyen tekstin teemaan, ideaan, sekä loppuratkaisuun. Palautepuheen lopussa AP5 kehuu kirjoittajaa subjektiiviseen sävyyn, jonka jälkeen hän palaa pääasiaan, teemaan ja loppuratkaisuihin.

Kun kielenkäytöllä rakennetaan valta-asetelmia, puhutaan kielenkäytön ideologisista seurauksista. Ideologiset väittämät edesauttavat eriarvoisten valta- ja hallintasuhteiden ylläpitämiseen ja muotoutumiseen Fairclough (1997, 75). Kolmen (AP2, AP3, AP5) arvostelupalvelun yhteisen, palautepuheessa toistuvan hegemonisen puhetavan, nimesin *statusdiskurssiksi*. Siinä legitimoidaan ja uusinnetaan epätasa-arvoista ja vinoutunutta asemaan, naiseuteen, sukupuoleen, nuoruuteen ja normatiiviseen perheihanteeseen liittyviä representaatiota. Statusdiskurssissa lääkäri kuvataan lähes jumalolentona, konventisoituneena instituutiona, jolle inhimillisen elämän ongelmat ovat vieraita. Jos naislääkäri vielä sattuu olemaan nuori, hänellä ei nähdä olevan vaikeutta löytää parisuhdetta. Lääkäri kuvataan myös itsetuntoisena menestyjänä. Jos vanhat tuttavuudet eivät osoita suoranaista palvontaa lääkäriä kohtaa esim. ruokakaupassa, heidät kuvataan kateellisina tai alemmuudentuntoisina. Statusdiskurssissa nainen kuvataan passiivisena vastaanottajana, miehen valinnan kohteena, ja pariutumaton ja lapseton nainen nolona ja häpeällisenä.

5.4 Yhteenveto aloituksista ja lopetuksista

Palautepuheesta analysoitiin palautteiden aloituksia ja lopetuksia luvussa 4.4. Diskurssianalyysin avulla vastaan neljänteen tutkimuskysymykseen: *4. Millaisia merkityksiä palautteiden aloituksissa ja lopetuksissa luodaan?* Palautteiden aloitusten ja lopetusten konstruoinnissa on merkittäviä eroja AP1:n ja muiden arvostelupalveluiden välillä. AP1:n tyyli on hallitseva, autoritaarinen ja kirjoittajaa haastava. AP1 ottaa hierarkkisen aseman suhteessa kirjoittajaan. Lisäksi AP1 eksplisiittisesti ilmaisee palautteen lopussa, että hänen kriittinen palautteensa on ollut varsin tietoista *Toivon että saat näistä ajatuksistani jotakin kipinää ja vastusta omille pohdinnoillesi!* Huutomerkillä AP1 korostaa ilmaisun haastavaa, tietoista sävyä. Ilmaus sisältää eksplisiittisen haasteen kamppailuun, jossa AP1 on toisella puolella haastajan asemassa ja kirjoittaja toisella, vastaajan puolella. Kirjoittajan toimijuus esitetään passiivisena vastaanottajana. AP2 eksplikoi aloituksissa ja lopetuksissa arvostusta ja kannustusta. AP3 kertoo aloituksessaan suoraan kriittisen asian, mutta ilmaisun sävy on neutraali ja asiallinen. Lopetuksen kannustavaa onnentoivotusta korostaa vielä huutomerkki. AP4:n aloitus on vuorovaikutteinen, hän toivoo vuoropuhelua kirjoittajan kanssa. Lopetuksen ensimmäinen lause implikoi AP4:n omaa tyytyväisyyttä palautteeseensa, viimeinen lause taas on sävyiltään positiivinen, AP4 käyttää tekstien henkilöistä hellyttelynimitystä *tyttökullat*. AP5 aloittaa palautepuheensa muodolliseen ja kunnioittavaan sävyyn. Kannustavassa lopetuksessa hän kiittää mukavasta lukukokemuksesta ja toivottaa kirjoittamisen iloa, jota hän vielä korostaa lopun huutomerkillä.

5.5 Johtopäätösten synteesi

Palautepuheen tarkastelu kertoo, että AP1 poikkeaa jokaisessa tehdyssä analyysissä muista arvostelupalveluista merkittävästi. Voidaan jopa sanoa, että muut arvostelupalvelut (AP2, AP3, AP4, AP5) ovat keskenään melko yhtenäinen ja homogeeninen ryhmä kaikilla analyyseillä tarkasteltuna. Työhypoteesi, jossa esitin että palautteissa on merkittäviäkin eroja arvostelupalveluiden välillä, näyttäisi toteutuneen.

AP1 käytti palautteissaan eniten ja ainoana negatiivisia evaluaatioita, jotka ovat kaikkein kriittisin tapa antaa palautetta. Muut arvostelupalvelut käyttivät eniten reflektiivisiä kommentteja, jotka kuvailevat ja tulkitsevat tekstejä sekä tuovat esille palautteenantajien omia vaikutelmia. AP1 käytti arvostelupalveluista vähiten reflektiivisiä kommentteja. Palautteenantajana AP1:n hallitsevin rooli on *kriitikko*, kun muilla arvostelupalveluilla se on *lukija kokemustensa jakajana*. AP1 antaa palautetta *autoritaarisella* ja *neuvovalla tyyllillä*. Autoritaarinen tyyli, jota ei esiintynyt muilla palautteenantajilla, on janan ääripäässä verrattuna kaikkein vuorovaikutteisimpaan, *analyyttiseen tyyliin*, joka oli muiden arvostelupalvelujen eniten käyttämä tyyli.

Retorisilla keinoilla pyritään lisäämään argumentin tai sen esittäjän vaikuttavuutta. Retoristen keinojen analyysillä nähdään miten faktoja konstruoidaan ja kategorisointeja rakennetaan, vahvistetaan ja kyseenalaistetaan ja miten subjektipositioita ja identiteettejä tuotetaan. Analyysissä tehdään havaintoja kuinka asioita normalisoidaan ja oikeutetaan, ja vastaavasti toisista rakennetaan epänormaaleja tai epäsuotavia (Jokinen 1999b, 127.) Palautepuheessa käytettiin eniten argumentin vahvistamisen keinoja. Eniten argumenttiaan pyrkivät vakuuttamaan AP1 (fi 41) ja AP2 (fi 37), muut arvostelupalvelut käyttivät vähemmän retorisia keinoja palautepuheessaan. AP1 käytti eniten *tosiasiapuhetta* (fi 10), jossa asiat esitetään vaihtoehdottomana totuutena, josta argumentin esittäjä ei ole vastuussa, jolloin se on myös eräs vallankäytön muoto AP1 käytti seuraavaksi eniten *numeerista ja ei-numeerista määrällistämistä* (fi 7), jossa argumenttia vahvistetaan numeerisen tai sanallisen kvantifioinnin avulla. ja *ääri-ilmaisuja* (fi 7), joiden avulla korostetaan kuvauksen kohteen ominaisuuksia. AP1 oli ainoa, joka ei käyttänyt kertaakaan argumentaatiossaan esimerkkejä tai rinnastuksia, joiden tarkoituksena on auttaa argumentin vastaanottoa ja ymmärrettävyyttä. AP2 käytti argumenttinsa vakuuttamiseen eniten kategorioita. Vaihtoehtoisilla kielikuvilla luodaan asioista, ihmisistä, tapahtumista erilaisia kategorioita, jotka palvelevat erilaisten funktioiden toteuttamista. AP2 suhtautui palautepuheessaan luomissaan kategorioissa positiivisesti tekstin henkilöihin ja tekstin tyyliin. Vaikka AP1 käytti

palautepuheessaan vain neljä kertaa kategorioita, hän suhtautui kaikissa kategorioissaan kriittisesti tekstiin, tekstin henkilöihin ja tekstin tyyliin. AP1 oli myös ainoa arvostelupalvelu, joka käytti pelkästään kriittisiä kategorioita.

AP1:n palautepuhetta hallitsevan vähättelydiskurssin piirteisiin kuuluu vähättelevät, pejoratiiviset, jopa poleemiset ilmaisut. Vähättelevä sävy on tietoista ja pääosin eksplisiittistä. AP1 ottaa itselleen terävänäköisen tietäjän position, josta käsin hän kattavasti evaluoi vähättelevään sävyyn kirjoittamiseen liittyvät merkittävät osa-alueet. Vähättelydiskurssiin kuuluu myös kirjoittajan haastaminen ja syyllistäminen. Kirjoittajan toimijuuden kuvaus voidaan tulkita ominaisuuksilla laiska, pinnallinen, selittelevä ja keskittymiskyvytön.

Palautepuheen aloituksissa ja lopetuksista oli luettavissa AP1:n ja muiden arvostelupalveluiden välillä eroa. AP1:n tyyli oli hallitseva, autoritaarinen ja kirjoittajaa haastava. AP1 ottaa hierarkkisen aseman suhteessa kirjoittajaan, kun muut arvostelupalvelut suhtautuvat kirjoittajaan kannustavasti, vuorovaikutteisesti, positiivisesti ja kunnioittavasti.

6 POHDINTA

Tutkimukseni tavoitteena oli tarkastella arvostelupalveluiden kielenkäyttöä palautepuheessa. Aineiston muodostivat viiden arvostelupalvelun antamat kirjalliset palautteen neljälle kaunokirjalliselle tekstilleni. Tutkimuksessa tehtiin neljä erilaista analyysia: tutkittiin sisällönanalyysin avulla miten arvostelupalvelut muotoilevat palautteensa, millaisia rooleja he käyttävät ja millä tyyllillä palautetta annetaan. Analyyttisen diskurssianalyysin avulla tutkittiin millaisia retorisia keinoja arvostelupalvelut käyttivät argumenttinsa vahvistamiseksi. Palautepuheesta etsittiin myös diskursseja, kullekin arvostelupalvelulle ominaisinta kielenkäytön tapaa, sekä yhteistä, hegemonisen aseman saanutta diskurssia. Lisäksi analysoitiin palautteiden aloitusten ja lopetusten kielenkäyttöä. Kukin analyysi vastasi yhteen tutkimuskysymykseen:

1. *Tutkimuskysymys: miten palautteet on muotoiltu, ja millaisia rooleja ja tyylejä palautteenantajille muodostuu?*
2. *Tutkimuskysymys: miten palautteenantajat retorisesti vahvistavat palautepuhettaan?*
3. *Tutkimuskysymys: millaisia diskursseja arvostelupalvelut tuottavat palautteissaan?*
4. *Tutkimuskysymys: millaisia merkityksiä palautepuheiden aloituksissa ja lopetuksissa luodaan?*

Työhypoteesina esitin, että arvostelupalveluiden palautepuheessa on merkittäviäkin eroja eri arvostelupalveluiden välillä. Työhypoteesi näytti toteutuvan kaikissa neljässä analyysissä siten, AP1:n palautepuhe poikkesi muista arvostelupalveluista merkittävästi. AP1 käytti palautepuheessaan eniten negatiivisia evaluaatioita, joilla osoitetaan suurinta kriittisyyttä. AP1:n eniten käyttämä tyyli oli autoritaarinen ja neuvova, ja hallitsevin rooli kriitikko. Muut arvostelupalvelut käyttivät eniten reflektiivisiä kommentteja, jotka kuvailevat ja tulkitsevat tekstejä sekä tuovat esille palautteenantajien omia vaikutelmia. Muiden arvostelupalvelujen eniten käyttämä, analyttinen tyyli, on kaikkein vuorovaikutteisoin. Muiden arvostelupalvelujen rooliksi muodostui lukija kokemustensa jakajana.

AP1 käytti valtaa vahvistamalla argumenttejaan vaihtoehdottomalla tosiasiapuheella, jossa argumentin esittäjä häivyttää vastuunsa sanomisistaan, jolloin argumentti toimii myös vallankäytön muotona. AP1 ei myöskään halunnut auttaa argumenttinsa vastaanottoa ja ymmärrettävyyttä, koska hän ei käyttänyt lainkaan esimerkkejä palautepuheessaan, kuten muut arvostelupalvelu tekivät. AP1 oli myös ainoa arvostelupalvelu, joka suhtautui luomillaan kategorioilla pelkästään kriittisesti itse tekstiin, tekstin henkilöihin ja tekstin tyyliin. AP2 käytti toisena arvostelupalvelun retorisia keinoja lähes yhtä runsaasti kuin AP1, muut arvostelupalvelut käyttivät retorisia keinoja vähemmän. AP2:n hallitsevin argumentin vakuuttamisen keino oli kategorisointi, jossa vaihtoehtoisilla kielikuvilla luodaan asioista, ihmisistä, tapahtumista erilaisia kategorioita, jotka palvelevat erilaisten funktioiden toteuttamista. AP2 suhtautui palautepuheessaan luomissaan kategorioissa positiivisesti tekstin henkilöihin ja tekstin tyyliin.

AP1:n palautepuhetta hallitsivat vähättelevät, pejoratiiviset, jopa poleemiset ilmaisut. AP1 ottaa itselleen terävänäköisen tietäjän position, josta käsin hän haastaa ja syyllistää kirjoittajaa. AP1:n hallitsevimman puhetavan nimesin vähättelydiskurssiksi. Palautepuheen aloituksissa ja lopetuksissa on selvä analogia muun palautepuheen kanssa. AP1:n hallitseva, autoritaarinen ja haastava tyyli on luettavissa jo palautteiden aloituksissa ja lopetuksissa, kun muiden arvostelupalveluiden kannustava, vuorovaikutteinen, positiivinen ja kunnioittava suhtautuminen näkyy näissä.

Sekä Ekström (2011, 229) että Svinhufvud (2009, 99-100) puhuvat keskustelelevasta, vuorovaikutteisesta palautteesta hyvän palautteen mallina. Svinhufvud mainitsee lisäksi ei-autoritaarisuuden hyvän palautteen kriteerinä. Ekström (2011, 210-211) ja Svinhufvud (2009, 71) mainitsevat myös arvioivan tappajapalautteen, josta on enemmän haittaa kuin hyötyä kirjoittajalle. Tuominen (2003, 209) listaa tuhoavan palautteen sisältävän mm. murskakritiikin, itsensä ylentämisen, puhuminen kirjoittajasta ja tämän tekstistä synonyymeinä.

AP1:n autoritaarista, kriittistä ja vähättelevää palautepuhetta voi kutsua tappajapalautteeksi tai tuhoavaksi palautteeksi. Muiden arvostelupalveluiden (AP2, AP3, AP4, AP5) palautepuhetta on pidettävä hyvänä palautteena, sillä heidän eniten käyttämänsä analyttinen tyyli on vuorovaikutteisoin kaikista palautteenantamisen tyyleistä, lisäksi heidän palautepuheensa oli ei-autoritaarista.

Palautepuheesta löytyi myös kolmen arvostelupalvelun (AP2, AP3, AP5) yhteinen, hegemoninen puhetapa *statusdiskurssi*, jossa kielenkäyttöön liittyy valta. Statusdiskurssissa legitimoitiin ja uusinnettiin epätasa-arvoista ja vinoutunutta asemaan, naiseuteen, sukupuoleen, nuoruuteen ja normatiiviseen perheihanteeseen liittyviä representaatiota. Kun ideologisia seurauksia tehdään näkyväksi, se lisää diskurssianalyysin yhteiskunnallista merkitystä ja erottaa sen vahvasti eettisestä kaiken hyväksynnästä eli moraalisesta relativismista. Ideologisten seurausten tutkimisella tehdään näkyväksi vaihtoehtoisia sosiaalisen todellisuuden jäsennyksiä. (Jokinen ym. 1993a, 41-45.) Olen yrittänyt kuunnella herkällä korvalla aineiston ääniä, ja tuoda näkyväksi vain ne vaihtoehtoiset sosiaalisen todellisuuden rakennelmat, joista en muunlaisia tulkintoja olisi voinut tuottaa. En silti sulje pois sitä tosiasiaa, että joku toinen saattaisi luoda toisensuuntaisia sosiaalisen todellisuuden jäsennyksiä.

Arvostelupalveluiden palautepuheen kielenkäyttöä ei tietääkseni ole aikaisemmin tutkittu. Diskurssianalyysissä kysytään *miten*, syitä pohtivan *miksi-kysymyksen* sijaan. Palautepuheesta ei etsitty syitä tai annettu selityksiä arvostelupalveluiden kielenkäytölle, tutkimuksessa ei esitetty kysymystä miksi arvostelupalvelut kulloinkin käyttivät tiettyä puhetapaa. Palautepuhetta tarkasteltiin diskurssianalyysin näkökulmasta siten, siinä tutkittiin aineistossa esitettyjä selityksiä vuorovaikutustilanteessa ja tutkittiin niiden seurauksia.

Vaikka tulokset kumuloituivat kaikissa analyyseissä työhypoteesin mukaisesti, ja analyyseillä saatiin vastaus esitettyihin tutkimustuloksiin, ei aineisto ole silti selvitty perinpohjaisesti. Tehdyt analyysit osoittivat, että aineisto oli riittävä, siinä tapahtui

kylläntyminen, jolloin se ei enää tuonut tutkimusongelman näkökulmasta uutta tietoa tutkittavasta aiheesta.

Diskurssianalyttisen tutkimuksen vaikuttavuus ei katoa ristiriitaisilla ja vaihtoehtoisilla tulkinnoilla, tulkintoja ei nähdä siinä kaikkivoipana faktana, jotka syrjäyttävät muut tulkinnat (Juhila ym. 1999, 235). Vaikka diskurssianalyysillä ei pyritä yleistykseen, on tulosten tulkinnassa käytettävä tarkkaa analysointia, jota olen pyrkinyt tekemään läpi aineiston. Olen myös miettinyt omaa vastuutani tekemistäni tulkinnoista. Miten oma kielenkäyttöni tuottaa seurauksia? Miten konstruoin sosiaalista todellisuutta? Olen pyrkinyt keskustelemaan aineistoni kanssa vuorovaikutteisesti kuunnellen mitä sillä on kerrottavanaan. Olen myös antanut sille paljon aikaa, sillä tulkinnat eivät välttämättä ole syntyneet yhdellä, kahdella tai edes kolmella lukemiskerralla. Suhtaudun aineistoon sen vaatimalla kunnioituksella, olen sisäistänyt ajatuksen siitä, että aineistoni kielenkäyttö on ainutkertaista.

Luotettavuutta lisätäkseen ja relevantteja tuloksia tuottaakseni, olen pyrkinyt perustelemaan esittämäni tulkinnat mahdollisimman tarkasti. Olen tietoinen siitä, että tulkintani, vaikka kuinka tarkkaan selostettuna, ovat kuitenkin subjektiivisia näkemyksiäni. Lisätäkseen tulkintojeni läpinäkyvyyttä, olen tuonut esille lukuisat tulkintojen pohjalla olevat sitaatit, aineistokorpuksesta irrotetut kunkin tutkimuskysymyksen kannalta relevantit aineisto-otteet niin, että kuka tahansa voi tehdä niistä omat tulkinnat.

Diskurssianalyysille on ominaista analyysin työläys, kun siihen vielä lisätään teoriapohjainen sisällönanalyysi, on analyysi vähintään suuritöinen. Tässä kohtaa voin esittää itselleni kysymyksen *miksi?* Miksi lähdin tekemään näinkin laajaa tutkimusta, kun vähempikin olisi riittänyt? Vastaus on yksinkertainen, työ vei mukanaan, mikä sinänsä on jo positiivinen tulos. Olisin voinut rajata työni tiukemmin ja keskittyä esim. vain retoristen keinojen ja diskurssien tarkasteluun, ja jättää sisällönanalyysin tekemättä. Oma työtäni olisin voinut helpottaa ainakin sillä, että olisin digitalisoinut paperimuodossa olevan aineistoni joko tekstimuotoon, tai edes kuvaksi, jolloin aineistojen käsittely olisi helpottunut huomattavasti. Nyt täytin

palautepapereiden marginaalit, alleviivasin, yliviivasin, ympyröin, neliöin, tein nuolimerkintöjä lyijykynällä niihin tekstiaineiston yksityiskohtiin, joita kussakin analyysissä tarkasteltiin. Neljän analyysin ja lukuisien lukukertojen jälkeen ainutkertainen aineistoni näytti siltä, että analysoitu on.

Jatkotutkimuksessa palautepuhetta voisi tarkastella laajemmalla aineistolla keskittyen erilaisiin tutkimusongelmiin, tai keskittyen esim. palautteen vastaanottajan näkökulmaan. Sisällönanalyysissä voisi tutkia myös palautteen kohteita tekstissä.

Kaiken kaikkiaan tämä matka, täysin marginaalein, on taivallus tulkintaan, ja sen tiedostamiseen, että tulkinta on tutkijan vaihtoehtoista tosiasiapuhetta.

KIRJALLISUUS

Atjonen, Päivi (2007) *Hyvä, paha, arviointi*. Helsinki: Tammi.

Andersson, Claes (2002) *Luova mieli. Kirjoittamisen vimma ja vastus*.
Jyväskylä: Kirjapaja.

Ekström, Nora (s.a.) *Palaute kirjoittajakoulutuksessa*.

<<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/kirjoittamisen-tutkimus/kirjoittamisen-ohjaus-ja-yhteisollisyys/palautteen-pedagogiaa/ekstrom-palaute>> (22.1.2013)

Ekström, Nora (2008) "Tarvitaanko muutakin kuin hyvät lukulasit? Kirjoittamisen oppimista edistävä palaute". Teoksessa Joensuu, Juri, Ekström, Nora, Lahdelma, Tuomo & -pynttäre-Pynttäre, Risto (toim.), *Luova laji. Näkökulmia kirjoittamisen tutkimukseen*, s. 35–55. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Ekström, Nora (2011) *Kirjoittamisen opettajan kertomus. Kirjoittamisen opettamisesta kognitiiviselta pohjalta*. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Humanities 160. Väitöskirja.

Enwald, Liisa (1980) *Luova kirjoittaja. Nuoren Voiman Liiton kirjoittajakurssi*.
Jyväskylä: Gummerus.

Enwald, Liisa (2003) "Estetiikan kaavoista epävarmuuden iloon". Teoksessa Virtanen, Reijo (toim.) *Oriveden uudet opit*. 1.-2. painos. Vantaa: Kansanvalistusseura.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2014) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 10. painos.
Tampere: Vastapaino.

Fairclough, Norman (1997) *Miten media puhuu* (suom. Blom, Virpi & Hazard, Kaarina). Tampere: Vastapaino.

Haanpää, Harri (2004) "33 väitettä kustantamisesta". Teoksessa Makkonen, Teijo (toim.), *Kustannustoimittajan kirja*, s. 47-59. Tampere: Suomen kustannusyhdistys.

Hakalahti, Niina & Tuominen, Taija (1996) *Kirjoittajaohjaajan tukipaketti*.

Hämeenlinna: Hämeen läänin taidetoimikunta.

Hiidenmaa, Pirjo (2000) "Lingvistinen tekstintutkimus". Teoksessa Sajavaara, Kari & Piirainen-Marsh, Arja (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö*, s. 161-190. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen keskus.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2004) *Tutki ja kirjoita*.

10. osin uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2009) *Tutki ja kirjoita*.

15. uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirvisaari, Laila (2007) "Kirjoittamisen vuodenajat". Teoksessa Levola, Kari (toim.), *Kirjailijan työmaat*, s. 13-23. Jyväskylä: Tammi ja Levola, Kari.

Hänninen, Jera & Hänninen, Jyri (2012) *Haluatko todella kirjailijaksi. Matkaopas kirjamaailmaan*. Porvoo: Helsinki-kirjat Oy.

Ihonen, Markku (1998) "Kritiikin opettaminen ei ole mahdoton laji". *Kritiikin uutiset* 3, 4-6. <<http://people.uta.fi/~tlmaih/Jutut2/kritope2.htm>> (19.1.2013)

Ihonen, Markku (1999) "Hyvä kritiikki". *Esitelmä Kesäpäivän kulttuuriyhdistyksen kritiikki-seminaarissa Kangasalla 24.10.1999*.

<<http://people.uta.fi/~tlmaih/Jutut2/hyvakrit.htm>> (29.3.2015)

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993) *Diskurssianalyysin aakkoset*.

Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993a) "Diskursiivinen maailma. Teoreettisen lähtökohdat ja analyttiset käsitteet". Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero *Diskurssianalyysin aakkoset*, s. 17–47. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (1993b) "Valtasuhteiden analysoiminen". Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero *Diskurssianalyysin aakkoset*, s. 75–108. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1999) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja (1999a) "Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin". Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero *Diskurssianalyysi liikkeessä*, s. 37–53. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja (1999b) "Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen". Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero *Diskurssianalyysi liikkeessä*, s. 126–159. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (1999c) "Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta". Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero *Diskurssianalyysi liikkeessä*, s. 54–97. Tampere: Vastapaino.

Juhila, Kirsi (1999) "Tutkijan positiot". Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero *Diskurssianalyysi liikkeessä*, s. 201–232. Tampere: Vastapaino.

Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1999) "Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä". Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero *Diskurssianalyysi liikkeessä*, s. 233–252. Tampere: Vastapaino.

Jääskeläinen, Miisa (2002) *Sana kerrallaan. Johdatus luovaan kirjoittamiseen*. Helsinki: WSOY.

Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (2004) "Retoriikka". Teoksessa Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (toim.), *Argumentti ja kritiikki*, s. 233–272. 6. painos. Helsinki: Gaudeamus.

Kangasvuo, Jenny (2006) "Kirjoittajan viimeinen kirous – neuvoja tekstin Viimeistelyyn". Teoksessa Leinonen, Anne (toim.), *Kirjoita kosmos. Opas spekulatiivisen fiktion kirjoittamiseen*. 2. painos. Suomen Tieteiskirjoittajat ry. ja Turun yliopiston tietekulttuurikabinetti ry.

Kivelä, Marko (1998) *Ateljeekriitikon oppitunti?. Kosmoskynä 3*.
<<http://kosmoskyna.net/Arkisto/1998/1998-03/a-Ateljee.html>> (24.1.2013)

Lahdelma, Tuomo (2008) "Uudenlaiseen tekijyyteen". Teoksessa Joensuu, Juri, Ekström, Nora, Lahdelma, Tuomo & Niemi-Pynttäri, Risto (toim.), *Luova laji. Näkökulmia kirjoittamisen tutkimukseen*, s. 190–194. Jyväskylä: Atena.

Leppänen, Sirpa (2000) "Kirjallisen tyylin tutkimus". Teoksessa Sajavaara, Kari & Piirainen-Marsh, Arja (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö*, s. 219–255. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylän yliopisto.

Lähdesmäki, Tuuli (2012) "Diskurssianalyysi taiteen tutkimuksen menetelmänä". Teoksessa Waenerberg, Annika & Kähkönen, Satu (toim.), *Taidetta tutkimaan. Menetelmiä ja näkökulmia*, s. 39–61. JYY julkaisusarja 86. Jyväskylä: Kampus Kustannus.

Malmivaara, Terhi (2002) "Punakynämerkinnöistä oivallukseen. Palaute – erottamaton osa kirjoitusprosessia". Teoksessa Aalto, Seija, Jämiä, Jenni, Kajaste, Kirsikka, Korkalainen, Maria & Marjala, Kiira (toim.), *Kirjoittamisen kevät. Näkökulmia kirjoittamisen opetuksen uuteen suuntaan*, s. 37–52. 1. painos. Vantaa: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

Mattinen, Eija (1995) *Prosessikirjoittaminen. Tee kirjoittamisesta seikkailu*. Helsinki: Painatuskeskus Oy.

Mäntynen, Anne (2003) *Miten kielestä kerrotaan. Kielijuttujen retoriikkaa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 926. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Niemi-Pynttäre, Risto (s.a.) *Kirjoittajan ja ohjaajan välisestä dialogista. Ohjaajan mielikuvat ideaalitekstistä ja kirjoittajan omat pyrkimykset*.

<<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/kirjoittamisen-tutkimus/kirjoittamisen-tutkimuksen-suuntia/kirjoittamisen-pedagogia/kirjoittajan-ja-ohjaajan-valisesta-dialogista>> (24.1.2013)

Niemi-Pynttäre, Risto (2007) *Verkkoproosa*. Helsinki: ntamo.

Niemi-Pynttäre, Risto (20.12.2012) *Oriveden kriisi ja visioita kunnan taideopistosta*.

<<http://www.luutii.ma-pe.net/oriveden-kriisi-ja-visioita-kunnan-taideopistosta/>> (24.1.2013)

Nuoren Voiman Liitto.

<<http://www.nuoreuvoimanliitto.fi/kirjoittajakoulutus/arvostelupalvelu/>> (24.1.2013)

Opetushallitus (2008) *Opiskelijan arvioinnin hyviä käytäntöjä*. Opetushallitus.

Opetushallitus (2009) *Palautteen antamisesta*. Edu.fi-opettajan verkkopalvelu.

<http://www.edu.fi/taiteen_perusopetus/sanataide/palautteen_antamisesta> (12.1.2013)

Pietikäinen, Sari (2000) "Kriittinen diskurssintutkimus". Teoksessa Sajavaara, Kari & Piirainen-Marsh, Arja (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö*, s. 191–217.

Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylän yliopisto.

Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2009) *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere:

Vastapaino.

Puusa, Anu (2011) "Laadullisen aineiston analysointi". Teoksessa Puusa, Anu & Juuti, Pauli (toim.), *Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan*, s. 114–125. Johtamistaidon opisto: Hansaprint.

Soikkeli, Markku (2007) "Kirjallisuuskritiikki portinvartijana". Teoksessa Hypén, Tarja-Liisa (toim.), *Kirjan matka tekijöiltä lukijoille. Puheenvuoroja kotimaisen kaunokirjallisuuden luomisen ja lukemisen ehdoista 2000-luvulla*, s. 143-151. Tampere: Tampere University Press ja tekijä.

Suoninen, Eero (1993) "Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen". Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero *Diskurssianalyysin aakkoset*, s. 48–74. Tampere: Vastapaino.

Suoninen, Eero (1999) "Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen". Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. *Diskurssianalyysi liikkeessä*, s. 17–36. Tampere: Vastapaino.

Svinhufvud, Kimmo (2009) *Kokonaisvaltainen kirjoittaminen*. 2. painos. Helsinki: kirjoittaja ja Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuominen, Taija (2003) "Sanoja yksin, mutta yhdessä – yhteisökirjoittamisesta". Teoksessa Reijo Virtanen (toim.), *Oriveden uudet opit*. 1.-2. painos. Vantaa: Kansanvalistusseura.

VISK, Ison suomen kieliopin verkkoversio (2008). Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 5. <<http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php>> (24.9.2015)

Vuori, Satu (1998) *Mitä mieltä kirjoittajakoulutuksesta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, avoin yliopisto.

Väliverronen, Esa (1998) "Mediatekstistä tulkintaan". Teoksessa Kantola, Anu, Moring, Inka & Väliverronen, Esa (toim.), *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan*, s. 13-39. Tampere: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.

Vänskä, Kirsi, Laitinen-Väänänen, Sirpa, Kettunen, Tarja & Mäkelä, Juha (2011) *Onnistuuko ohjaus?. Sosiaali- ja terveystalouden ohjaustyössä kehittyminen*. Helsinki: Edita.

Vänskä, Kirsi (2012) *Ohjauksen osaajat – Miten he sen tekevät?. Terveystalouden ohjaajien käsityksiä ohjausosaamisesta*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 132.

Väitöskirja.

<http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/47224/JAMKJULKAISUJA1322012_web.pdf?sequence=1> (14.1.2013)

Värre, Nora (2001) *Ei sanataidetta ilman taitoa – Kirjoittamisen taidon kuva: käsitteen sisältö kaunokirjallisuuteen liittyvänä taitona, kognitiotieteen ja opetuksen näkökulma sekä kirjoittajaoppaiden taidolle antamat merkitykset*. Jyväskylän yliopiston taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Lisensiaatintyö.

<<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/12188/G0000078.pdf?sequence=1>> (18.1.2013)